

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

İKTİSATÇILAR KÜRESEL KRİZİ NEDEN TAHMİN EDEMEDİ? Prof. İhsan Işık.....	7
NEW CONCEPT FOR ECONOMIC DEVELOPMENT Dr. Sabri Hussein HASAN	11
EKOLOJİK İKTİSAT VE KALKINMANIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ Ecological Economics and Sustainability of Development Prof. Dr. Yusuf BAYRAKTUTAN	17
ENDÜSTRİYEL BÖLGENİN GELİŞİM SÜRECİ: TEORİK BİR YAKLAŞIM The Development of Industrial District: Theoretical Framework Araç. Gör. K. Halil ARIÇ & Yrd. Doç. Dr. Filiz TUTAR.....	37
EKONOMİK GÖSTERGELERLE TÜRKİYE’DE BİLGİ EKONOMİSİ (1998-2008 DÖNEMİ) Knowledge Economy in Turkey with Economic Indicators (Period of 1998-2008) Yrd. Doç. Dr. Sumru BAKAN & Yrd. Doç. Dr. Sadettin PAKSOY	62
6111 SAYILI KANUN’UN ÇALIŞMA YAŐAMINA ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ Evaluation of the Effects of Law No.6111 to the Work Life Öğr. Gör. Selahattin EROL.....	81
AVRUPA BİRLİĞİ İLE MÜZAKERE SÜRECİNDE TÜRKİYE’DE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN KORUYUCU HEKİMLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ The Analysis of Livestock Sector in Terms of Biosecurity in Turkey in Negotiation with European Union Yrd. Doç Dr. Durhasan MUNDAN & Yrd. Doç Dr. Hasan MEMİŐ	99

İKTİSATÇILAR KÜRESEL KRİZİ NEDEN TAHMİN EDEMEDİ?

Prof. İhsan Işık

**Rowan Üniversitesi Öğretim Üyesi & Amerikan Türk
Ticaret Odası (ATCOM) Başkanı**

Lehman Brothers'ın iflasının ikinci yıldönümünde medyada "krizden nasıl çıkılacağı konusunda ulema ihtilafa düştü" başlıklı bir haber yer aldı. Haberde dünyaca ünlü ekonomik otoriteler kriz konusunda farklı farklı görüş beyan ediyordu. Ekonomistler çıkış yolunu tam kestiremedikleri gibi, yeryüzünün bu en büyük ikinci mali krizini öngörememekle, hatta bu krize neden olmakla suçlanmaktadırlar. Bunlar ciddi ithamlardır ve mesleğin itibarını derinden sarsmaktadır. Halbuki, daha düne kadar ekonomistlerin halk nezdinde politikacılardan daha güvenilir bir yeri vardı. Nitekim, 27 senedir Amerikan ekonomisi, motoru kızdırmadan (enflasyonsuz) aralıksız büyüyünce, kimi otoriteler yeni bir paradigmadan (ekonomik mucizeden) bahsetmeye ve direksiyon başındaki zata "ilahi güçler" atfetmeye başlamıştı. Reagan dahil 4 başkan eskiten eski FED Başkanı Greenspan, ancak son kullanma tarihi 2006'da 80 küsur yaşındayken malulen emekli edilmişti. Greenspan bir Cumhuriyetçi olmasına rağmen, Demokrat Bill Clinton bile onu görevinden alamamıştı. Hatta, Senatör John McCain onu ülke için 'vazgeçilmez' ilan etmişti: "Eğer Greenspan bir gün ölürse, ABD başkanı onun yere yıkılmasına izin vermemeli, cesedinin koluna girmeli ve yüzüne de bir çift siyah gözlük takmalıdır!" Kriz öncesi ölmesine bile izin verilmeyen Greenspan, kriz sonrası -bir çok diğer ekonomik şöhret gibi- itibar infazından kurtulamamıştır.

Peki, ekonomistlerin bu hızlı şöhret erozyonunun sebepleri nelerdir? En barizi, ekonomistler arasındaki 'kakafoni', yani dağınık görüntüdür. Medyaya bakıldığında ekonomistlerin bir çok konuda ihtilaf ettiği görülmektedir. Bu durum aslında tescillidir. American Economic Review'deki bir araştırmaya göre, 16 önemli ekonomik mesele arasında ekonomistlerin %90 hemfikir olduğu sadece 3 konu vardır. Bu bir yerde normaldir, çünkü ekonomi bir sosyal bilimdir. Sosyal bilimler, insan davranışını anlamaya ve tahmin etmeye çalışır. Fizik, kimya gibi tabii bilimler ise cansız maddeleri inceler. Bu tür maddeler, doğa kanunlarına tabidir ve tutarlı davranış gösterirler. Bir kibriti çakar ve kuru bir kağıda tutarsanız, yandığını görürsünüz. Ekonominin konusu insandır. İnsansa hür irade sahibidir ve pek öyle öngörülür hareket etmez. İşkence yaparsınız, bazısı çözülür ve konuşur; bazısı ise ölümüne direnir. Hatta, aynı kişi işkenceye farklı zamanlarda farklı tepki de gösterebilir. Bu yüzden, ekonomi gibi sosyal bilimlerde öngörü yaparken hata payının büyük olması normaldir.

MIT hocası Andrew Lo'nun bir çalışmasına göre, temel bilimlerde 3 temel kanunla madde davranışının %99'unu tahmin edebilirken, finasta, 99

kanunla insan davranışlarının ancak %3'ünü kestirebilirsiniz. Nitekim, IMF'nin bir araştırmasına göre, ekonomistler, 1990'larda peydah eden 60 milli krizin ancak %3'ünü bir yıl öncesinden bilebilmiştir. Tahmin ettikleri krizlerin de, tam şiddetini kestirememişlerdir. Bunun için ekonomistleri idam insafsızlık olur; ekonomi geçen bir bilimdir; şu anki bilgi birikimimizle ancak bu kadar biliyoruz. Modern trafik sistemi ve nitelikli polisler e rağmen kazaları tamamen nleyebiliyor muyuz? Ayrıca, sadece olan kriz ve kazaları görüyoruz, ya nlenenler? Her durumda, ekonomistlerin içi hiç kolay değil. Bir kere ekonomi, laboratuarsız, deneysiz bir bilimdir. Bir laboratuvar çalışmasında, her şeyi kontrol eder, sadece bir faktörün değişmesine izin verir ve onun denek üzerindeki etkisini ölçersiniz. Ekonomide böyle kontrollü deneyler yapmak imkansız gibidir. Gerçek hayatta, kontrolsüz milyonlarca deney olmaktadır. Her kriz, aslında böyle bir deneydir. Hepsi bir sonraki kriz için bir ders hkmdedir. Ancak, iyi bir ders çıkarabilmek için, daha çok gözleme ve derin analizlere ihtiyaç vardır. ABD'de meydana gelen her uçak kazasından sonra hadiseyi etraflıca inceleyen bir "Ulaştırma Güvenlik Kurulu" vardır. Benim de paylaştığım bir görüşe göre, dünyada vaki olan her krizin nedenlerini (hemen kriz sonrası) derinlemesine inceleyecek ve gerekli dersleri çıkaracak milli ve uluslararası "Ekonomi Güvenlik Kurullarına" ihtiyaç vardır.

Bazı hallerde, ekonomistler arasındaki genel ihtilafların arka planı 'masumdur'. Bir görüş bildirirken, ekonomistler değişik kıstaslar kullanabilirler; bu da farklı sonuçlar doğurmaktadır. Mesela, enflasyon bir önceki seneye göre düşüktür ama on sene öncesine göre yüksektir. Ayrıca, ekonomistler bazen "kısa dönemi" mi, yoksa "uzun dönemi" mi kastettiklerini belirtmeyebilir. Mesela, vergi kesintileri, kısa dönemde harcamaları, uzun dönemde yatırımları teşvik eder. Bazen ekonomistler, herkes gibi kibirlerine yenik düşer, bilmediklerini itiraf etmezler. Halbuki, henüz araştırma halindeki bir çok yeni meselede mutlaka belirsizlikler ve ihtilaflar mevcuttur. Nitekim, Greenspan bile, "döviz hareketlerini tahmin etmek zar atmaktan farksızdır" itirafını yapar. Bazen itiraf da fayda etmez. Eski FED başkanlarından Sherman Maisel, "eşitli yerlerde konuşma yaparken en zorlandığım konu, insanları bizim para hakkında o kadar da çok şey bilmediğimize ikna etmeyi" der. Ayriyeten, ekonomistlerin bazen ihtilafta olmasını kamuoyu teşvik eder. Mesela, bir çok ekonomist "enflasyonun arkasında sendikaların olduğu" görüşüne katılmaz. Ancak, sendika düşmanı kesimler bu görüşü iddia edecek bir "gönüllüyü" bir türlü bulurlar. Bazen de ekonomistler arasındaki ihtilaflar medya tarafından abartılır. Bunda sansasyon saiki olabileceği gibi, bazen de habercilik gereği böyledir. Bir haberin dengeli olması için, genelde bir mevzu hakkında farklı görüşlere gerek duyulur. Halbuki, o konuda hakim bir konsensüs olabilir. Ekonomistler ayrıca o toplumun bir parçasıdır; tuttıkları bir takım, destekledikleri bir parti vardır. Dolayısıyla, dünya görüşleri ve değerleri 'tarafsız' bakışlarını etkileyebilir. Dahası, ekonomide de "mezhepler" vardır. Her ekonomik mezhebin içtihatları da farklıdır. 'İmam Smith' mezhebine bağlı olanlar, krizden çıkış için piyasa bazlı reçeteler, 'İmam Keynes' mezhebine bağlı olanlarsa, devlet bazlı reçeteler yazar.

Bu kriz göstermiştir ki, ekonomi otoriteleri bazı gelenekleri ve varsayımları gözden geçirmelidir. Mesela, konut piyasalarında bir balon şişerken merkez bankaları seyirci kalmıştır. Gerekçeleri, görev tanımlarında “balon veya köpük patlatmak” olmadığıdır. Amerikan FE’inin, kanunca verilen iki ana görevi vardı; enflasyonla savaş ve ekonomik büyüme. Avrupa ve Türkiye merkez bankalarınınsa temel görevi enflasyonu kontrol etmektir. Kimilerine göre, merkez bankaları kafayı sadece enflasyona takmışken, burunlarının önünde şişen balonu görmemişlerdir. Halbuki son yıllarda görölen ekonomik krizlerin arkasında hep bu tür varlık balonları yatmaktadır. “Balon körlüğü” bir nedeni, ekonomistlerin varlık fiyatları konusunda piyasalara kayıtsız şartsız “amentüsüdür”. Merkez bankalarının kullandığı modellerin ekseriyetinde, “etkin piyasalar teoremi” hakimdir. Yani, piyasalar varlıkları fiyatlandırırken her türlü ilgili bilgiye sahiptir. Piyasalar adildir; bir şeyi fiyatlarken tam ortadan vururlar. Dolayısıyla, varlık balonu diye bir şey yoktur! Olsa da, akıllı yatırımcılar yapay olarak aşırı değerlenmiş varlıkları satar, hemen balonu patlatırlar. Ancak, Harvard ekonomisti Andrei Shleifer’in belirttiğı gibi, bazen akıllılar rüzgarı tersine döndüremez; çünkü bu çok maliyetli olabilir. Bu şartlarda, rasyonel yatırımcılar, ‘çılgnılığa’ direnmek yerine, ondan istifade etmeye çalışır. Nitekim, dans ettiğı için sonradan şişinden kovulan Citibank’ın eski müdürü Chuck Prince “müzik çalmaya devam ettikçe, dans etmek zorundasın. Biz hala dans ediyoruz!” demişti. Belki bu noktada sıkı bir ebeveyn disiplini gerekiyordu; zira “en iyi merkez bankaları, parti en şiddetiyle devam ederken, içki şişelerini insanların önünden alabilendir”. Ancak merkez bankaları, çılgnılığı sadece seyretti; çünkü çocuklarına çok güvendi.

Ekonomi biliminin bir handikabı artık “salon edebiyatına” dönüşmesidir. Einstein’ın, “matematikçiler, görelilik kuramına el attıktan sonra, ben kendi kuramımı tanıyamaz hale geldim” dediğı rivayet edilir. Aynı şekilde, ekonomi bilimi de matematik ve fizikçilerin istilasına uğramıştır. Bugün derin matematik modeller içermeyen hiç bir makale saygın bir ekonomi dergisinde yayın şansı bulamaz. Yayınlananları da bir avuç insan ancak okur ve anlayabilir. Bu modellerin temel varsayımı, insan davranışlarının tutarlı ve tahmin edilebilir olduğudur. Bir yerde, ekonomistlerde “fizikçi takıntısı” vardır; onlar gibi yüksek matematikle duyarlı öngörüler yapmak isterler. Halbuki, makroekonominin ata babası Keynes “ister şahsi, ister siyasi, ister ekonomik olsun, insan davranışlarını sadece matematik öngörülere dayandırmazsınız, çünkü bu tür hesaplamaların [sosyal bilimlerde] temeli yoktur” der. Bu gerçektir, modern ekonomistler arasında göz ardı edilmektedir; bir çoğu hala mükemmel öngörüler peşindedir. Mesleğin duayenlerinden Frederick Hayek “ben ekonomik tahminlere göre hareket edip para kazanan çok az; fakat tahmin satarak para kıran çok insan gördüm” der. Nitekim, bulgular göstermektedir ki, mükemmel tahmin diye bir şey yoktur ve olamaz. Aksi takdirde, 1970’den beri dünyada cereyan etmiş banka merkezli en az 124 krizi doğru tahmin edebilir ve önleyebilirdik.

Nobel ödüllü ekonomist Paul Krugman “son 30 yıldır okullarda dayatılan ekonomi öğretilerinin bir zaman kaybı olduğunu, faydalı olmak yerine, zararlı hale geldiğini” iddia etmektedir. Gerçekten, ekonomi biliminin ruhu çalınmıştır; meslek adeta makineleştirilmiştir. Malthus’tan sonra, “ölümcül bilim” diye zaten kötü şöhret salan bu güzelim alan, kup kuru, hissiz, maneviyatsız, materyalist bir hal almıştır. Halbuki, tarihte bu alanda çığır açan araştırmalar, genellikle sayısal (mekanik) değil, kavramsal (sezgisel) olmuştur. Bu yüzden New York Üniversitesi hocalarından Roman Frydman “ekonomistler olarak tamam sayısal yöntemleri kullanalım, ancak bununla kalmayıp tarih de çalışalım, hislerimize ve muhakemelerimize güvenelim” demektedir. Eskiden, alimler hem dini, hem beşeri, hem tıbbi, hem matematik, hem astronomi alanında yücelmiş feylesof kimselerdi. Şimdi ise, akademisyenler, bırakın alt kattaki veya yan binadaki diğer akademisyenleri, kapı komşusu meslektaşlarının ne yaptıklarını bilemez hale gelmiştir. Doğrudur, uzmanlık daha derinleşmemize yaramıştır; ama daldıkça yüzeyden kopmuş, gayemizi unutmuş, büyük resimdeki yerimizi kaybetmişizdir.

1990’larda ODTÜ’de okurken “mühendislik bilimleri” diye entegre bir bölüm vardı. Sanırım, gayesi teknik bir şirkette çalışan değişik mühendisleri koordine edecek ara eleman yetiştirmektir. Belki bölüm zamanın ötesindeydi, çünkü sonra kapandığını duydum. Halbuki şimdiki eğilim, tam bu yöndedir. Bazı okullarda, bir dersi değişik alanlardan bir kaç hoca öğretmektedir. Mühendislikte ekol olan Georgia Tech Üniversitesi’nin rektörü, gerçek hayatta beraber çalıştığı en başarılı mühendislerin, zamanında en iyi öğrenci olanların değil, yaratıcı düşünmeyi becerenlerin olduğunu fark etmiş, ve mühendislik bölümlerine kabul şartları arasına iyi matematik yanında, bir müzik aleti almış olmayı, bir koroda söylemiş olmayı ve bir takımında oynamış olmayı getirmiştir. Aynı okul, bilgisayar eğitimini tamamen revize etmiş, saf bilgisayar yerine, ‘bilgisayarlı iletişim’, ‘bilgisayarlı istihbarat’, ‘bilgisayarlı işletme’ gibi entegre programlar oluşturmuştur. Ekonomide de “davranışsal ekonomi” adında, psikolojiden oldukça beslenen yeni bir akım doğmuştur. Bu cereyan, insana şaheser bir bilgisayar muamelesi yerine, “normal” insan gibi davranan ve ümit vadeden bir bilim dalıdır. Bu krizi tahmin edebilen bir kaç kişiden birisi, bu akımın öncülerinden Yale Üniversiteli Robert Shiller’dir. Tarih bir deneyler deposudur. Hatta, bazı işletme okulları, müfredatlarına tarih derslerini almaya başlamıştır. Geçen sene Lehman’nın batışını bu gazetede “Sultan Bernanke ve Yeniçeriler” adlı makalede Osmanlı tarihiyle tahmin etmiştim. Ekonomi “ölümcül bir bilim”, tarihe “ölülerin hikayesi” olabilir. Ancak, alabilene ölümlerde diriler için çok büyük dersler vardır. Yoksa, tarih neden ikide bir tekerrür etsin...

NEW CONCEPT FOR ECONOMIC DEVELOPMENT
Dr. Sabri Hussein HASAN
Ebla Private University
Head of Finance and Banking Department – Faculty of
Administration Sciences

ABSTRACT

Poverty is the biggest challenge facing the international community because poverty is a threat to human life, rights, and dignity. So poverty is the most prolific resource feeding terrorism and Political and social disturbances. This research aims to provide a new concept for Economic development, including all Economic and social and political aspects, because Economic development is a comprehensive operation. we find that our definition of Economic Development is a comprehensive one, comprising all aspects of social activities, especially because it contains fundamental elements

1. INTRODUCTION

As an economist, I am monitoring the economic, political, and social situation in the world, focusing especially on spending billions of dollars around the world on fighting terrorism. I think if we spend a small proportion of these billions on economic development, we will get more positive results. These positive results can be attained by focusing on drying the resources of terrorism. I think there are two challenges facing the international community. The first is poverty, and the second is ecology and the environment.

Poverty is the biggest challenge facing the international community because poverty is a threat to human life, rights, and dignity. So poverty is the most prolific resource feeding terrorism and Political and social disturbances. In addition to that we have the environmental challenge which threatens human beings on earth.

Accordingly, I think the responsibility of the International organizations like (UN, IMF, WB,..etc), becomes immensely relevant because challenges like these require strong efforts to bring solutions.

I think the international organizations must focus their efforts on countries facing the above -mentioned challenges by spending billions of dollars on economic development. All military operations against terrorism can't bring positive results. I ask you what kind of military operations can eliminate the

disturbance in Somalia, Yemen, Afghanistan, Pakistan, etc. For example, the international community strongly supports the government of Pakistan in fighting the Taliban and Al- Qaeda network, but I think problems and disturbances in Pakistan will increase rapidly because the government of Pakistan doesn't focus on providing any programs with aim of solving poverty and the explosion in population, but it does spend billions of dollars on developing nuclear weapons. I think the international community must put pressure on the Pakistani government to turn this flow of dollars into economic development because economic development will lead to social and political development. Other countries facing the same challenges should do the same thing.

For two years now, I have been engaged in defining the Economic Development, having studied many definitions about Economic Development.

But in conclusion, I have defined this concept from all aspects (economic, social, political, and environmental). I think this definition is the latest.

1.1. Significance of the Research

The Significant of Economic development today comes from the biggest challenges facing the international community, poverty and environment, that threaten human beings on earth.

The dangers that come from poverty are infinite, especially if we make a link between Poverty and terrorism, because poverty is the suitable environment for the feeding and growth of terrorism, in addition to the huge social problems that grow in poverty environment that threaten not only economic development plans but threatens all economic and social and political stability too.

As for the environmental, it is one of the problems which threaten human beings on earth. According to the concept that the natural resources are property of next generations, we must use these resources in ways that obtain best usage of these resources and in a way which can maintain its regeneration and its sustainability, according to method of sustainable Economic development.

1.2. Research Targets

This research aims to provide a new concept for Economic development, including all Economic and social and political aspects, because Economic development is a comprehensive operation.

2. IMPORTANCE OF ECONOMIC DEVELOPMENT

The concept of Economic development is one of the most important concepts in the 20th century. This concept of establishing constant operation for economic and political systems is called "development operation", and the

importance of development comes from multi relations with other concepts like planning, and production, and progress.

The concept of "development" has emerged obviously since world war II, this concept was not used until the era of British economist Adam Smith in 18th century to world war II . However, previously only two concepts were used to indicate the development in the society namely "Material Progress", or "Economic Progress".

But the concept of Development appeared first of all in economic science to indicate to the process of occurrence of a group of basic changes in a certain society, with the aim of giving that society the ability of self sustainable development and increasingly improving in life quality per capita. That means increasing society's ability to respond to basic and increased needs for members, in a way that guarantees increasing the degree of satisfaction of those needs, according to rational usage of available economic resources, and improvement distribution of its outcomes.

The concept of Development then moved into the political field since 1960s, and appeared as a specific field concerned in the developing of European countries towards democracy.

Later, the concept of Development changed so as to relate to many fields of knowledge, and as such this gave rise to cultural development which aims to improving the cultural level in the society, hence society development aim to developing social interactions between the Social sides, individuals, groups, social organizations, and civil organizations.

Some Definitions Related to Economic Development :

According to Harvard **Professor Michael E. Porter is the** "long-term process of building a number of interdependent microeconomic capabilities and incentives to support more advanced forms of competition." These capabilities and incentives, which were originally identified in Porter's The Competitive Advantage of Nations, include the nature and extent of the inputs required by firms to produce goods or services; the rules, incentives and norms governing the type and intensity of local rivalry; the quality of demand for local services; and the extent and quality of local suppliers and related industries⁽¹⁾.

Economic development, Qualitative measure of progress in an economy. It refers to development and adoption of new technologies, transition from agriculture based to industry based economy, and general improvement in living standards⁽²⁾.

Economic development: refers to economic growth accompanied by changes in output distribution and economic structure. These changes may include an improvement in the material _____

¹ Porter, Michael E. 2000. Attitudes, Values, Beliefs, and the Microeconomics of Prosperity. Harvard press. New York.

² business dictionary.com.

well-being of the poorer half of the population; a decline in agriculture's share of GNP and a corresponding increase in the GNP share of industry and services; an increase in the education and skills of the labor force; and substantial technical advances originating within the country⁽³⁾.

As with children, growth involves a stress on quantitative measures (height or GNP), whereas development draws attention to changes in capacities (such as physical coordination and learning ability, or the economy's ability to adapt to shifts in tastes and technology).

Economic development: as freedom not just growth, the stress on the local, the interest in participation, and the focus on poverty reduction⁽⁴⁾.

Economic development: refers to a sustainable increase in living standards. It implies increased per capita income, better education and health as well as environmental protection⁽⁵⁾.

Economic development: process supposes that legal and institutional adjustments are made to give incentives for innovation and for investments so as to develop an efficient production and distribution system for goods and services⁽⁶⁾.

Economic development: in its simplest form is the creation of economic wealth for all citizens within the diverse layers of society so that all people have access to potential increased quality of life. Job creation, economic output and increase in taxable basis which are the most common measurement tools⁽⁷⁾.

According to the previous definitions and other definitions from the UN, I have reached the following definition which is a comprehensive view of Economic Development .

“Economic Development; is the conscious administrative process. It is organized and aims at attaining sustainable increase in material living standards, health, education, and protecting the environment, in addition to the increase in equal employment opportunities as well as civil and political liberties”.

2.1. Justifications For The Definition:

This definition depends on main factors which are ;

1- It sets out from the idea that there are no economically developed or underdeveloped communities, but there are administratively developed or underdeveloped communities. Therefore, Economic Development is a process based on perceptive administrative organization of various Economic resources, and their allocations in an organized way according to plans and programs with the aim of attaining sustainable increase in real income for individuals.

2- It provides comprehensive health and education services for all individuals.

3- Sustainable Development means the increase in the national income and national product. Thus, an increase in real income for individuals requires an increase in the use of economic _____

³ E. Wayne Nafziger, Kansas State University, Economic Development. Cambridge University Press, 2006, p15.

⁴ David M. Trubek, and Alvaro Santos, The New Law and Economic Development,

Cambridge University Press 2006, p28.

⁵ Peter's Business and Economy Issues, <http://schumpeter2006.org/>

⁶ Peter's Business and Economy Issues, <http://schumpeter2006.org/>.

⁷ Ibid.

resources, therefore, we should take into consideration the methods of obtaining and using the economic resources, while protecting the environment as main concern, because environment resources are not exclusive to us, but belong to future generations.

4- Economic Development should contribute to equal employment opportunities for all members of the community, without any discrimination (based on race, sex, denomination, religion, national origin, or area...), the only discrimination is must based on qualification.

5- No Economic Development is possible unless all members of the community enjoy full civil liberties, i.e. full citizenship rights. that is because attaining Economic Development requires volunteering and commitment by all members of the community without any exception of any society group.

6- In addition to civil liberties, there are political liberties, these liberties are very important for all individuals in the community from a wide political spectrum to get involved because Economic Development is national comprehensive cause.

7- Why both Civil and Political Liberties, and Not Just One?

That is because these two types from liberties interact together to attain better aims for results. There are societies which have wide civil liberties at the expense of political liberties, or vice versa. For example, **especially in countries contain minorities must allow all minorities to participate in all country's decisions, and also to get all benefits of economic development**, This means if those minorities don't participate in the Economic Development processes, and minorities' areas don't get the same benefits of Economic Development processes.

Nevertheless, the integration and interaction between these two elements (civil and political liberties) is clear in the developed countries (USA, Canada, EU, Australia, and Japan...etc...).

3. CONCLUSIONS

Based on the above, we find that our definition of Economic Development is a comprehensive one, comprising all aspects of social activities, especially because it contains fundamental elements, i.e, sustainable increase in material living standards, health And education services, protection of the environment, and equal opportunity employment for all individuals, irrespective of (race, gender, ethnicity, religion, etc...). The only discrimination is that which is based on abilities, qualifications, and specializations.

Furthermore, emphasis should be laid on the importance and priority of civil and political liberties needed to guarantee volunteership, commitment, and faith in order to carry out all development plans.

REFERENCES

Trubek, D.M. and Santos, A. (2006), The New Law and Economic Development, *Cambridge University Press*, pp.28.

business dictionary.com.

Nafziger, E.W. (2006), Kansas State University, Economic Development. *Cambridge University Press*, pp15.

Peter's Business and Economy Issues, <http://schumpeter2006.org/>

Porter, Michael E. (2000), *Attitudes, Values, Beliefs, and the Microeconomics of Prosperity*. Harvard press. New York.

**EKOLOJİK İKTİSAT VE KALKINMANIN
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ**
Ecological Economics and Sustainability of Development

Prof. Dr. Yusuf BAYRAKTUTAN
Kocaeli Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü Umuttepe/Kocaeli

ybayraktutan@kocaeli.edu.tr

Öğr. Gör. Sefer UÇAK
Balıkesir Üniversitesi Sındırgı MYO Balıkesir

Özet

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama imkanlarını tehlikeye atmadan, bugünkü neslin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesini ifade eder. Bu kavramın temelinde; insan yaşamının kalitesini artırmak, çevresel dengeyi korumak, daha temiz enerjiler kullanmak, vb yer almaktadır. Küresel ısınma gibi birtakım çevresel sorunların en önemli nedeni olarak görülen fosil yakıtların yerini çeşitli anlaşmalar ve bağlayıcı kararlarla alternatif (yenilenebilir) enerji kaynakları almaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyüme ile birlikte çevresel duyarlılığı da içermektedir. Sürdürülebilir kalkınma politikaları içinde etkin enerji kullanımı, geri dönüşüm, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim, üretim ve tüketim şekillerinin değiştirilmesi yer almaktadır.

Bu çalışmada, üretim ve tüketimdeki büyümenin neden olduğu çevresel sorunları anlama ve önlemeye yönelik düşünsel çabaları, "sürdürülebilir kalkınma" olgusunun ortaya çıkışı ve uygulama araçları tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ekolojik denge, sürdürülebilir kalkınma.

ABSTRACT

Sustainable development underlies the importance of satisfying the needs of the present generation without compromising the ability of future generations to meet their own needs. At the base of this concept there are such notions as improving the quality of human life, protecting environmental balance and using cleaner energy, etc. Fossil fuels which are considered to be the main reason of several environmental problems, such as global warming, climate change, etc. are replaced by alternative (renewable) energy sources. Sustainable development requires environmental awareness together with economic growth. Sustainable development policies include efficient use of energy, recycling, returning renewable energy sources, changing production and consumption patterns.

In this study, attempts to avoid environmental problems caused by growth in production and consumption as well as fundamentals and strategies of sustainable development are discussed.

Keywords: Ecological equilibrium, sustainable development.

1. GİRİŐ

Sanayi devrimi ile ortaya çıkan kitle üretimi daha fazla üretim için kaynakların daha fazla kullanılmasına neden olmuştur. Artan üretim gelir düzeyini yükseltirken daha fazla tüketime neden olmakta ve evre ile ilgili birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Ozon tabakasındaki bozulma, küresel iklim değişiklikleri, ölleşme, su kaynaklarının tükenmesi, hava kirliliği gibi sorunlar ařırđ üretim ve tüketimin doğurduğu çevresel sonuçlardan birkaçıdır.

Çevrenin tahribatına yol açan olumsuz gelişmeler, dünyada özellikle 1970’li yıllardan itibaren yoğunlaşan birtakım çözüm arayışlarına yol açmıştır. 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya evre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Ortak Geleceğimiz Raporu, sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel konulara ve küresel özömlerine birlikte değinmiştir. Bu rapor, 1983 yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında hazırlanmış ve 1987 yılında BM Genel Kurulu’na sunulmuştur. Raporda evre ve kalkınma için yapılması gerekenler, stratejik zorunluluklar ele alınmış ve sürdürülebilir kalkınma kavramı ortaya konmuştur.

Sürdürülebilirlik kavramının temelinde ekonomik büyümeyi doğanın taşıma kapasitesini aşmadan gerçekleştirme düşüncesi yatmaktadır. Taşıma kapasitesi, belli bir zaman diliminde mevcut tüketim tarzının çevreye zarar vermeden ve gelecekteki taşıma kapasitesinde bir azalmaya yol amadan sürdürülebilmesi için toplam nüfusla bağlantılıdır. İnsan taşıma kapasitesinin aşılması, çevrenin ve doğal sistemlerin kendilerini yenileyebilme kabiliyetinin azalması ve böylece mevcut yaşam tarzının uzun dönemde sürdürülemez olması anlamına gelmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ise, ekonomik büyüme ile birlikte çevresel duyarlılığı da içermektedir. Sürdürülebilir kalkınma politikaları içinde etkin enerji kullanımı, geri dönüşüm, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim, üretim ve tüketim şekillerin değiştirilmesi yer almaktadır.

Bu çalışmada, ekolojik denge kaygılarının iktisadi rasyonelleri ve “sürdürülebilir kalkınma” olgusunun ortaya çıkışı, temelleri ve uygulama araçları tartışılacaktır.

2. İKTİSADİ DÜŐÜNCEDE KALKINMA, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE ÇEVRE

İktisadi kalkınma, iktisadi büyümeyi de kapsayacak şekilde, bir ekonominin yapısal ve nitel değişimini, ülke yaşam kalite ve standardının yükselmesini ifade etmektedir¹. Kalkınma ile birlikte ülkede kurumsal ve bireysel açıdan çeşitli beklentiler oluşmaktadır. Kurumsal beklentiler; daha iyi ve şeffaf yönetim, karar alma sürecine artan katılım, daha adil hukuksal düzen,

¹ Jan S. Hogerdom, **Economic Development**, Harper Colins Publishers, 1992, p. 16.

ekolojik dengeye daha çok saygı, vb olarak sıralanırken bireysel beklentiler, gelişen hak ve özgürlükler, eğitimde fırsat eşitliği, daha yüksek gelir seviyesi, daha kaliteli mal ve hizmet üretim ve tüketimi, daha yaşanabilir bir çevre, vb biçiminde belirtilmektedir². Kalkınma, genel olarak bu beklentileri karşılamaya yönelik değişimleri içermektedir. Özellikle ekolojik dengeye daha çok önem verilmesi ve daha yaşanabilir çevre, sürdürülebilir kalkınma konusunu gündeme getirmektedir.

Sürdürülebilirlik teriminden çevresel anlamda ilk olarak 1970'lerin başında İngiltere'de *The Ecologist* dergisi editörleri tarafından yayınlanan "A *Blueprint for Survival*" başlıklı çalışmada bahsedilmektedir. Bu çalışmada, mevcut tüketim ve nüfus artış hızının devamı halinde ekosistemin ve kaynakların tükeneyeği belirtilmekte; "... sürdürülebilir bir dünya oluşturmak ve insanoğluna en iyi düzeyde tatmin sağlamak" düşüncesiyle, istikrarlı bir toplumun ancak en az ekolojik zarar, maksimum malzeme ve enerji korunumu ile sağlanabileceği vurgulanmaktadır³.

Sürdürülebilirlik kavramı ekonomik, biyolojik, sosyolojik, etik, vb birçok farklı alanda tanımlanmaktadır. Ekonomik anlamda sürdürülebilirlik, doğal kaynak stoklarını, üretim ve tüketim faaliyetlerinin çevresel sonuçlarını hesaba katmakta ve analiz kısa dönemden uzun döneme uzanmaktadır. Biyolojik açıdan, çeşitliliğin korunması ile ilgili olan sürdürülebilirlik, sosyolojik anlamda sosyal adaletin sağlanması, yoksullukla mücadele ve adil bir gelir dağılımını; etik anlamda ise, doğal kaynakların korumacı veya sürdürülebilir kullanımını ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramının dört önemli bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenlerden ilki gelecekçilik (futurity), nesiller arası ve gelecek nesillerin refahı için bugünden kaygı duymak anlamı taşımaktadır. İkincisi adalet (equity), nesiller arasında ekonomik faydaların ve yüklerin sosyal açıdan adil dağılımını içermektedir. Üçüncü bileşen, küresel çevrecilik (global environmentalism), doğal sermayenin tükenmesi veya kullanımı ile alakalı ekolojik sorunların küresel boyutlarını tanımlamaktadır. Dördüncü ve son bileşen olan biyolojik çeşitlilik (biodiversity), ekolojik sistemdeki biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve koruma yöntemlerini ele almaktadır⁴.

² Hasan Gürak, **Ekonomik Büyüme ve Küresel Ekonomi**, Bursa: Ekin Y., 2006, ss. 309-310.

³ The Ecologist, **A Blueprint for Survival**, Harmondsworth: Penguin Books, 1972, pp. 15-29.

⁴ Andrew D. Basiago, "Methods of Defining Sustainability", **Sustainable Development**, Vol: 3, 1995, pp. 109-119.

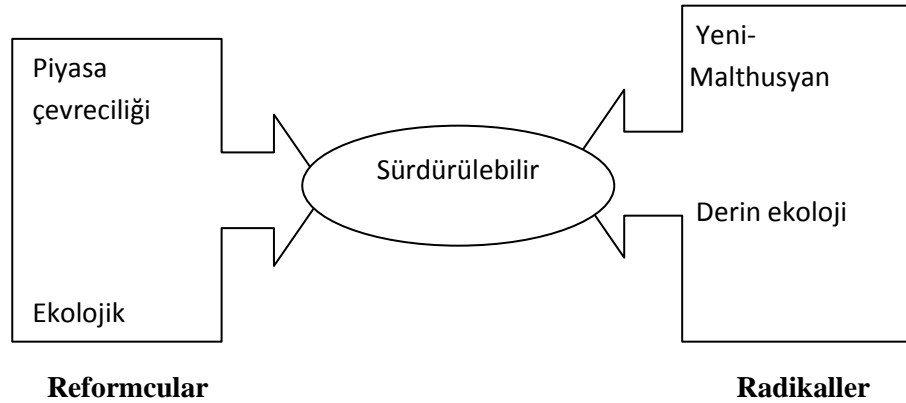
Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları, insan-çevre ilişkileri ile ekonomik ve politik yapı değişimlerine göre üç grupta ele alınabilmektedir⁵:

i. Statükocular: sürdürülebilir kalkınmanın ancak mevcut yapı içinde gerçekleştirilebileceğini savunmuşlardır.

ii. Reformcular: sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesinin mevcut yapıdan tamamen ayrılmadan bazı reformlar ile yapılabileceğini düşünenlerdir.

iii. Dönüşümcüler: sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesinin toplumda ancak radikal bir dönüşümle olabileceğini savunanlardır. Bunlara göre, sorunların kaynağında ekonomik çıkarlar ve güç dağılımı vardır⁶.

Statükoculara göre önemli bir değişime gerek olmayışının nedeni teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik ilerlemeler bugün karşılaşılan çevre sorunlarına da bir çözüm bulacak ve serbest piyasa sorunları çözecektir. Bu nedenle insan-çevre ilişkisinde çok önemli bir değişime gerek yoktur.

Şekil-1: Sürdürülebilir Kalkınma Görüşlerinin Sınıflandırılması⁷

Ana akımı oluşturan reformcuların sürdürülebilir kalkınma görüşleri, piyasa çevreciliğini, yeşil tüketimi ve teknolojik modernizasyonu içermektedir. Bu akım, küresel çevre konusunda nesiller arası eşitlik, özellikle iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilikteki azalmaya odaklanmıştır. Radikal yaklaşımlar ise, Şekil-1’de görüldüğü gibi, Yeni-Malthusyan, Derin ekoloji, Eko-anarşi, Eko-sosyalizm ve Eko-feminizm yaklaşımlarından oluşmaktadır. Derin ekolojistler için insan ihtiyaçları ikinci derecede öneme sahipken, eko-feministler sorunlara kadın odaklı yaklaşmakta; eko-anarşi ve eko-sosyalizm ise

⁵ William E. Rees, “Achieving Sustainability: Reform or Transformation?”, *Journal of Planning Literature*, Vol. 9, No. 4, 1995, pp. 343-361

⁶ Lütfü Öztürk, *Sürdürülebilir Kalkınma*, Ankara: İmaj Y., 2007, s. 45

⁷ Natasha Grist, “Positioning Climate Change in Sustainable Development Discourse”, *Journal Of International Development* Vol: 20, 2008, pp. 783–803

sorunların kaynağını sosyal örgütlenme biçimlerinde aramaktadırlar. Radikal yaklaşımlar, sosyal veya endüstriyel organizasyonlar ile kurumsal veya ulusal refah ve güç değişimlerine odaklanmaktadır⁸.

Sürdürülebilir kalkınma fikrinin ortaya çıkışı pek yeni değildir. Kıt kaynaklarla insan nüfusu arasındaki ilişkiyi ilk belirten, 1798’de yayınladığı “*Nüfus Hakkında Bir Deneme*” adlı eseriyle Thomas Robert Malthus (1766–1834) olmuştur. *Malthus’a* göre, nüfus geometrik bir dizi ile artarken yiyecek arzı aritmetik bir şekilde artacak ve bu durum kitlesel açlığa neden olacaktır⁹. David Ricardo’ya (1772–1823) göre, arazi arzı sabit olduğundan ekonomik büyümenin bir sınırı olacaktır. Bu nedenle insan nüfusu arttıkça tarımsal gıda talebi de artacak; gıda fiyatları yükselecektir¹⁰.

Neo-klasik yaklaşımda ise üretim ve tüketimden kaynaklanan çevre sorunları göz ardı edilmektedir. Neo-klasik çevre iktisadı, üretim ve tüketimin neden olduğu çevresel zararlar gibi dışsallıkların piyasa tarafından içselleştirilmesini, doğal kaynakların etkin yönetimi ve bu kaynakların nesiller arası dağıtımı gibi konulara ağırlık vermektedir¹¹.

Sürdürülebilirlik kavramından ilk kez bahseden, 1972 Nobel iktisat ödölünün sahibi *John Richard Hicks (1904-1989)* olmuştur. *Hicks*, geliri, sonraki yıllarda da aynı miktarda üretilip tüketilebilmesi için gerekli olan kapasitenin, bir bireyin önceki yılda tüketebileceği maksimum miktar ile sınırlı olduğunu savunarak tanımlamaktadır. Gelir bir nevi sürdürülebilir tüketim niteliğindedir. Eğer elde edilen gelirden daha fazla bir tüketim yapılır ise, bu tüketim uzun dönemde sürdürülemez olacaktır¹². *Robert M. Solow’a* göre ekonomik sürdürülebilirlik, yenilenemez kaynak stoklarında bir azalma olmadığı sürece bugünkü ve gelecek kuşaklar için tehlikenin olmadığı bir durum ile kişi başi gelir veya tüketimin zaman içinde azalmamasıdır¹³.

Simon Kuznets, ülkelerin gelir düzeyi ile gelir dağılımı arasında ters "U" şeklinde bir ilişki tespit etmiştir. Kalkınmanın başlarında bozulan gelir dağılımı, ilerleyen aşamalarında düzelecektir¹⁴. Kişi başi kirlilik miktarı ile kişi başi

⁸ W. M. Adams, **Green Development: Environment and Sustainability in the Third World**, 2nd Ed., Routledge: London. 2001, p.45.

⁹ H. J. Habakkuk, “Thomas Robert Malthus, F. R. S. (1766-1834)”, **Notes and Records of the Royal Society of London**, Vol: 14, No: 1, (June) 1959, pp. 99-108.

¹⁰ David Ricardo, “Ricardo on Population”, **Population and Development Review**, Vol: 14, No: 2, (June) 1988, pp. 339-346.

¹¹ Öztürk, **a.g.e.**, s. 54.

¹² John R. Hicks, “Economic Theory and The Evaluation of Consumers Want”, **The Journal of Business**, Vol: 35, No: 3, (July) 1962, pp. 256-263

¹³ Robert M. Solow, “The Economics of Resources or The Resources of Economics”, **American Economics Review**, Vol: 64, No: 2, 1974, pp. 1-14.

¹⁴ Simon Kuznets, “Economic Growth and Income Inequality”, **American Economic Review**, Vol: 45-1, 1955, pp.1-28.

GSMH arasındaki ilişkiyi inceleyen yaklaşımlar, evresel Kuznets Eğrisi olarak adlandırılmaktadır¹⁵. Buna göre, kalkınmanın başlangıcında doğal kaynakların kullanımı ve çevresel atıkları yüksek düzeylerde olurken, kalkınma düzeyi arttıkça çevreyi koruyan teknolojiler ve bilgi yoğun üretim, çevresel düzelmeye neden olmaktadır.

Doğal kaynaklar ekonomisti olan C. S. Holling, doğal kaynakların bir bütün olarak doğal sistemin iyileşme sürecini engellemeyecek şekilde tkutilmesini savunmuřtur¹⁶. nemli ekolojik işlevleri olan doğal sermayenin iyileşme sürecinin korunması sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçasıdır.

Negatif bir dışsallık olan evre kirliliğinin neden olduğu dışsal maliyetin ne şekilde ortadan kaldırılacağına dair çeşitli iktisatçıların görüşleri, piyasa ve kamu ekonomisi temelli uygulamalarda birleşmektedir. Bu yaklaşımlardan piyasa temelli olan görüş Ronald Coase tarafından ileri srlmřtr¹⁷. Bu teoriye göre, önemli dışsal etkilerin varlığında bile tam rekabetçi bir ekonomide kaynakların optimal dağıtımını sağlayacak bir mekanizmanın oluşturulabilir. Örneğin bir fabrika, bir ırmağı kirliletmektedir. Irmağın ağzına yakın yerlerdeki su kullanıcıları belli bir nitelikteki suyun mülkiyet hakkına sahiplerse, kendilerine gelen suyun niteliği bozulduğunda, fabrikayı suyu kirlettiği için dava edebilirler. Fabrika bu durumda, neden olduğu kirlenmenin maliyetini ödemek zorunda kalacaktır. Bir başka örnek ise, ırmağtaki suyun niteliğini yükselten ve böylece öteki su kullanıcılarına yarar sağlayan bir fabrika olabilir. Bu fabrika suyun niteliğini yasal olarak belirlenmiş bir düzeyin üzerine çıkarırsa, su kullanıcılarından bir ücret talep edebilir. Her iki durumda da su üzerindeki mülkiyet haklarının iyi belirlenmiş olması gerekir. Sonuçta, zarar gören ve zarara sebep olan taraflar kendi aralarında görüşme ve pazarlıklar gerçekleştirilebilirse, önemli dışsallıkların varlığında bile tam rekabetçi bir ekonomi kaynakları devlet müdahalesine gerek kalmadan etkin bir biçimde dağıtılabilir.

Piyasa ekonomilerinin yetersiz kaldığı evre sorunlarında da evre zararlarını en aza indirebilmek için kamu ekonomisi düzenlenmelerini savunan iktisatçılardan Pigou'nun yaklaşımı, özel ve sosyal maliyet arasındaki ayrıma dayanmaktadır. Örneğin, bir firma diğer firma ya da tüketicileri olumsuz olarak etkileyen bir atık üretmektedir. Firmanın zel marjinal maliyeti atığın etkisini hesaba katmadığından, toplumsal marjinal maliyetten daha az olacak; bu nedenle de firmanın üretimini toplumsal olarak istenen düzeye indirmenin yöntemi, toplumsal ve özel marjinal maliyetler arasındaki farkı ortadan kaldıracak bir

¹⁵ D. I. Stern, "Progress on the Environmental Kuznets Curve?", **Environmental Development Economics**, Vol: 3, No: 2, 1998, pp. 173-196.

¹⁶ C. S. Holling, "Resilience and Stability of Ecological Systems", **Annual Review of Ecology And Systematics**, Vol: 4, 1973, pp. 1-23.

¹⁷ Ronald H. Coase, "The Problem of Social Cost", **Journal of Law and Economics**, Vol: 3-1, 1960, pp. 1-44.

vergi ya da harç koymaktır. Vergi, firmayı toplumsal açıdan doğru miktarı üretmeye itecek ve fiyat, marjinal toplumsal maliyete eşitlenecektir. Böylece kaynakların optimal dağıtımı sağlanmış olacaktır¹⁸. Pigovian vergiler, birim başına emisyon ya da kirliliğe uygulanan ad valorem vergilerdir¹⁹. Verginin oranı sosyal düzeydeki emisyonun marjinal sosyal maliyetine eşittir. Sosyal olarak etkin emisyon düzeyi, firmanın marjinal faydasının marjinal maliyetine eşit olduğu noktada gerçekleşecektir.

3. EKOLOJİK İKTİSAT

Ekolojik iktisat 1980'lerin sonunda oluşmuş, disiplinler arası çevresel araştırmalar yapan ve geleneksel doğal kaynaklar ekonomisine alternatif bir disiplindir.

Tablo-1: Ekolojik ve Neo-Klasik İktisat

EKOLOJİK İKTİSAT	NEO-KLASİK ÇEVRE İKTİSADI
1. Optimal ölçek	1. Optimal dağılım ve dışsallıklar
2. Sürdürülebilirliğin önceliği	2. Etkinliğin önceliği
3. Eşit dağılım	3. Pareto etkinliği
4. Sürdürülebilir kalkınma	4. Sürdürülebilir büyüme
5. Büyüme kötümserliği	5. Büyüme iyimserliği
6. Fiziksel ve biyolojik göstergeler	6. Parasal göstergeler
7. Uzun döneme odaklanma	7. Kıtsadan orta döneme odaklanma
8. Yerel topluluklar	8. Küresel piyasa ve mahrum bırakılmış bireyler
9. Bireysel rasyonalite ve belirsizlik	9. Fayda veya kar maksimizasyonu
10. Neden-etki ilişkileri ile bütünleşik modeller	10. Dışsal maliyetler ile uygulanmış genel denge modelleri
11. Çok boyutlu değerlendirmeler	11. Fayda-maliyet analizleri
12. Çevresel etik	12. Faydacılık ve işlevselcilik
13. Sistem analizleri	13. İktisadi değerlendirmeler

Kaynak: J. C. J. M. Berg, "Ecological Economics: Themes, Approaches and Differences with Environmental Economics", **Reg. Environ. Change**, Vol: 2, 2001, p. 16.

¹⁸ Arthur C. Pigou, **The Economics of Welfare**, London: Macmillan, 1962, p. 224.

¹⁹ Banu Akyıldız, **Çevresel Etkinlik Analizi: Kuznets Eğrisi Yaklaşımı**, İstanbul: İAV Y., 2009, ss. 82-83.

Ekolojik iktisat, geniş anlamda, üretim ve tüketimle çevrelenen iktisadi davranışları, bunların piyasa sonuçlarını, ekonomik, sosyal ve etik boyutuyla inceleyen heterodoks iktisat kategorisidir²⁰; sürdürülebilir kalkınma, nesillerarası adalet, ekonominin bir alt sistemi olan yerel ve küresel ekosistem, fiziksel göstergelerle (materyaller, enerji, kimyasal ve biyolojik varlıklarla) şekillenen metodolojik yaklaşım ve kapsamlı sistem analizlerinden oluşmaktadır. Sosyo-kültürel inançlarda, tutumlarda ve davranışlarda önemli değişimler olmadan ekolojik iktisat başarıya ulaşamayacaktır. Ekolojik kaynakların (ormanlar, balık alanları, tarım alanları gibi) tüketimine dayanmayan hiçbir insan faaliyeti yoktur. Ekolojik sermayenin uzun dönemde tükenmemesi için ekolojik iktisat sürdürülebilir kalkınma temelli olmaktadır²¹.

Neo-klasik geleneksel doğal kaynaklar iktisadı ile ekolojik iktisat arasında önemli farklılıklar vardır. Neo-klasik anlayış, daha çok optimal kaynak dağılımı temelinde, çevresel sorunları dışsallıklarla ve Pareto optimumu çerçevesinde çözmeye çalışan bir sürdürülebilir büyüme modeli üzerinde dururken, ekolojik iktisat daha uzun vadede yapısal, kurumsal dönüşüm ve etkinlik önermektedir²².

Ekolojik iktisat literatüründe şu önemli konular yer almaktadır: değer monizmi, rasyonel aktör modeli, marjinal analiz, belirsizliğin işleyişi, ekonomik politikalarda etkinliğin rolü, sosyal ve fiziksel yöntem olarak üretim. Bu konular neo-klasik refah teorisinde de yaygın çevresel ve sosyal amaçların işleyişinde önemli yer tutmaktadır. Bu konuların ekolojik ve neo-klasik çevre iktisadında ele alınış şekilleri Tablo-2’de verilmektedir.

Neo-klasik iktisat, çevresel sorunların çözümünde fayda maksimizasyonu ve soyut piyasa mekanizmalarını önerirken, disiplinlerarası çevre ve insana dayalı öneriler sunan ekolojik iktisat, özellikle şu konulara vurgu yapmaktadırlar²³: su ve toprak gibi doğal kaynaklardan elde edilen çıktılar, atıkları taşıma kapasitesi ve entropi (biyolojik veya ekonomik bir faaliyetin maliyetinin daima üründen fazla olması durumu).

²⁰ John Gowdy, and Jon D. Erickson, “The Approach of Ecological Economics”, **Cambridge Journal of Economics**, Vol: 29(2), 2005, pp. 207-222.

²¹ William E. Rees,, “The Ecology of Sustainable Development”, **The Ecologist**, 1990, Vol: 20-1, pp. 18-23.

²² J. C. J. M. Berg, “Ecological Economics: Themes, Approaches and Differences with Environmental Economics”, **Reg. Environ. Change**, Vol: 2, 2001, pp. 13-23.

²³ Natalia Mirovitsaya, and William Ascher (Ed.), **Guide to Sustainable Development and Environmental Policy**, London: Duke University Press, 2001, p. 65.

Tablo–2: Ekolojik ve Neo-Klasik İktisadın Temel Konuları

Konular	Neo-Klasik Refah İktisadı	Ekolojik İktisat Alternatifi
Değer monizmi	Ölçülebilir parasal birimlerin değerinin azaltılması; fayda fonksiyonu	<i>Ölçülemeyen kategorilerdekilerin ayrı değerlerinin olması; çok kriterli değerlendirme</i>
Akılcı aktör	Analizin merkezinde bireysel tüketiciler ve firmalar	<i>Sosyal aktörler olarak insanların analizi, Tüketicilerle vatandaşlar gibi.</i>
Marjinal analiz	Marjinal değişimlerin karşılaştırılmalı statiiği	<i>Kesintili değişimlerin tanımlanması ve toplam etkileri</i>
Evrimsel değişim	Kısıtlı optimizasyon olarak evrim, bireysel merkezli seçimlerde, piyasa çıktılarının en uygunluğunu sağlamaktadır.	<i>Bağımluluk yolunda, olasılıkların önemi, tarihsel kazalar. Bireyselciliğin egemenliğinde grup seçimleri.</i>
Belirsizlik	Belirsizliği azaltmak risklidir. Karar vermede piyasa çıktıları etkilidir.	<i>İhtiyat ilkesi saf belirsizlikle başa çıkmak içindir. Karar vermede yöntem odakları eş-evrimi temel alır.</i>
Karar kriteri	Etkinlik tek kriterdir. Potansiyel Pareto optimumu temel alınmaktadır.	<i>Eşitlik, istikrar, çevresel ve sosyal sistemlerin esnekliği</i>
Üretim yöntemi	Sabit kaynakların dağılım teorisi; üretim fonksiyonu	<i>Biyofiziksel ve termodinamik yöntemlerle üretim, malların ortak üretimini ve atıkların yönetimi</i>
Hesaplama	<i>Gelecekteki faaliyet ve faydaların doğru hesaplanması</i>	<i>Gelecekteki bireysel ve sosyal değerlemeler arasındaki farklılıkların tanımlanması; ayrıntılı hesaplamalar.</i>

Kaynak: John Gowdy and Jon D. Erickson, “The Approach of Ecological Economics”, **Cambridge Journal Of Economics**, Vol: 29(2), 2005, p. 213

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİM SÜRECİ

Sürdürülebilir kalkınma, bugün ve gelecek için çevresel, ekonomik ve sosyal refah anlamına gelmektedir²⁴. Çevrenin korunmasını ve aynı zamanda ekonomik kalkınmayı da içinde barındıran sürdürülebilir kalkınmanın tanımı ilk kez BirleŐmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987

²⁴ International Institute for Sustainable Development, “What is Sustainable Development?”, <http://www.iisd.org/sd/> 13.06.2008.

yılında yayınlanan Ortak Geleceğimiz Raporu'nda (Our Common Future) yapılmıştır: *bugünün neslinin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarını tehlikeye atmadan sağlayan bir kalkınmadır*. Bu tanım, ihtiyaçlar ve sınırlamalar olarak iki önemli unsur içermektedir. Sürdürülebilir kalkınma bugünkü ve gelecek kuşaklar arasında bir eşitlik anlayışını içermekte ve mevcut kaynakların korunması ile geliştirilmesini barındırmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın temel prensipleri řunlardır²⁵ : Toplum yaşamına daha ilgili ve saygılı olmak; insan yaşam kalitesini artırmak; dünyadaki canlı türleri ile farklılıkları korumak ve muhafaza etmek; yenilenemeyen kaynakların tüketimini en aza indirmek; dünyanın taşıma kapasitesini korumak; kişisel davranış ve alışkanlıkları değiştirmek; her toplumun kendi çevresiyle ilgilenmesine ve güzelleştirmesine olanak sağlamak; kalkınma ve korumacılığın bütünleşmesi için ulusal bir yapı hazırlamak; küresel ittifakı güçlendirmek. Bütün bu prensipler, insan yaşamı için daha iyi şartların oluşmasını ve dünyanın yoksul kesimlerinin fırsat eşitliğine sahip olması gerektiğini belirtmektedir.

5. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN AMAÇLARI

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, ekolojik dengeyi gözeten bir kalkınma sürecini amaçlamakta; kısa dönemli ekonomik faydaların yerini uzun dönemli ve nesillerarası toplumsal ve ekolojik yararların almasını öngörmektedir²⁶. Böylece doğal dengeyi koruma çabaları kalkınmayı engellememekte ve gelecek nesilleri dikkate alan sürdürülebilir kalkınma ile bir arada gerçekleştirilebilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma stratejisinin temel amaçları şu şekilde sıralanmaktadır²⁷:

- i. Büyümenin yeniden canlandırılması ve niteliğinin değiştirilmesi,
- ii. Gıda, enerji, su ve sağlık alanlarında toplumun temel ihtiyaçlarının karşılanması,
- iii. Sürdürülebilir bir nüfus artışının sağlanması,
- iv. Kaynak rezervinin korunması ve değerinin yükseltilmesi,
- v. Teknolojinin yeniden yönlendirilmesi ve yönetimi,

²⁵ W. M. Adams, and D. H. L. Thomas, "Mainstream Sustainable Development: The Challenge of Putting Theory into Practice", **Journal of International Development**, Vol: 5, No: 6, 1993, pp. 591-604.

²⁶ Murat Dulupçu, "Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler", **DTM Dergisi**, Yıl: 6 Sayı: 20, 2001, ss. 46-70.

²⁷ Ergül Han ve Ayten Ayşen Kaya, **Kalkınma Ekonomisi**, Ankara: Nobel Y., 2006, ss. 258-259.

vi. Karar verme sreclerinde evre ve ekonominin birleştirilmesi.

Sürdürülebilir kalkınma, en temel ihtiyaçlarını karşılamakta bile zorluk çeken insanların sorunlarını çözmeli; büyümenin kalitesinde meydana gelecek değişikleri de içinde barındırmalıdır.

6. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA POLİTİKASI UYGULAMALARI

Karar verme sürecinde ekonomi ve ekolojinin ortak dengesi ve bu iki alanda sağlanacak uyum sürdürülebilir kalkınmanın hayata geçmesini kolaylaştıracaktır. Ekolojik sorunların çözümüne yönelik sürdürülebilir kalkınma uygulamaları aşağıda özetlenecektir.

6.1.Geri Dönüşüm

Geri dönüşüm, kullanım dışı kalan geri dnşrlebilir atık malzemelerin çeşitli yöntemlerle hammadde olarak tekrar imalat süreçlerine kazandırılmasıdır. Geri dönüşülebilir maddeler, cam, kağıt, alüminyum, plastik, piller, motor yağı, akümülatörler, beton, organik atıklar ve elektronik atıklardır. Daha önce kullanılmış maddelerin hammadde olarak tekrar kullanılması önemli miktarda enerji tasarrufunu mümkün kılar. Örneğin, yeniden kazanılabilir alüminyumun kullanılması, alüminyumun sıfırdan imal edilmesine oranla % 35'e varan enerji tasarrufu sağlamaktadır. Atık malzemelerin hammadde olarak kullanılması evre kirliliğinin engellenmesi açısından da önemlidir. Kullanılmış kâğıdın tekrar kâğıt imalatında kullanılması ile su tüketiminde yaklaşık % 50, su kirlenmesinde % 35, hava kirlenmesinde ise % 70'lik azalma sağlanabilmektedir. Bir ton atık kâğıdın kâğıt hamuruna katılmasıyla sekiz ağacın kesilmesi nlenebilmektedir²⁸.

Geri dnştrme teknikleri, aşağıda kısaca temas edileceği gibi, her malzeme için farklılık göstermektedir:

i. Alüminyum: Atık alüminyum küçük parçacıklar halinde doğranır. Daha sonra bu parçalar büyük ocaklarda eritilerek, dökme alüminyum üretilir. Bu sayede atık alüminyum, saf alüminyum ile neredeyse aynı hale gelir ve üretimde kullanılabilir.

ii. Beton: Beton parçalar, yıkım alanlarından toplanarak kırma makinelerinin bulunduğu yerlere getirilir. Kırma işleminden sonra ufak parçalar, yeni işlerde çakıl olarak kullanılır. Parçalanmış beton, eğer içeriğinde katkı maddeleri yoksa, yeni beton için kuru harç olarak da kullanılabilir.

²⁸ Ahmet Demir, "Atık Kâğıdın Geri Dönüşümü ve lke Ekonomisine Net Katkısı", **Ekoloji**, Sayı: 15, 1995, ss. 27-29.

iii. Kâğıt: Kâğıt amuru hazırlamak üzere kullanılmış kâğıt, su içerisinde liflerine ayrılır; gerekirse, içindeki lif olmayan yabancı maddeler için temizleme işlemine tabi tutulur. Mürekkep ayırıcı olarak, sodyum hidroksit veya sodyum karbonattan yararlanır. Daha sonra hazır olan kâğıt lifleri, geri dönüşmüş kâğıt üretiminde kullanılır.

iv. Plastik: Cinslerine göre gruplandırılan geri dönüşebilir plastik atıklar, kırma makinelerinde kırılıp küçük parçalara ayrılır. Bu parçalar, doğrudan, belli oranlarda, orijinal hammadde ile karıştırılarak üretim işleminde kullanılabilirdiği gibi, tekrar eritilip katkı maddeleri katılarak ikinci sınıf hammadde biçiminde de kullanılabilir.

v. Cam: Çeşitli cam atıklar (şişe, kavanoz, vb.) toplama kutularında toplanır ve renklerine göre ayrılarak geri dönüşüm tesislerine verilir. Burada katkı maddelerinden ayrılan cam kırılır ve hammadde karışımına karıştırılarak eritme ocaklarına dökülür. Bu rn, tekrar cam olarak kullanılabilirdiği gibi, cam mozaik, cam kürecikleri, beton katkı maddesi, asfaltlama, inşaat harç malzemesi ve yalıtım işlemlerinde de kullanılabilir²⁹.

Tüketilen maddelerin geri dönüşüm halkası içine katılabilmesi sayesinde, öncelikle hammadde ihtiyaı azalacaktır. Böylece nüfus artışına paralel olarak artan tüketimin doğal dengeyi bozması ve doğaya verilen zarar engellenmiş olacaktır. Bu nedenle geri dönüşümün yaygınlaştırılması teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

6.2. Nüfus Planlaması

Artan dünya nüfusu birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus artışı kontrol edilmelidir. Dünyanın en kalabalık gelişmekte olan ülkesi Çin, nüfus artış hızını engellemeye çalışmak için birtakım önlemler almaktadır. 1970'lerde yürürlüğe koyduğu tek ocuk politikasının amacı da nüfus artışını kontrol altına almaktır. Yılda ortalama 10 milyon artan Çin nüfusunun 2030'ların ortalarında 1 milyar 460 milyona ulaşması beklenmektedir.

Nüfus artışını engellemeye yönelik uygulamalar şöyle zetlenebilir³⁰:

i. Aile planlaması: Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki aile planlaması hizmetlerini yaygınlaştırmak ve insanların bu hizmete kolayca erişebilmelerini sağlamak için hükümetlerin destek olması.

ii. Kadınların eğitimi: yapılan birçok araştırma, kadının eğitimi arttığa daha az sayıda çocuğa sahip olduğunu göstermektedir.

²⁹ ağatay Güler, **Cam ve Cam Geri Dönüşümü**, Ankara: Yazıt Y., 2008, ss. 28-33.

³⁰ Lester R. Brown, **Eko-Ekonomi**, (ev: A.Yeşim Erkan), İstanbul: TEMA Y., 2003. ss. 222-230.

iii. Medya ve kitle iletişim araçları ile resmi eēitim: Özellikle radyo ve televizyonlarda üreme saēlıēı, cinsiyet eřitliēi, aile ve evre koruma programları nüfus artışını engellemekte önemli birer faktördür.

6.3. Biyolojik eřitliliēin Korunması

Doēada insan tarafından kullanılan besin maddeleri ve hammaddeler, ormanlar, otlaklar, balık ve tarım alanlarından elde edilmektedir. Biyolojik tabanı oluşturan bu sistemler, taşıma kapasitelerini açan bir yük ile karşı karşıyadırlar. *Taşıma kapasitesi, bir nüfusla, bu nüfusun üzerinde yařadıēı ve hayatını sürdürebilmesi için baēlı olduēu doēal evre arasındaki ilişkidir.* Bu kavram, belli bir zaman diliminde mevcut tüketim tarzının, çevreye zarar vermeden ve gelecekteki taşıma kapasitesinde bir azalmaya yol amadan sürdürülebilmesi için, toplam nüfusun byklē ile sınırlı olduēunu ifade etmektedir. İnsan taşıma kapasitesinin aşılması, vrenin ve doēal sistemlerin kendilerini yenileyebilme kapasitelerinin bozulması ve böylece mevcut yaşam tarzının uzun dönemde sürdürülemez olması anlamına gelmektedir³¹.

Biyolojik tabanı oluşturan sistemler için sürdürülebilir politikalar şöyle zetlenebilir³²:

i. Ormanlar: Dünyadaki tropikal orman alanları, azalmaktadır. FAO' ya göre, 1980'den beri her yıl ortalama 12 milyon hektar orman alanı yangın ya da kesim sonucu yok olmaktadır. Dünyada bir yandan orman yangınları ve kaçak kesim ile mücadele ilgili kurumlar tarafından sıkı bir şekilde yürütülürken, diēer yandan odun kullanımında etkinliēin arttırılması ve aēa dikiminin teşviki gerekmektedir.

ii. Otlaklar: Otlakların korunması için yapılması gerekenlerin başında, besi hayvanları sayısını otlakların taşıma kapasiteleri ile orantılı tutmak olmalıdır.

iii. Balık yatakları: Balık yataklarının korunması için, av yasaēı sezonuna uyulması, trol ile avlanmanın önüne geçilmesi, aşırı avlanmanın engellenmesi başta gelen önlemlerdendir. Gerek yanlış kullanım kaynaklı tahribat, gerekse kirlilik, denizlerde pek çok canlı için barınma, beslenme ve üreme alanı oluşturan deēerli dip yapılarının kullanımını olanaksız hale getirmektedir. Genel görüşün aksine bu gelişmeler, sadece kayalık, mercan ve deniz ayırlarından oluşan doēal resif alanları deēil, kumlu-çamurlu özel dip yapıları, sıēlıklar ve kumsallar gibi deniz yaşamı açısından önemli diēer habitatları da etkilemektedir.

³¹ Virginia Deane Abernethy, "Carrying Capacity: The Tradition and Policy Implications of Limits", **Ethics in Science and Environmental Politics**, 2001, pp. 9-18.

³² Habibe Gitay vd (Ed.), **Climate Change and Biodiversity-Tecnical Paper IV**, IPCC: 2002, pp. 37-45.

iv. Tarım alanları: Tarım alanlarının korunması ile ilgili olarak, etkin sulama ve su kullanımının sağlanması, tarım alanlarının başka amaçlarla kullanımının önlenmesi, verimliliğin arttırılması, toprak reformu, vb uygulamalar gerekmektedir.

6.4. Aşırı Tüketim

Gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların dünya kaynak tüketiminin çoğunu yapmakta olduğu ve kirliliğe çok fazla neden olan insan sayısının dünya nüfusuna oranlandığında çok az olduğu bilinmektedir. Aşırı tüketici olarak nitelenen bu grubun yoğun yaşadığı alanlar, Kuzey Amerika, Batı Avrupa, Japonya, Avustralya ve Ortadoğu'daki petrol zengini ülkelerdir. Gelişmiş ülkelerde yaşayan bir kişi gelişmekte olan bir ülkede yaşayan bir kişiden üç kat fazla içme suyu, on kat fazla enerji ve yirmi kat fazla alüminyum tüketmektedir. Yine dünya nüfusunun dörtte birini oluşturan gelişmiş ülkeler dünyanın toplam doğal kaynaklarının % 65'ini tüketmektedirler³³.

Aşırı tüketimi önleminin olumsuz yönü, tüketimin azalmasıyla üretimin de azalması ve sonuçta gelişmiş ülkelerde durgunluk ve işsizliğin; gelişmekte olan ülkelerde ise temel gelir kaynaklarının azalması nedeniyle daha fazla yoksulluğun ortaya çıkmasıdır. Bu nedenle, sürdürülebilir üretim ve tüketime dönüşümün planlı ve kontrollü biçimde yapılması gerekmektedir.

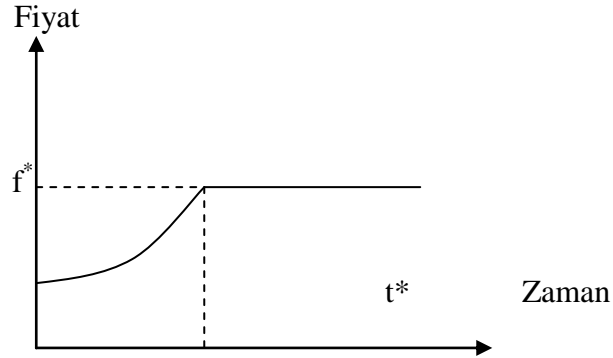
6.5. Etkin Enerji Kullanımı

Fosil yakıtların çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma ve petrol, kömür gibi yenilenemez enerji kullanımını sürdürülebilir düzeylere çekmenin yolu, enerjiyi daha etkin kullanmaktan geçer. İnsanlık, bütün enerjisini yenilenebilir kaynaklardan ele edene kadar yenilenemez kaynakları kullanmaya devam edecektir. Yenilenemez kaynakların üretimde kullanılmasında sürdürülebilirliğin olması şu iki yolla sağlanabilir:

i. Yenilenemez doğal kaynakların yerine, ikame (yenilenebilir) kaynakların kullanılması tükenme sorununu ve fiyat artışlarını³⁴ azaltabilir.

³³ Woldwatch Enstitüsü, **Dünyanın Durumu 2008-Sürdürülebilir Bir Ekonomi İçin Yenilikler**, (Çev: Ayşe Başçı), İstanbul: TEMA Y., 2008, s. 171.

³⁴ Koray Başol, Mustafa Durman ve Hüseyin Önder, **Doğal Kaynakların ve Çevrenin Ekonomik Analizi**, İstanbul: Alfa Y., 2007, ss. 62-63.

Şekil-2. Yenilenemez Kaynaklar ve Sürdürülebilirlik

Şekil-2’de yenilenemez kaynakların kullanımı sonucunda t^* dönemine kadar artan fiyatlar f^* seviyesine ulaşacaktır. İnsanların alternatif arayışları ve yenilenebilir kaynaklarının kullanımındaki artış, yenilenemez kaynağa olan talebi düşürecek ve fiyat artışları duracaktır. Talep alternatif kaynaklara kaydığında fiyatlar f^* seviyesinde yatay eksene paralel olacaktır.

ii. Yatırımcıların yenilenemez kaynaklardan beklediği karlılık, ekonomide verimlilik, etkin kullanım ve teknolojiye bağlı olarak diğer üretim araçlarına geçilmesi ile yenilenemez kaynakların tüketimi yavaşlayabilir³⁵.

Küresel ısınma ile mücadelede karbon salınımının azaltılması ilk önemli gerekliliktir. Karbon emilimi dünyada okyanuslar ve ormanlar tarafından yapılmaktadır. Her yıl atmosfere salınan karbonun ancak altıda biri emilebilmekte, geri kalanı ise atmosfere salınmakta ve küresel ısınma sonucunu doğurmaktadır³⁶. Bu gibi olumsuz sonuçlardan kaçınmak için etkin enerji kullanımını tüm dünya ülkelerinde uygulamak gerekmektedir.

Etkin enerji kullanımı ve enerji tüketimini azaltmaya çalışan girişimler birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede uygulanmaktadır. Fakat şu faktörlerin eksikliği nedeniyle henüz istenilen seviyeye ulaşılmamıştır³⁷:

i. Teknik faktörler (etkin teknoloji bilgisi, güvenilirlik ve elde edilebilirlikten yoksunluk gibi),

ii. Kurumsal faktörler (bilirkişi raporlarının denetlenmesi, uygun programların dizaynı, finansal destek, uygun teknik girdilerden yoksunluk gibi),

iii. Finansal faktörler (belli finansal mekanizmalardan yoksunluk),

³⁵ Simone Valente, “Sustainable Development, Renewable Resources and Technical Progress”, **Environmental&Resource Economics**, Vol: 30, 2005, pp. 115-125.

³⁶ Peter Rogers, “Climate Change and Global Warming”, **Environmental Science Technology**, Vol: 24, No: 4, 1990, p. 428.

³⁷ İbrahim Dinçer and Marc A. Rosen, “Energy, Environment and Sustainable Development”, **Applied Energy**, Vol: 64, 1999, pp. 427-440.

iv. Yönetimsel faktörler (uygun olmayan yönetim uygulamaları ve çalışanların eğitimi),

v. Fiyatlandırma politikaları (elektrik ve diğer enerji emtialarının yanlış fiyatlandırılması),

vi. Bilgi yayılmasında yetersizlik (uygun ve doğru bilgilerden yoksunluk).

Enerji kullanımında etkinliği artırmanın bir yolu aydınlatmada kullanılan ve ısı enerjisi ile çalışan tungsten ampuller yerine enerji tasarrufu sağlayan halojen ampullerin kullanılmasıdır. Bu değişim, beşte bir oranında tasarruf sağlamakta ve daha az elektrik tüketimi mümkün olmaktadır. Bir diğer önlem, binaların dış ısı ve hava koşullarına karşı yalıtımının doğru biçimde yapılmasıdır. Böylece, ısınma için kullanılacak olan enerjide önemli miktarda tasarruf sağlanabilecektir. Bunlara ilaveten, şehirlerde toplu taşıma araçlarının kullanımını artırmak, karbon içerikli fosil yakıtların kullanımını azaltmak, karbon salınımı yüksek yakıtların vergisini yükseltmek ve bu yakıtlara destekleri azaltmak, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelimin teşviki ve enerji kullanımında verimliliğin artırılması gerekmektedir.

Çabalar sürdürülebilir bir enerji politikasına geçişi amaçlamaktadır. *Sürdürülebilir enerji; bütün birincil enerji kaynaklarından yapılan enerji üretiminin yüksek verimle ve temiz teknolojiler ile gerçekleştirilmesini, fosil yakıtların çevre dostu yeni teknolojiler ile değerlendirilmesini, fosil kaynakların yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının yerleştirilmesini, bir dönüşümde atık biçimde ortaya çıkan enerjinin bir başka yerde girdi olarak kullanılmasını kapsayan ve bunu ekonomik büyüme ile bütünleştiren bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır.* Sürdürülebilir enerji, mevcut enerji kaynaklarını çevreyle uyumlu kullanılması ve özellikle de alternatif (yenilenebilir) enerji kaynaklarının kullanımını sürdürülebilir kalkınma kapsamında mümkün kılmaktadır³⁸. Sürdürülebilir kalkınma için hayati rol oynayan etkin enerji kullanımının bütün muhtemel alan ve sektörlerde uygulanması, sadece bugün için değil gelecek nesiller için de son derece önemlidir.

6.6. Alternatif Enerji Kaynakları ve Enerji Ekonomisi

Sanayi devrimi ile birlikte gelişen teknoloji, enerji kullanımını sürekli olarak artırmıştır. Bu enerji ihtiyacı, özellikle petrol, kömür, doğalgaz biçiminde ve fosil yakıtlardan elde edilen enerji ile sağlanmıştır. Bu süreç, ham petrol ve doğalgaz fiyatlarının artmasına neden olmuştur. OPEC verilerine göre, ham petrolün varil fiyatı, 1998’de 10 \$, 2004’te 40 \$, 2007’de 70 \$, 2008’de 145 \$ seviyesine ulaşmış; fiyatlar 10 yıllık süreçte yaklaşık 15 kat artmıştır. Bu

³⁸ Semra Cerit Mazlum, “Türkiye İçin Yeni Bir Sürdürülebilirlik Yaklaşımı: Sürdürülebilir Kalkınma Yönetimi”, **3. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi Bildiriler Kitabı**, İzmir, 1999, ss. 27-41.

nedenle fosil yakıtlar pahalı hale gelmekte, enerji paylaşımı için savaşlar olmakta ve fosil yakıtların tükeneceği gerçeği, fosil (yenilenemez) enerji kaynaklarının sürdürülebilir alternatifi olarak yenilenebilir enerji kaynaklarını ön plana çıkarmaktadır. Dünya var oldukça insanoğunun enerji ihtiyacını karşılayabilecek, çevreye zararı olmayan yenilebilir enerji kaynakları aşağıda özetlenmiřtir³⁹:

i. Güneş enerjisi: Güneş ışığı diğer tüm enerji kaynaklarından daha bol ve yaygındır. Güneş enerjisi başka enerjilere dönüştürülmekte ve enerji ihtiyacını karşılayabilmektedir. Güneş enerjisini kullanan fotovoltatik pillerle telefon, bilgisayar gibi elektronik aletler ve iletişim uydularının enerji ihtiyacı karşılanmaktadır. Fotovoltatik pillerin üretim maliyetlerinde önemli düşüşler sağlanmış; küresel güneş enerjisi pazarı % 20 büyümüş ve yaklaşık 3 milyar dolarlık bir pazar payına ulaşmıştır⁴⁰. Ayrıca güneş enerjisinden ısınma, sıcak su elde etme ve aydınlatma amacı ile yararlanılmaktadır.

ii. Rüzgâr enerjisi: Rüzgârdan, potansiyeli olan bölgelere yerleştirilen büyük rüzgârgülü kuleleri yardımı ile elektrik üretiminde yararlanılmaktadır. Rüzgâr tribünü üretimindeki gelişmeler enerji üretim maliyetlerini büyük oranda düşürmüştür.

iii. Hidroelektrik enerjisi: Hidroenerji, sudaki potansiyel enerjinin kinetik enerjiye dönüştürülmesi ile elektrik enerjisi elde edilmesidir. Yağmur ve karların erimesi sonucunda barajlarda toplanan su sayesinde tribünler yardımı ile elektrik üretilmektedir. Dünya elektrik üretiminin % 98'i hidroenerji ile yapılmaktadır⁴¹.

iv. Jeotermal enerji: Yer kabuğu çatlaklarında birikmiş olan çeşitli kimyasallar içeren sıcak su, buhar ve gazların oluşturduğu enerjidir. Jeotermal enerji kaynakları, elektrik üretiminde, merkezi ısıtma ve soğutma sistemlerinde, termal turizm gibi alanlarda kullanılmaktadır. Jeotermal kaynak bakımından Avrupa'da birinci, dünyada ise yedinci sırada yer alan Türkiye'de bu kaynaktan daha çok ısınma amaçlı yararlanılmaktadır.

v. Hidrojen enerjisi: Doğada serbest halde değil bileşikler halinde bulunan bir element olan hidrojenin en çok bulunduğu bileşik sudur. Ayrıca organik bileşiklere bağlı halde bulunan hidrojenden enerji üretimi yeni olsa da, hidrojen üretimi yeni değildir. Dünyada her yıl 500 milyar m³ hidrojen üretilmekte, depolanmakta, taşınmakta ve özellikle kimya ve petrokimya alanında kullanılmaktadır.

vi. Biyoyakıtlar: Biyoyakıt, daha çok tarımsal ürünler ve atık yağlardan değişik kimyasal yöntemler kullanılarak üretilen, benzin veya motorinle karıştırılarak kullanılan temiz bir enerjidir. Biyoyakıt olarak en çok kullanılan ürünler, biyodizel ve biyoetanoldür. Biyodizel, soya, ayçiçeği, kenevir, hindistan cevizi, kanola gibi yağlı tohum bitkilerinden elde edilen yağların, evsel kızartma

³⁹ İsmet Akova, **Yenilenebilir Enerji Kaynakları**, Ankara: Nobel Y., 2008, ss. 12-15.

⁴⁰ Worldwatch Enstitüsü, **a.g.e.**, ss.100-101.

⁴¹ Hülya Erdener, vd, **Sürdürülebilir Enerji ve Hidrojen**, Ankara: ODTÜ Y., 2007, ss. 86-89.

yağlarının ya da hayvansal yağların metanol ve etanol gibi bir alkolle, reaksiyon hızını ve ürünleri iyileştiren bir katalizör yardımı ile reaksiyona girmesi sonucu elde edilen üründür. Dünyada 28 ülkede biyodizel üretimi ile ilgili çalışmalar yoğun olarak sürmekte ve biyodizel üretimi giderek artmaktadır. En çok biyodizel üreten ülkelerin başında ise Fransa ve Almanya gelmektedir. Biyoetanol ise, mısır, şeker pancarı, melas gibi tarım ürünlerinden ya da selüloz içeren hammaddelerden çeşitli kimyasal işlemler sonucu üretilen, günlük hayatta alkol olarak bilinen etil alkolün, belirli oranlarda akaryakıtlara karıştırılması ile elde edilen bir yakıt türüdür. Dünyada en fazla biyoetanol üreten ülke Brezilya ve ABD'dir⁴².

Sürdürülebilir kalkınma bağlamında, enerji arzında yenilenemez enerji kullanımı yavaş yavaş azaltılarak yenilenebilir enerji kullanımına geçilmeli; enerji talebinde ise, tasarruflu ve çevreyi düşünen enerji kaynakları tercih edilmektedir.

7. SONUÇ

Sanayi devrimi ile başlayan kitlesel üretim ve aşırı tüketim, beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Bunların başında gelen çevresel sorunlar, ekonomik büyümenin çevresel boyutunun göz ardı edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ekonomik büyümeden vazgeçmeyerek çevre faktörünü de dikkate alan model sürdürülebilir kalkınma olarak ifade edilmektedir. Bugünün neslinin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesini, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarını tehlikeye atmadan sağlayan bir kalkınma olarak ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma, bugünkü ve gelecek kuşaklar arasında bir eşitlik anlayışını; mevcut kaynaklardan çevresel değerler korunarak yararlanılmasını içermektedir.

Özellikle BM bünyesinde oluşturulan girişimler, sürdürülebilir kalkınmayı bütün ülkeler için vazgeçilmez görmektedir. Kyoto Protokolü ile ülkelerin atmosfere saldıkları sera etkisi oluşturduğu gazların azaltılması amaçlanmaktadır. Fosil yakıtların çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve petrol, kömür gibi yenilenemez enerji kullanımını sürdürülebilir düzeylere çekmek, enerjiyi daha etkin kullanmakla mümkün olacaktır. Etkin enerji kullanımı ve enerji tüketimini azaltmaya çalışan girişimler birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede uygulanmaktadır. Bu girişimler çerçevesinde, enerjiyi daha tasarruflu kullanmak, fosil kaynaklardan sağlanan enerji üretimini azaltmak ve yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimini arttırmak, en çok vurgulanan hususlar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

⁴² Erdener vd, a.g.e., ss. 28-32.

- Abernethy, V. D. (2001), Carrying Capacity: The Tradition and Policy Implications of Limits, *Ethics in Science and Environmental Politics*, pp. 9-18.
- Adams, W. M.(2001), *Green Development: Environment and Sustainability in the Third World*, 2nd Ed., Routledge: London, pp .45.
- Adams, W. M., and D. H. L. (1993), Thomas, Mainstream Sustainable Development: The Challenge of Putting Theory into Practice, *Journal of International Development*, Vol: 5, No: 6, pp. 591-604.
- Akova, İ. (2008), *Yenilenebilir Enerji Kaynakları*, Ankara: Nobel Y.
- Akyıldız, B. (2009), *evresel Etkinlik Analizi: Kuznets Eğrisi Yaklaşımı*, İstanbul: İAV Y., ss. 82-83.
- Basiago, A.D. (1995), Methods of Defining Sustainability, *Sustainable Development*, Vol:3, pp. 109-119.
- Başol, K., Durman, M. ve Önder, H. (2007), *Doğal Kaynakların ve çevrenin Ekonomik Analizi*, İstanbul: Alfa Y.
- Berg, J. C. J. M. (2001), Ecological Economics: Themes, Approaches And Differences With Environmental Economics, *Reg. Environ. Change*, Vol: 2, pp.13-23.
- Brown, L. R. (2003), *Eko-Ekonomi*, (ev: A.Yeşim Erkan), İstanbul: TEMA Y.
- Coase, R.H. (1960), The Problem of Social Cost”, *Journal of Law and Economics*, Vol: 3-1, pp. 1-44.
- Demir, A. (1995), Atık Kâğıdın Geri Dönüşümü ve Ülke Ekonomisine Net Katkıları, *Ekoloji*, Sayı:15, ss. 27-29.
- Dinçer, İ. and Marc A.R. (1999), Energy, Environment and Sustainable Development, *Applied Energy*, Vol: 64, pp. 427-440.
- Dulupçu, M. (2001), Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler, *DTM Dergisi*, Yıl:6 Sayı: 20, ss. 46-70.
- Erdener, H. vd. (2007), *Sürdürülebilir Enerji ve Hidrojen*, Ankara: ODTÜ Y.
- Gitay, H. vd. (2002), *Climate Change and Biodiversity-Technical Paper IV*, IPCC.
- Gowdy, J, and Erickson, J. D. (2005), The Approach Of Ecological Economics, *Cambridge Journal of Economics*, Vol: 29-2, pp. 207-222.
- Grist, N. (2008), Positioning Climate Change in Sustainable Development Discourse, *Journal of International Development* Vol: 20, pp. 783–803.
- Güler, . (2008), *Cam ve Cam Geri Dönüşümü*, Ankara: Yazıt Y.
- Gürak, H. (2006), *Ekonomik Büyüme ve Küresel Ekonomi*, Bursa: Ekin Y.
- Habakkuk, H. J. (1959), Thomas Robert Malthus, F.R.S. (1766-1834), *Notes and Records of the Royal Society of London*, Vol: 14, No: 1, pp. 99-108.
- Han, E. ve Kaya, A.A. (2006), *Kalkınma Ekonomisi*, Ankara: Nobel Y.
- Hicks, J.R. (1962), Economic Theory and The Evaluation of Consumers Want, *The Journal of Business*, Vol: 35, No: 3, pp. 256-263.
- Hogerdom, J.S. (1992), *Economic Development*, Harper Colins Publishers.

- Holling, C. S. (1973), Resilience and Stability of Ecological Systems, *Annual Review of Ecology and Systematics*, Vol: 4, pp. 1-23.
- International Institute for Sustainable Development, "What is Sustainable Development?", <http://www.iisd.org/sd/> 13.06.2008.
- Kuznets, S. (1955), Economic Growth and Income Inequality, *American Economic Review*, Vol: 45-1, pp.1-28.
- Mazlum, S.C. (1999), Türkiye İçin Yeni Bir Sürdürülebilirlik Yaklaşımı: Sürdürülebilir Kalkınma Yönetimi, 3. *Ulusal evre Mühendisliği Kongresi Bildiriler Kitabı*, İzmir, ss. 27-41.
- Mirovitsaya, N.and Ascher W. (Ed.) (2001), *Guide To Sustainable Development and Environmental Policy*, London: Duke University Press.
- Öztürk, L. (2007), *Sürdürülebilir Kalkınma*, Ankara: İmaj Y.
- Pigou, A. (1962), *The Economics of Welfare*, London: Macmillan Co Ltd.
- Rees, W.E. (1995), Achieving Sustainability: Reform or Transformation?, *Journal of Planning Literature*, Vol. 9, No. 4, pp. 343-361
- Rees, W.E. (1990), The Ecology Of Sustainable Development, *The Ecologist*, Vol: 20-1, pp. 18-23.
- Rogers, P. (1990), Climate Change and Global Warming, *Environmental Science Technology*, Vol: 24, No: 4, p. 428-430.
- Ricardo, D. (1988), Ricardo on Population, *Population and Development Review*, Vol: 14, No: 2, pp. 339-346.
- Solow, R.M. (1974), The Economics of Resources or The Resources of Economics, *American Economic Review*, Vol: 64, No: 2, pp. 1-14.
- Stern, D. I. (1998), Progress on the Environmental Kuznets Curve?, *Environmental Development Economics*, Vol: 3, No: 2, pp. 173-196.
- The Ecologist. (1972), *A Blueprint for Survival*, Harmondsworth: Penguin.
- Valente, S. (2005), Sustainable Development, Renewable Resources and Technical Progress, *Environmental&Resource Economics*, Vol: 30, pp. 115-125.
- Worldwatch Enstitüsü. (2008), *Dünyanın Durumu 2008-Sürdürülebilir Bir Ekonomi İçin Yenilikler*, (ev: Ayşe Başçı), İstanbul: TEMA Y.

**ENDÜSTRİYEL BÖLGENİN GELİŞİM SÜRECİ:
TEORİK BİR YAKLAŞIM**
The Development of Industrial District: Theoretical Framework

Araç. Gör. K. Halil ARIÇ
Erciyes Üniversitesi, İİBF, halilaric@gmail.com

Yrd. Doç. Dr. Filiz TUTAR
Niğde Üniversitesi, İİBF, flztutar@hotmail.com

ÖZET

Endüstriyel bölge; bulunduğu coğrafyadaki (yereldeki) firmaları bir araya getirmesi, firmalara altyapı ve işgücü havuzu gibi çeşitli dışsallıklar sağlaması bakımından üzerinde incelemelerin yapılması gereken bir oluşumdur. Bu çalışmada endüstriyel bölgenin kavram olarak tanımı yapılmış, teorik çerçevesi ortaya konulmuş ve gelişim süreci tarihsel perspektiften incelenmiştir. Yöntem açısından, belirli bulgulardan hareket ile genel sonuçlara varılması kapsamında tümevarımsal bir yöntem izlenmiştir. Sonuç olarak endüstriyel bölgenin oluşumunda ve devamlılığını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesinde, yereldeki sosyal ilişkilerin, vasıflı işgücü havuzunun ve bilgi akışının önemli faktörler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca endüstriyel bölgenin geniş bir pazara dönük üretim yapması ve bölgenin gelişiminin hükümetin sunmuş olduğu teknoloji ve ihracatı destekleyici politikalar tarafından desteklenmesinin de önemli faktörler olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Endüstriyel Bölge, Marshallyan Dışsallıklar, İtalyan Endüstriyel Bölge***ABSTRACT**

Industrial district is a concept that has to be researched because of its function of bringing the local firms together and providing externalities such as infrastructure and labor pool for these firms. This study defines industrial district as a concept, provides its theoretical framework and examines its development from a historical perspective. The methodology of the study is the inductive method based on general conclusions inferred from certain findings. The main conclusion of the study is the fact that local social relations, skilled labor pool and information flow are important factors for the establishment and continuity of the industrial districts. The study also shows that a wide market-oriented production and the government support for technology and export are the other important factors in development of industrial districts.

Keywords: *Industrial District, Marshallian Externalities, Italian Industrial District*

1.GİRİŐ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişimin Őekillendirdięi gnmz küresel dnyasında, firmalar üretim tesislerini farklı coğrafyalara taşıyabilme konusunda önemli bir serbestliğe kavuşmuşlardır. Bunun yanı sıra yereldeki endüstriyel bölgeler küreselleşmiş bir pazarla karşı karşıyadırlar. Söz konusu küresel pazarda yereldeki üretim sistemleri, dünyanın diğer bölgelerindeki (genellikle büyük firmaların Őekillendirdięi) retim sistemleriyle rekabet içine girmek durumundadırlar (Parrilli, 2004:1124). Firmalar artık küresel pazarda kendilerini gösteren Çin, diğer Uzak Doğu lkeleri ve Doğu Avrupa lkelerindeki firmalarla rekabet etmek durumundadırlar. Çünkü bu yeni rekabetçi girişimlerde, küresel pazarda aynı tüketicilere yönelik olarak üretimlerini gerçekleştirmektedirler (Parrilli, 2004:1124).

Firmaların mevcut rekabet Şartları altında piyasalardaki devamlılıklarını sürdürebilmeleri bakımından, kurulmuş oldukları endüstriyel bölgenin firmalara sunmuş olduğu dışsallıklar; işgücü havuzu, bilgi alişverişi ve altyapı imkânları (Harrison, 1991:472); endüstriyel bölgedeki sosyal ilişkiler ve teknolojik olanaklar etkili olmaktadır. Bu nedenle endüstriyel bölge üzerinde analiz yapılması gereken bir konudur.

Çalışmanın amacı, endüstriyel bölgenin oluşumunu, sunmuş olduğu dışsallıkları ve farklı dönemlerde yaşamış olduğu dönüşümün analiz edilerek; endüstriyel bölgenin işlevselliğinin anlaşılmasına katkıda bulunmaktır.

Yöntem olarak, tümevarımsal bir yöntem izlenmiş; kavramsal, teorik ve gözlemsel tespitlerden hareket edilerek genel sonuçlara varılmıştır. Öncelikle kavramsal açıklamalar yapılmasının nedeni kavrama yüklenen tanımın net olarak ortaya konulması ve kavram karmaşasının önüne geçilmesidir. Bu bakımdan endüstriyel bölge kavramının tanımsal çerçevesinin çizilmesi öncelikli olmaktadır. Sonrasında teorik kısım ele alınarak endüstriyel bölge açısından yapılmış tespitler sistematik bir Şekilde anlatılmıştır. Son olarak ise endüstriyel bölgenin geçmişten günümüze geçirmiş olduğu dönüşüm gözlemlenmiştir. Böyle bir yöntem sonucunda belirli bulgulardan (kavramsal, teorik, gözlem) hareket edilerek, endüstriyel bölge konusunda genel hükümler ortaya konulmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde endüstriyel bölge kavramının tanımı yapılmıştır. Tanımlama yapılırken farklı yazarların (Harrison, 1991; Pyke, 1992; Perry, 1999; Sforzi, 2002) endüstriyel bölge tanımları kullanılmıştır. İkinci bölümünde endüstriyel bölgenin teorik erevesi ortaya konulmuştur. Bu bölümünde Adam Smith ve Alfred Marshall'ın tespitlerine yer verilmiştir. Ayrıca endüstriyel bölge teorisinin ortaya konulduğu savunulan (Harrison, 1991; Perry, 1999) İtalya'daki yaklaşıma yer verilmiştir. nc bölümünde endüstriyel bölgenin oluşumu ve yaşamış olduğu dönüşüm tarihsel perspektiften incelenmiştir. Bu erevede İtalya'daki endüstriyel bölge olgusunun 1920'li

yıllardan başlayıp günümüze kadar nasıl bir dönüşüm sergilediği ortaya konulmuştur.

2. ENDÜSTRİYEL BÖLGE KAVRAMI

Pyke, endüstriyel bölgeyi şu şekilde tanımlamaktadır: Endüstriyel bölge, belirli bir malın üretim sürecinde farklı kanallarla birbirlerine bağlı bulunan küçük firmaların oluşturmuş oldukları üretim mekânıdır. Pyke, endüstriyel bölgenin bir malın üretilmesi sürecinde ortaya çıkan ekonomik yönünün yanı sıra, etrafındaki sosyal ve politik yapılanmalarla da ilişki içerisinde olduğunu belirtmektedir (Pyke, 1992:2). Buradan şu yargıya varılabilir. Endüstriyel bölge bulunduğu bölgede yer alan üniversiteler, ticaret ve sanayi odaları, sivil toplum kuruluşları gibi sosyal kurumlarla; yerel yönetimler ve hükümet gibi politik kurumlarla temas içerisinde.

Pyke, endüstriyel bölge içerisinde oluşan organizasyon yapısının çoğunlukla küçük aile işletmelerinden oluştuğunu belirtmektedir (Pyke, 1992:3). Bu işletmeler, bölge içerisinde gerçekleştirilen üretim veya hizmet süreçlerinin belirli aşamalarında görev almaktadırlar. Böylelikle işletmeler arasında organik bağlar oluşarak, kolektif çalışma şartları şekillenmektedir. Endüstriyel bölge içerisinde oluşan bu kolektivist yapı, ölçek ekonomilerinden yararlanılmasına imkân vermektedir (Pyke, 1992, 3). Çünkü firmalar arasındaki işbirlikleri beraberinde iş bölümünü ve uzmanlaşmayı getirmekte, teknolojik imkânların rasyonel olarak kullanılmasını sağlayarak, üretim maliyetlerinde azalmaya ve üretimde verimlilik artışına zemin hazırlamaktadır.

Harrison (1991), endüstriyel bölgeyi şu ifadelerle tanımlamaktadır: Tipik bir endüstriyel bölgede, her küçük firma belirli bir üretim sürecinin her bir aşamasında gerekli olan üretim çerçevesinde uzmanlaşmuştur. Herhangi özel bir proje kapsamında, firmalar genellikle kendi aralarında işbirliğine gitmektedirler. Birbirleri arasında ekipman, bilgi ve vasıflı işgücünün paylaşımı söz konusu olmaktadır. Kendi aralarındaki güçlü rekabet ise bir sonraki sözleşmede yer alabilmek ve piyasa fırsatlarından yararlanma konularında olmaktadır. Bu küçük firmalardan bazıları, başka üretim ağlarıyla irtibata geçerek eş zamanlı olarak onlar için de üretim yapabilmektedirler. Böylelikle bu firmalar kendi ekonomik koşullarını tek bir üretim sürecine bağımlı kılmaktan korumuş olurlar (Harrison, 1991:471).

Perry (1999)'nin endüstriyel bölge tanımı şu şekildedir. Endüstriyel bölgeler üretim sürecinin küçük parçalar halinde olduğu ve bu parçaların belirli bir mekânda yığıldığı, küçük firmaların kendi aralarında işbirliklerine gittikleri bir kombinasyonu ve üretim kapasitesini ifade etmektedir (Perry, 1999, 82). Perry, endüstriyel bölgede faaliyette bulunan firmalar arasındaki bilgi akışının hızlı olduğunu belirtmekte ve bu özelliğin endüstriyel bölgede inovatif ürünlerin üretilmesini kolaylaştırdığını vurgulamaktadır (Perry, 1999:82). Günümüz dünyasında sürekli olarak değişen talep koşullarına cevap verilebilmesinde inovatif (yenilikçi) ürünlerin üretilmesi ön plana çıkmaktadır. Bu nitelikte

ürünlerin ortaya konulmasında ise bilginin üretilmesi ve paylaşımı önem arz etmektedir. Endüstriyel bölge kendi içerisinde bilgi akışını ne derece kolaylaştırabilirse, değişen taleplere cevap verebilecek esnek bir yapıya sahip olabilecektir.

Sforzi (2002) endüstriyel bölgelerin, bireylerin birlikteliği ve benzer üretim sürecinin farklı aşamalarında⁴³ uzmanlaşmış küçük bağımsız firmaların bir araya gelmesiyle yerelde egemen şekilde görülen endüstri çerçevesinde oluştuklarını belirtmektedir. (Sforzi, 2002:442). Sforzi'nin ifadesini şu şekilde açabiliriz. Endüstriyel bölge içerisinde farklı nihai malların (gıda, tekstil, mobilya vb.) üretimini yapan firmalar yer almaktadır. Fakat bir bölge içinde hangi nihai malın üretim (örneğin mobilya üretiminde) sürecinde çok sayıda firma yer alıyorsa, endüstriyel bölgede o sektörün (mobilya sektörünün) kapsamı içinde şekillenmektedir.

Mercan ve diğerlerinin “sanayi odakları” olarak tanımladıkları endüstriyel bölge üzerine tanımları şu şekildedir: “Odaklar, belirli bir alanda birbirleri ile bağlantılı şirketler ve kurumların coğrafi yoğunluğudur. Odaklar rekabet için önemli olan bir takım bağlantılı sanayileri ve diğer birimleri kapsar. Örneğin parça, makine ve hizmet gibi özel girdilerin tedarikçilerini ve özel altyapı hizmeti sunanları içerirler...birçok odak diğer destekleyici kurumlarla ilişki halindedirler” (Mercan vd., 2004:169).

Standart olmayan mallara yönelik talep değişken bir niteliğe sahiptir ve söz konusu talebe cevap verilebilmesinde endüstriyel bölge içerisindeki dominant (egemen) endüstri ön plana çıkmaktadır (Sforzi, 2002:443). Zira dominant endüstri kendi bünyesindeki işgücünün sağlamış olduğu fonksiyonel yeteneklerinin ve üretim düzeninin getirmiş olduğu esnek yapıyla, değişken taleplere karşılık verebilmektedir (Sforzi, 2002:443).

Sforzi, bireylerin ve endüstrinin ortaya koymuş olduğu birlikteliği şekillendiren toplumsal yapının, üretim organizasyonu üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir (Sforzi, 2002:442). Değerler ve normlar sistemi ekonomik girişimlerin yapılmasına uygun kültürel zemini hazırlamakta, endüstriyel ilişkiler ve yerel yönetimlerin faaliyetleri üzerinde etkili olmaktadır (Sforzi, 2002:442). Bireylerin eğilimlerinin belirgin bir şekilde serbest meslek yönlü olması organizasyonel becerileri kolaylaştırmakta, yenilikçi ve uygulamacı düşünceye zemin hazırlamaktadır (Sforzi, 2002:442). Endüstriyel bölge içerisinde gerçekleştirilen organizasyonel zekâ, uygulama yetenekleri, yenilikçi düşünce, zanaatkârlık, teknik yetenekler ve inovasyon endüstriyel bölgeye

⁴³ Örneğin mobilya üretiminde kullanılan plastik, ahşap ve kumaş gibi ekipmanların her birinin farklı firmalarca üretilmesi.

dinamizm getirerek, bölgeye uluslararası piyasalarda rekabet avantajı sağlar (Sforzi, 2002:443).

Dinler (2008:404) “yeni sanayi odakları” adı altında ele aldığı endüstriyel bölge kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: Çoğunlukla küçük ve orta ölçekteki işletmelerin belirli bir coğrafyada yerleştiği, firmalar arasında yakın işbirliklerinin ve sektörel uzmanlaşmanın tesis edildiği, çalışanlar arasında güvene dayalı sosyal bir yapının olduğu ve yereldeki sermaye ile girişimcilik faktörlerine dayalı olarak üretimin şekillendiği yerlerdir.

Yukarıdaki tanımlardan hareket ederek endüstriyel bölgelerin ortak özellikleri şu şekilde sırlanabilir (Bull vd., 1991 aktaran: Perry, 1999:82-83):

- Bölgeye sağlam bir şekilde yerleşmiş ve deneyim sahibi eski firmalar ile bölgedeki yeni girişimcilik bilgisinin bir arada olması, endüstriyel bölgenin devamlılığı ve değışimi açısından önem taşımaktadır.

Üretim zincirinin tek bir aşamasına dönük olarak uzmanlaşan işgücü yapısı, beraberinde çok sayıda küçük ve orta ölçekli işletmenin oluşmasına neden olmaktadır. Bu işletmelerin çoğu taşeron olarak faaliyet gösterirler. Kendi kendine yeten (self-contained) bölgelerdeki üretim zinciri; makine tedarikçileri ve bölgenin dışındaki müşteriler ile bağlantı kuran pazarlamacılarla birlikte genişlemektedir. Bölge içindeki firmalar birbirlerine bağımlı olmakla beraber birbirlerine boyun eğmemektedirler (subservient).

- Bölge içersindeki firmalar arasında aynı üretim aşamasında uzmanlaşmaları bakımından ciddi bir rekabet söz konusudur. Aynı zamanda üretim sürecinde tamamlayıcı konumundaki firmalar kendi aralarında yüksek düzeyde işbirliğine gitmektedirler.

- İnovasyonun hızlı bir şekilde yayılması; coğrafik yoğunlaşma, işbirliği çerçevesinde ilişkiler kurmak ve çalışanların firmalar arasında dolaşımını kolaylaştıran işgücü piyasasına bağlıdır. Buna karşın az sayıdaki büyük firma inovasyona önem vermeleri ve bu yönde politikalar geliştirmeleri bakımından inovasyonu geliştirebilirler. Aynı zamanda büyük firmaların, nihai tüketiciler ile direkt ilişkileri olmayan taşeron firmaların üretim koordinasyonunu düzenleyerek de inovasyonu ortaya koyabilmeleri mümkündür.

- Sosyal ve ekonomik uyumun sağlanması, endüstriyel bölgenin ömrünün sürekliliğini sağlamaktadır. Ortak değerlerin paylaşılması, yerele olan bağlılık ve ticari faaliyetler toplumsal dayanışmayı sağlamaktadırlar. Ailecek veya kişisel olarak yapılan görüşmelere bağlı olarak şekillenen ağ yapıları beraberinde ticari bağlantılara ve yeni firmaların kurulmasına olanak sağlamaktadır. Bu tür ilişkiler formal anlaşmalardan ziyade güvene dayalıdırlar.

Tablo 1: Endüstriyel Bölgenin Sanayileşme Dönemlerine Göre Farklı Biçimleri

	Sanayileşme Öncesi Dönem	Sanayileşme Dönemi	Sanayileşmenin Son Dönemleri	Sanayi Sonrası Dönem
Periyot	18. y.y.'ın sonları, 19. y.y.'ın başları	19. y.y.'ın ortalarından, sonuna	20. y.y.'ın başlarından, sonlarına	20. y.y.'ın sonları
Tanımlama	Şehir, kasabaya yönelik hizmet sunuyor	Şehir, kendi sınırları içinde fabrikasyon üretim yapıyor	Şehir, kendi sınırları dışındakilerle birlikte üretim yapıyor	Küresel şehir bölgeleri
Sektörel Temel	Tarım ve zanaata dayalı üretim	Sanayi üretimi	Sanayi üretimi	Hizmet ve sanayi üretimi
Verimlilik Artışı	Tarımsal ürünlerde dönüşüm	İş bölümü	Sermaye birikimi	Sermaye birikimi ve hizmetlerde dönüşüm
İş Bölümü	Firma içi, sektör içi ve sektörler arası	Firmalar arası, sektör içi	Firma içinde ve firmalar arasında, sektör içinde	Firma içinde ve firmalar arasında, sektör içinde ve sektörler arasında
Birikimin Kaynakları	İçeriden	Dışarıdan	Dışarıdan	İçeriden
Ölçeğe Göre Getiri	İçerde artan, dışarıda sabit	İçeride sabit, dışarıda artan	İçeride artan, dışarıda azala	İçeride artan, dışarıda artan
Firma Sahipliği	Yerli	Yerli	Yerli ve yabancı	Yerli ve yabancı

Kaynak: PHELPS, N. A. ve T. OZAWA; (2003), s.586.

• Endüstriyel bölge kavramına yapılan farklı tanımlamalara bakıldığında, firmaların belirli bir coğrafyada kuruldukları ve bölgedeki üretim sisteminin bir parçası olarak hareket ettikleri görülmektedir. Bu çerçevede, firmalar arasında gerek coğrafik gerekse üretim ilişkileri bakımından belirli bir ilişkiel durumun olduğu söylenebilir. Endüstriyel bölgede firmalar arasındaki formal ve informal üretim ilişkilerinin şekillenmesinde ise yereldeki sosyal yapının etkili olduğu ve endüstriyel bölgenin gelişimi bakımından sosyal yapıdaki koşulların ön plana çıktığı tespiti yapılabilir.

3. ENDÜSTRİYEL BÖLGENİN TEORİK ÇERÇEVESİ

Endüstriyel bölgenin teorik esaslarının ortaya konulduğu bu kısımda öncelikle Adam Smith'in, Sanayi Devrimi'nin yaşandığı dönemdeki endüstriyel bölgenin oluşumuna ilişkin tespitlerine yer verilecektir. Daha sonra Alfred Marshall'ın ortaya koymuş olduğu dışsal ekonomiler çerçevesinde şekillenen endüstriyel bölgelere ilişkin bilgilere yer verilecektir. Son olarak ise "Endüstriyel Bölge" literatüründe (Harrison, 1991; Perry, 1999; Sforzi,2002) teorik esasları teşkil ettiği vurgulanan İtalyan Endüstriyel Bölge Modeli ortaya konularak, endüstriyel bölgenin teorik çerçevesi genel hatları ile anlatılacaktır.

3.1. Adam Smith'in Yaklaşımı

Endüstriyel bölgelerin oluşumu çoğunlukla, Alfred Marshall'ın 20. y.y.'in başlarında dışsal ekonomiler üzerine yapmış olduğu çalışmalara dayalı olarak açıklanmaktadır. Fakat endüstriyel bölgenin oluşumu, Marshall'ın öncesinde, Adam Smith'in tespitlerine dayandırılabilir (Phelps ve Ozawa, 2003:588).

Lambard (1955)'in bu döneme ilişkin tespitleri şu şekildedir: "Sanayi öncesi toplumlarda görülen ekonomi şartlarında uzmanlaşma yoktur, ekonomik fonksiyonlar ve organizasyonlar tek düze, basit ve dağımık haldedirler....tarıma dayalı bir yaşam sürdürülmektedir" (aktaran, Phelps ve Ozawa, 2003:588).

Sanayi Devrimi'nin başladığı dönemde Adam Smith, İngiltere'de bulunan kasabalar ile şehirler arasındaki ilişkileri şu şekilde ifade etmektedir. Sektörler (tarım ve sanayi) arasındaki büyüme kasabalar (tarımsal üretim) ile şehir (sanayi üretimi) arasındaki tamamlayıcılık ilişkisine dayanmaktadır (Phelps ve Ozawa, 2003:588). Şehirler, kasabalara mamul mal sunmaktadırlar, karşılığında da kasabalardan tarım ürünleri almaktadırlar. Smith'in yaklaşımında "kasabalar" zanaata dayalı küçük ölçekli üreticilerin bir araya geldiği bir ortamı tasvir etmektedir (Phelps ve Ozawa, 2003:588).

Smith, ticaret hacminin artmasının beraberinde pazarın yapısını genişleteceğini, bu sürecin de "endüstriyel bölgenin" gelişmesine katkıda bulunacağını vurgulamaktadır. Zira genişleyen pazar yapısı; üreticiler arasında iş

bölümünün oluşmasını, ölççeğe göre artan getirinin sağlanması ve dışsalıkları beraberinde getirmektedir (Phelps ve Ozawa, 2003:590). Bu nedenle ekonomik kalkınmanın sağlanmasında ve ulusların zenginliğinin oluşumunda, ticaretin yeri oldukça önemlidir (Phelps ve Ozawa, 2003:591).

Bu açıdan bakıldığında sanayileşme öncesi dönemde görülen “endüstriyel bölge” olarak nitelendirilebilecek yerler (mekânlar) kol gücüyle çalışan basit makinelerin kullanıldığı, zanaatın ön plana çıktığı ve tarım sektörüyle yakın ilişkilerin olduğu bir yapıya sahiptir. Tarım kesimindeki verimlilik artışının neden olduğu artık üretim⁴⁴ (2), gerekli hammaddeyi ve gıdayı sağlaması bakımından endüstriyel bölgenin oluşumunu desteklemiştir

Tablo 1’de görüldüğü gibi sanayileşme öncesi dönemde, tarım sektöründe yaşanan gelişmeler, şehirlerde üretilen mamullere yönelik talebin oluşmasına neden olmaktadır. Ekonomik birikimin kaynakları şehir ile kırsalın çevrelendiği yerel alan içerisinde oluşmaktadır. İşletme sahipleri ise yerli halktır. Tablo 1’de aynı zamanda “Sanayileşme Dönemi”, “Sanayileşmenin Son Dönemleri” ve “Sanayi Sonrası” dönem olmak üzere farklı dönemlere ait endüstriyel yapıların özellikleri de yer almaktadır.

3.2. Marshallyan Dışsal Ekonomiler ve Endüstriyel Bölge

Marshall, endüstriyel bölgeyi formüle ederken ticari yapının; küçük yerel firmaların yerel bazda yatırım ve üretim kararları alması şeklinde bir tespit yapmaktadır (Markusen, 1996:297). Ölçek ekonomileri nispeten geridir, bu da büyük firmalara avantaj sağlamaktadır (Markusen, 1996:297). Marshall açıkça belirtmemesine karşın, firmaların bölge dışı ile olan işbirlikleri ve/veya etkileşimleri oldukça düşük seviyededir (Markusen, 1996:297). Birçok küçük firma kendi aralarında bölge içinde gerçekleştirilen üretimi almakta ve satmaktadırlar (Markusen, 1996:298)

Marshall, “Ekonominin Prensipleri” (1890) adlı çalışmasında dışsal ekonomileri ifade ederken firmalara sağlanan olanaklar bakımından şu hususlara değinmektedir: Üretim sahası, işgücü, sermaye, enerji, kanalizasyon (altyapı), ulaştırma ve bilgi alışverişi. Firmalar bu faktörlerin hepsine bir havuz içerisinde erişim imkânına sahip olabilmektedirler. Tüm bunlar üretim faktörlerinin artışı sağlayacağı gibi; söz konusu havuzun uzmanlaşmaya başlamasıyla birlikte, uzun dönemli faktör fiyatları düşmeye başlayacak veya faktörlerin üretkenliğini artıracaktır (Harrison, 1991:472). Burada firmalar açısından dışsal fayda söz konusudur. Zira firmaların belirtilen imkânlardan faydalanmaları, uzun dönemde birim üretim maliyetlerini düşürecektir. Çünkü firmalar altyapı, uzmanlaşmış işgücü ve sermayeye ulaşabilmektedirler (Harrison, 1991, 472).

Marshall, ekonominin üretim ölççeğindeki yükselişi iki sınıfa ayırmaktadır. İlki endüstrinin genelindeki kalkınmaya bağlıdır, ikincisi ise firmaların kendi

⁴⁴ İhtiyaç fazlası üretim.

kaynaklarına bağlı olarak gerçekleşmektedir. İkinci sınıfta yer alan özellik içsel ekonomilerin kapsamına girmektedir, firma içindeki organizasyonu, alım ve satım gibi konuları içermektedir (Sunley, 1992:307). Dışsal ekonomilerle karşılaştırıldığında oldukça küçük bir içeriğe sahiptir. Zira dışsal ekonomilerin ulusal boyutu vardır, eğitim, bankacılık, nakliye gibi konuları içermektedir, ayrıca firmaların koմřuluk ilişkilerinden kaynaklanan bir yerel endüstriyi ifade etmektedir (Sunley, 1992:307).

Marshall, endüstriyel bölgenin oluşumunda şu noktaya dikkat çekmektedir. Firmaların zgr oluşlarıyla birlikte, bireyler sahip oldukları sermayelerini ve işgücünü en iyi şekilde değerlendirebilecekleri alanlar aramaktadırlar (Sunley, 1992:309). Doğal seçimin yaşandığı bu süreçte, organizasyon ve yönetim açısından bir uyumluluk söz konusu olmaktadır. Geniş bir açık piyasa, mevcut işlerin bireyler arasında otomatik olarak dağılımını sağlamaktadır (Sunley, 1992:309).

Endüstriyel bölgeyi neyin bu kadar özel kıldığına bakıldığında, Marshall'a göre bölgenin kendine özgü içselleşmiş ve oldukça esnek olan yerel emek piyasasının doğası ve kalitesidir (Markusen, 1996:299). Bireyler firmadan firmaya geçiş yapabilmektedirler. Ayrıca işyeri sahipleri ile çalışanlar aynı toplum içinde yaşamaktadırlar(Markusen, 1996:299). Bu aktörler "atmosferdeki endüstriyel gizemlerden" ("the secrets of industry are in the air") faydalanmaktadırlar. Çalışanlar firmalardan ziyade bölgeye bağlılık göstermektedirler (Markusen, 1996: 300).

Marshall'ın vasıflı işgücü hakkındaki görüşleri şu şekildedir. Büyük kitleler halindeki çalışanların benzer işlerde çalışmalarıyla birlikte, çalışanlar yaptıkları içi birbirlerine üretmektedirler. "*Nerede olursa olsun, yüksek sınıftaki bir endüstri kendisi için gerekli olan zihniyeti ve vücudu yerelde şekillendirecektir.*" (Marshall, 1890:aktaran Sunley, 1992, 307). Çocuklar bu havayı soluyarak yetişecekleri için "*ticaretin gizemli hali kalkacaktır.*" (Marshall, 1890:aktaran Sunley, 1992, 307). Jones (1914), bu duruma örnek olarak Güney Galler'deki teneke endüstrisini örnek olarak ele almıştır; babalar oğullarını ticaret yaptıkları yere götürmektedirler ve çocuklar, ileriki yaşlarında çalışacak oldukları bu atmosferde yetişmektedirler (aktaran, Sunley, 1992, 307). Marshall'a göre vasıflı bir nitelik gerektiren endüstriyel bölgelerin bu özelliği elde etmeleri ve iyi bir emek piyasasına sahip olmaları çok çabuk gerçekleşmediğinden, söz konusu durumun endüstriyel bölge açısından önemi oldukça fazladır (Sunley, 1992, 307).

Marshall'ın tanımını yapmış olduğu endüstriyel bölgede, ihracat bölgenin gelişimini sağlayan önemli bir etkidir (Phelps ve Ozawa, 2003:591). Fakat Marshall'ın üzerinde durmuş olduğu ihracat, Adam Smith'in ihracat yapısından oldukça farklıdır. Zira Smith'in ifade etmiş olduğu ihracatın yönü, kasabalardan şehir merkezlerine doğrudur (Phelps ve Ozawa, 2003:591). Marshall'ın çalışmalarını yapmış olduğu bu dönemde imalat sanayi gelişme gösterdiği için

lkeler arasında gerçekleştirilen uluslararası ticaret n plan çıkmaktadır (Phelps ve Ozawa, 2003:591).

Marshall'ın tespitlerinin yer aldığı endüstriyel bölge yapısının zellikleri, Tablo 1'de "Sanayileşme Dönemi" olarak gösterilmektedir. Tabloya bakıldığında verimlilik artışını sağlayan faktör iş bölümüdür. Tarıma ve zanaata dayalı üretim yerini sanayi üretimine bırakmaktadır. Ekonomik birikimin kaynakları sadece yerelle sınırlı kalmayıp, yerelin dışından da kaynak temini söz konusudur.

3.3. Endüstriyel Bölge Teorisinin Oluşumu: İtalyan Yaklaşımı

1960'lı yıllara gelindiğinde, Marshall'ın 1900'lerin başlarında ortaya koymuş olduğu görüşleri, endüstri kavramı çerçevesinde teorik analizleri destekleyici unsurlar olmuştur (Sforzi, 2002:442). Marshallyan endüstriyel bölge, İtalya'da yeniden keşfedilmiştir. Bu "yeniden keşif" a. sektörün yanı sıra endüstriyel ekonominin de analizlerin bir parçası olarak ele alınmaya başlanması, b. klasik endüstrileşmenin yanı sıra hafif sanayileşmenin de (light industrialization) bir model olarak görülmesi, c. ekonomik değişimin açıklanmasında teorik bir örnek (paradigma, model) teşkil etmesi şeklinde olmuştur; zira ekonomik analizlere meknın (territory) ve toplumun yeniden eklenmesi söz konusudur (Sforzi, 2002:442). Sforzi, ekonomi işleyişini, işleyişin meydana geldiği mekn çerçevesinde ele almanın ve yereldeki toplumla ilişkilendirmenin oldukça açıklayıcı bir durum olduğunu ifade etmektedir. (Sforzi, 2002:442).

Harrison'da endüstriyel bölgelerin teorik dayanaklarına, özellikle İtalya'da bu konu hakkında yapılmış çalışmalarda rastlanıldığını belirtmektedir. İtalya'da yapılan çalışmalar 19.y.y.'in sonlarında İngiliz ekonomist Alfred Marshall'ın ortaya koymuş olduğu bulgular temelinde geliştirilmiştir (Harrison, 199:474).

Marshall'ın endüstriyel bölgeler için belirtmiş olduğu ve firmaların ortak kullanabildikleri dışsal ekonomiler (altyapı hizmetleri, işgücü ve bilgi gibi), firmalar bakımından cazip olanaklar sunmaktadır (Harrison, 1991:475). İtalyan endüstriyel bölgelerinde, Marshall'ın ifade etmiş olduğu dışsallıklar, endüstriyel bölgenin ekonomik gelişiminin sağlıklı bir şekilde sağlanması bakımından, gerek kamu gerekse özel kesim tarafından üzerinde durulan önemli argümanlar olmaktadır (Harrison, 1991:475).

Endüstriyel bölgelerdeki tekrarlanan anlaşmalar, yereldeki sosyal ilişkiler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Sosyal ilişkiler ise ailevi, dini, politik veya endüstri ilişkileri gibi farklı alanlarda oluşmaktadır ve bölge içerisindeki firmaları karşılıklı paylaşım konusunda cesaretlendirmektedir (Perry, 1999:89).

etin (2006), Üçüncü İtalya'daki⁴⁵ endüstriyel bölgelerin kalkınma süreci üzerinde etkili olan, güven ve sosyal sermaye arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında, Birinci ve Üçüncü İtalya'nın İkinci İtalya'ya göre daha yüksek sosyal sermaye ve güven düzeyine sahip olduklarını ve bu nedenle ekonomik gelişmenin söz konusu bölgelerde daha güçlü olduğu sonucuna varmaktadır (etin, 2006:74).

Firmalar arasındaki rekabet oldukça yoğundur. Rekabetçilik, bir firmanın başka bir firmanın spesifik (özgün) yeteneklerini veya piyasa bağlantılarını elde etmeye çalışması gibi fırsatçı davranışları içermektedir (Perry, 1999:89). Kollektif pazarlama yapılması, kaliteye önem verilmesi ve orijinal tasarımların yapılması bakımından taşeronlarla anlaşmalar yapılması, maliyetlerin minimize edilmesinde kullanılan basit yöntemlerdir (Perry, 1999:89). Meslek odalarının sunmuş oldukları hizmetlerin desteklenmesi ve kullanılması önemlidir. Zira bu birimler üyelerine; ticari destek, eğitim ve piyasa asistanlığı gibi konularda yardımcı olmaktadır (Perry, 1999:89). Böylelikle de üretim sistemi açısından, sorumluluğun paylaşılması söz konusu olabilmektedir. Taşeron firma ile ana firma arasındaki farklı istihdam koşullarındansa, aile içinden sağlanan işgücü daha esnek ve işbirlikçi bir yapı sergilemektedir (Perry, 1999:89).

Tablo 1'de sanayileşmenin son dönemleri olarak belirtilen periyodu, İtalya'da endüstriyel bölge teorisinin geliştirildiği dönem içinde değerlendirmek mümkündür. Çünkü her iki dönem aynı zaman aralığına denk gelmektedir. Bu periyotta gerçekleştirilen sanayi üretimi beraberinde sermaye birikimine neden olmaktadır. İş bölümü geniş bir çerçevede şekillenerek firma içinde, firmalar arasında ve sektör içinde oluşmaktadır. Firma sahipliği farklılaşarak yerel halkın dışına çıkmakta, hem yerli hem yabancı kişiler sahip konumuna gelmektedirler.

4. ENDÜSTRİYEL BÖLGE OLGUSUNUN GELİŞİM SÜRECİ

Bu kısımda endüstriyel bölge olgusunda yaşanan dönüşümler, tarihsel süreç içerisinde incelenecektir. İncelemeyi yaparken endüstriyel bölge konusu üzerinde çalışmalar ve analizler yapan İtalya'nın deneyimlerine yer verilecektir.

4.1. Kırsal Yaşamdan Zanaatkâr Kümelere Geçiş

(1920- 1950'lerin Başları)

Kırsal kesimde yaşayan insanların, şehirlere göç etmeye başlamasıyla birlikte, endüstriyel bölgelerin oluşumuna giden ilk süreç şekillenmeye başlamaktadır. Bu ilk aşamada ekonomik faktörlerden biri olarak, şehirlerdeki

⁴⁵ İtalya bölgesel olarak üç bölgeye ayrılmaktadır. Birinci İtalya, İtalya'nın kuzey batı kısmındaki yerleri; İkinci İtalya, güney kısımdaki; Üçüncü İtalya merkezi ve kuzey doğudaki yerleri kapsamaktadır.

ücretlerin kırsala göre yüksek olması, insanları şehirlere göç etmek konusunda cesaretlendirmektedir. Ayrıca kırsal kesimden gelen insanların, kendi ürünlerini talep edebilecek müşteri kitlesini şehirlerdeki yerel pazarlarda bulmaları da göçü teşvik eden diğer bir faktör olmuştur (Parrilli, 2004:1119).

Bu dönemde İtalya’da gerçekleştirilen üretim esasen zanaatkâr bir yapıda ve evlerde gerçekleştirilmektedir. Düşük teknolojili ve küçük ölçekli bir yapının hâkim olduğu bu üretim düzeninde, oldukça yetenekli ve uzmanlaşmış işçiler çalışmaktadırlar. Bu bakımdan hane halkının fertleri bir firmada görev almış şekilde çalışmaktadırlar. Söz konusu dönemde bireylerin sahip oldukları beceriler formal bir eğitim sonucunda kazanılmamaktadır. Yerelde rekabetçi bir avantaj sağlayan yeteneklerin elde edilmesinde okul eğitiminin veya başka diğer spesifik politikalar etkili olmamaktadır (Esposti ve Sotte, 2002:16). Bu durumun nedeni olarak ise 1920 ile 1950’li yıllar arasında yaşanan I. ve II. Dünya Savaşları’nın, hükümetlerin eğitim ve diğer politika uygulamalarını kesintiye uğratması gösterilebilir.

Kırsal kesimden şehirlere doğru göçlerin yaşandığı bu dönemde, doğal kaynakların fabrikasyon üretimlerde kullanılmasının da etkileri görülmektedir. Örneğin Brianza ve Appennini şehirlerinde büyük bir orman potansiyelinin olması, buralarda mobilya endüstrisinin gelişmesine imkân sağlamıştır; Sassuolo’daki mağaraların çokluğu burada seramik endüstrisinin gelişmesinde etkili olmuştur; Parma’daki büyükbaş hayvan yetiştiriciliği mandıra endüstrisinin oluşumunu sağlamıştır. Diğer önemli faktör ise toplumun içinde yetişen zanaatkârların varlıklarıdır. Bu zanaatkârlar yiyecek, ayakkabı, giyim ve mobilya gibi alanlarda gerek kasabalarda gerekse şehirlerde yüzyıllardır üretim yapmaktadırlar (Parrilli, 2004:1120).

Kırsaldan şehirlere göç eden bireylerin şehir hayatına uyum sağlamları bakımından, kurumsal çevrelerde kolaylıklar sağlanmakta ve bireyler göçe teşvik edilmektedirler. Böylelikle göç başlamadan önce gerekli altyapı olanakları hazırlanarak, göçle birlikte yaşanacak nüfus artışının getireceği negatif dışsallıkların (kaçak yapılaşma, çevre kirliliği, güvenlik vb.) önüne geçilmektedir. Örneğin elektrik, su, telefon, kanalizasyon, ulaşım ve barınma gibi konularda bireylere kolaylıklar sağlanarak, yaşam standartlarının yükseltilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca kamu kesiminde istihdam olanakları verilerek, bireylerin şehirlere göç etmeleri de teşvik edilmektedir (Parrilli, 2004:1119). Bir bütün olarak ekonomi politikaları, sosyal politikalar ve kamu politikaları endüstriyel bölgenin oluşumunda ve yerel kalkınmanın bu ilk aşamasında güçlü ve koordineli bir görünüm arz etmektedir.

Bu dönemde gözlenen ve yukarıda açıklamaları yapılmış olan gelişmeler Tablo 2’de ekonomik, sosyal ve politik düzeylerde sınıflandırılmış şekilde görülebilmektedir.

Tablo 2: Aşama 1: 1920'lerden 1950'lerin Başlarına

Aşama 1'deki Ana Trend	Ekonomik Faktörler	Sosyal Faktörler	Politika Faktörleri
şehirleşme	Kırsal-şehir ücret farkı	şehirlerde aile bağlantıları	Küçük firmalar ve Zanaatkârlara statü verilmesi
Zanaatkâr Yiğilmeler	Yerel Pazar	Girişimci ruh	Temel altyapı yatırımları
	Zanaatkâr yetenekler Doğal Kaynaklar	şehirlerde geleneksel üretim	Kamunun istihdam sağlaması

Kaynak: PARRILLI, Mario D. (2004), s.1120

4.2. Zanaatkâr Üretimden Endüstriyel Yoğunlaşmaya Geçiş (1950'ler - 1960'lar)

Zanaatkâr üretim sistemlerinden, endüstriyel üretim sistemlerine geçişin yaşandığı bu yıllar arasındaki en dikkat çekici durum yereldeki üretim yapısında önemli değişimlerin olmasıdır. Bu dönemin başlarına kadar geçen sürede yerel de üretilen çıktılar el işçiliğiyle ve küçük zanaatkâr üretimle gerçekleştirilmektedir. Fakat 1950'lere gelindiğinde ise yerelin dışındaki tüketimi de kapsayan geniş kitlelerin tüketimlerinin karşılanmasına dönük olarak, standartlaştırılmış ürünlerin üretimini yaptığı endüstrileşme (sanayileşme) trendi başlamıştır (Parrilli, 2004:1121).

İtalya'nın kalkınması üzerine çalışmaları olan Vera Lutz bu döneme ilişkin şu tespitleri yapmaktadır. İtalya'nın kuzey kesimlerinde sermaye-yoğun yapıya sahip büyük firmalar yer almaktadır, sendikalaşma vardır ve çalışanlara ödenen ücretler yüksektir. Güneydeki bölgelerde ise emek-yoğun yapıya sahip küçük işletmeler yer almaktadır, sendikalaşma yoktur ve çalışanlara düşük ücretler ödenmektedir (Brusco, 1992:10).

Lutz'un çalışmasındaki çarpıcı bulgu; kuzey ve güney bölgelerde yer alan büyük ve küçük firmaların aynı endüstri kollarında faaliyet gösteriyor olmalarıdır. Fakat güney bölgesindeki firmaların üretimleri belirli kişilerin (zengin kimselerin) taleplerine göre yapılmakta ve bu kişilere satılmaktadır. Kuzey bölgesindeki firmaların üretimleri ise ulusal düzeydeki talebin karşılanmasına yönelik olarak gerçekleştirilmektedir (Brusco, 1992:10-11).

Lutz'a göre yüksek ücretlerin ödendiği kuzey bölgelerindeki politika uygulamaları, güney bölgelerindeki kk işletmeler için gerekli olan sermaye birikiminin oluşmasını engellemektedir. Lutz, sadece büyük firmaların etkin olabileceğini ve sendikalaşma yapısı karşısında yüksek ücretler verebileceklerini, kk firmaların ise kaçınılmaz bir şekilde etkin olamayacaklarını iddia etmektedir. Aynı zamanda Lutz, İtalya'nın kalkınabilmesi açısından, kuzey bölgelerindeki ücretlerin düşürülerek, kuzey ve güney bölgelerindeki ücret yapısının standartlaştırılması gerektiğine değinmektedir (Brusco, 1992:11).

1950'li yıllarda motor bisiklet, otomobil ve kamyonların yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, şehre uzak yerlerde yerleşik olan üreticiler ürünlerini pazara daha hızlı bir şekilde getirmeye başlamışlardır. Böylelikle şehirlere uzak olan yerleşim yerlerine ticari bir canlılık gelmiştir. Ulaşım aralarındaki gelişmeler beraberinde geleneksel aracılarn (bankerler ve komisyoncular) etkilerinin azalmasına neden olarak üreticilerin doğrudan pazarlara ulaşmasına imkân sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında ulaşım araçlarının yaygın bir şekilde kullanılması, şehirlere uzak yerlerde oturan üreticilerin ticari bilinç kazanmalarında oldukça önemli bir etken olmuştur (Barker, 1994:634).

Endüstrileşmenin ilk aşamasının gerçekleştiği bu dönemde büyük firmalar, kırsaldan şehire yapılan gn oluşturduğu emek arzından faydalanmaktadırlar. Bu gn oluşumunda ise şehirdeki ücretlerin, kırsaldakine göre yüksek olması etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra zanaatkâr yeteneklere sahip olan bireylerinde fabrikalarda çalışması, fabrikalarda üretkenliği artırarak, ürünlerin ulusal pazarda yer almasını kolaylaştırmaktadır (Parrilli, 2004:1121).

Bu ikinci aşamada, ekonomik aktörler arasındaki sosyal ilişkilerin uyum içerisinde olması, şehirlerde kk ölçekli işletmelerden meydana gelen endüstriyel bölgeleri ortaya çıkarmaktadır. Kurumsal açıdan bakıldığında, kamu kesiminin kendi bünyesinde istihdam olanaklarını artırması ve altyapı yatırımlarına devam etmesi kırsal nüfusun şehirlere doğru yapmış olduğu gu artırmaktadır. Hkmetin endüstrileşme politikası Avrupa İyileştirme Programı (European Recovery Programme) erevesinde düzenlenmektedir. Bu kapsamda kamu yatırımlarının artırılması ve teknolojiye önem verilmesi ön plana çıkmaktadır. Demir, elik ve kimya gibi temel endstrelere, bunun yanı sıra otomobil ve elektrikli ürünlerin üretimine destek verilmesi söz konusudur (Parrilli, 2004:1121).

İkinci aşama süresince bireyler yüksek ücretlere ve sosyal güvenlik hizmetlerine oldukça duyarlıdırlar. Ayrıca büyük firmalar bireylere teknik bilgi ve yeni ürünlerin üretimine ilişkin yetenekler kazandırmaktadır. Bireylerin büyük firmalardan elde edecekleri bu kazanımların, ileriki dönemlerde kendi işyerlerini amalarında büyük kolaylıklar sağlaması söz konusudur. Bu nedenle, zanaata dönük becerileri olan bireylerin işyeri açarak kk girişimler

gerçekleştirmek yerine, büyük firmalarda çalışmaları ön plana çıkmaktadır (Parrilli, 2004:1121).

Bu dönemde gözlenen ve yukarıda açıklamaları yapılmış olan gelişmeler Tablo 3’de ekonomik, sosyal ve politik düzeylerde sınıflandırılmış Şekilde görülebilmektedir.

Tablo 3: Aşama 2: 1950’lerden 1960’lara

Aşama 2’de Ana Trend	Ekonomik Faktörler	Sosyal Faktörler	Politik Faktörler
Endüstrileşme (Sanayileşme)	Büyük yerel firmaların artması	Endüstriyel bölgede sosyal uyum	Avrupa İyileşme Planı
Kitlesel tkretim	Zanaatkâr emek gücünün çokluğu	Endüstriyel bölge içerisinde yatırımcıların çokluğu	Teknolojiye önem verilmesi Endstrileşmeye destek verilmesi

Kaynak: PARRILLI, Mario D. (2004), s.1121.

4.3. Endüstriyel Yoğunlaşmadan Endüstriyel Bölgelere Geçiş (1960’lar - 1980’ler)

nc aşama, endüstriyel bölgelerin en geleneksel biçimini ortaya koymaktadır. Birçok kk ve orta büyüklükteki işletme (KOBİ) birlikte çalışabilme yeteneğine sahiptir ve üretmiş oldukları nihai ürünleri uluslararası pazarlarda satabilmektedirler (Parrilli, 2004:1122).

Bu dönemde yaşanan yapısal değişime yol açan faktör, Fordist retim sisteminin bozulmasıdır. Fordist retim sistemi; üretim tek amaçlı makinelerle yapıldığı, niteliksiz işgücü kullanıldığı ve işçilerin belirli bir içi sürekli olarak yapmalarıyla üretimde verimliliğin artması beklenen bir üretim sistemidir (Atik, 2005:53). Fordist sistemde geniş tüketiciler kesimlerine dönük yapılan üretim, beraberinde aşırı üretim yapılmasına neden olmaktadır. Bu durum ise arz ve talep dengesizliklerini ortaya çıkarmaktadır. Sermayedarlar ile çalışanlar arasındaki ekonomik ve sosyal çatışmalar, zor durumda olan Fordist sistem üzerinde baskı oluşurmaktadır. Büyük Şehirler ve büyük firmalar lider konumlarını kaybetmektedirler (Parrilli, 2004:1122).

Brusco’nun “Bağımlı Taşeronluk Modeli” olarak adlandırdığı ve 1960’lı yıllarda İtalya’daki endüstriyel bölgeler üzerine yapılmış olduğu tespitler Şu Şekildedir. Bu dönemde, daha önceki süreçte büyük firmalar tarafından gerçekleştirilen üretim önemli bir kısmı kk firmalar tarafından yapılmaya başlanmıştır. Bağımlı taşeronluk modelinde, kk firmalar ulusal piyasalara

Üretim yapmaktadırlar. Küçük firmaların ulusal piyasalarla olan ilişkisi, dolaylı bir yapı arz etmektedir. Bunlar gerçekleştirdikleri üretim birimlerini daha büyük firmalara satmaktadırlar ve büyük firmaların da söz konusu üretimi ulusal veya uluslararası piyasalara satmaları söz konusudur (Brusco, 1992:12).

Bellandi, 1970’li yıllarda İtalya’daki kk ölçekli firmaların sayısında artış olduğunu belirtmektedir. Bu duruma yol açan sebepleri şu şekilde ifade etmektedir. İlk olarak tekstil, giyim, ayakkabı, mobilya ve seramik gibi sektörlere yönelik talep olmaktadır. Söz konusu sektörlerde yaşanan canlılık, beraberinde makine üretimi alanında faaliyet gösteren firmalarında çoğalmasına etki etmektedir. İkinci olarak ise büyük sanayi işletmelerinin olduğu bölgelerdeki performans düşüklüğünün, üretim kk firmalara doğru kaymasına neden olmasıyla, kk firmaların sayılarının artmasına yol açtığı söylenebilir (Bellandi, 2002:426).

Kk firmalar üretimlerini modern makinelerle gerçekleştirmektedirler. Nihai rnler “Made in Italy” (İtalya’da üretilmiştir) imajı altında ulusal ve uluslararası piyasalara satılmaktadır. Bu dönemde piyasaların talep ettiği ürünler değişken ve kişisel özellikler taşıyan bir yönde şekillenmektedir (Bellandi, 2002:426).

Üretimde yeni bir yapılanmaya geçildiği bu dönemde, spesifik coğrafik bölgeler şeklinde yeni bir üretim yapılanması oluşmaktadır. Kobi’ler arasındaki yakın ilişkiler, firmaların birlikte iş yapabilmelerine imkân sağladığı gibi ölçek avantajlarını de beraberinde getirmektedir. Ortak girişim, dışsal ekonomiler ve esneklik Kobi’lere yeni bir rekabet gücü sağlamaktadır. Böylelikle Kobi’ler, kitlesel tüketimin yerini almış olan yeni tüketim taleplerine (kişilere özgü ve inovatif ürünlerin talebi) cevap verebilme imkânına kavuşmaktadırlar (Parrilli, 2004:1122).

Barker’ın bu döneme ilişkin tespitleri şu şekildedir. İtalya’nın 1970’li yıllardaki ekonomik büyümesi daha çok kuzey ve merkez bölgelerdeki kk ve orta ölçekli işletmelerin dinamizmlerine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu bölgelerdeki endüstriyel yapılanma kırsal yerleşimlere ve kk şehirlere yakın mesafelerde oluşmaktadır. Prato ve Bassano şehirlerindeki endüstriyel bölgeler bunlara örnek verilebilir. Söz konusu yerlerde tekstil, ayakkabı, seramik ve mobilya gibi hafif sanayi alanlarında uzmanlaşmaya gidilmektedir. Birçok endüstriyel bölgedeki uzmanlaşmış zanaatkâr yapıdaki işletmeler büyük firmalarla veya kendi aralarında taşeronluk sözleşmesi yapmaktadırlar. Bu dönemde zanaatkâr firmalar bazı durumlarda kendi aralarında iş bölümü yaparak ölçek ekonomilerinden faydalanabilmektedirler (Barker,1994:621-622).

Trigilia’ya göre İtalyan ekonomisindeki kk firmaların gelişmelerindeki süreç 1970’li yıllara rastlamaktadır. Bu dönemde merkezi yönetim düzeyinde uzun dönemli etkili ekonomi politikalarının geliştirilememesi, beraberinde kk firmaların yerel düzeyde bulunan mevcut sosyal ve politik kaynakları kullanmalarına neden olmaktadır. Böylelikle kk ölçekteki firmaların

teknolojideki, çalışma organizasyonundaki ve piyasa yapısındaki değişimlere uyum sağlayarak, kendi gelişimleri için gerekli fırsatları elde etmeleri mümkün olmaktadır. Büyük ölçekteki firmaların kendi yapılarını güçlendirmeye süreçleri de, kk firmaların gelişim dönemlerinin yaşandığı 1970’li yıllara rastlamaktadır (Trigilia, 1986:161).

Parrilli’nin bu döneme ilişkin tespitleri şu şekildedir. Büyük firmaların kriz döneminde girdiği bu süreçte, büyük firmalarda çalışanlar işlerinden ayrılarak kendi kk firmalarını kurmaktadır. 1951 yılında %27 olan Kobi sayısındaki artış oranı, 1961 yılına gelindiğinde şaşırtıcı bir şekilde %99 seviyesine çıkmıştır. Kobi’lerdeki istihdam oranı 1951 yılında %59 iken 1961’de %65’e ve 1971’de %73 seviyesine ulaşmıştır. Bu süreçte sıklıkla yeni girişimciler ile eski işverenler arasında işbirlikleri yapılmaktadır. Zira eski işverenlerin yeni girişimcilere sahip oldukları makineleri satmaları veya kiralamaları, iş deneyimlerini bu girişimcilerle paylaşmaları söz konusudur. Bu işbirlikleri sabit maliyetleri ve riskleri azaltıcı etki yapmaktadır. Ayakta kalma mücadelesi veren büyük firmaların piyasalar üzerindeki kontrolü geniş çapta devam etmektedir. Kk firmalar yapmış oldukları üretimi bu büyük firmalara satarak büyüme fırsatı yakalayabilmektedirler. Büyük firmaların kk firmaların üretimlerini satarak ayakta kalmaya çalıştıkları nc aşamada, yerel üretim yaşanan krizden en az şekilde etkilenmiş, yeni piyasalara açılmış ve yeni organizasyon modelleri ortaya koymuştur (Parrilli, 2004:1122).

1970’li yılların ortalarında İtalya ekonomisinde grlen canlanmanın bir sonucu olarak Brusco (1992)’nin geliştirmiş olduğu “Mark I Endüstriyel Bölge Modeli”ne, Parrilli’nin çalışmasıyla bir arada yer verilebilir.

Becattani ve Brusco (1992)’ya göre bu tip endüstriyel bölgelerde teknolojik standartlar oldukça iyidir. Kk firmalar da büyük firmalarla benzer teknolojiyi kullanmaktadır (Brusco, 1992:15). Brusco, ücretlerin ortalamadan biraz düşük düzeyde olduğunu belirtmektedir. Solinas (1982), kk ve büyük firmalar arasındaki çalışan hareketliliğin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (aktaran, Brusco, 1992:15).

Mark I endüstriyel bölgelerindeki rekabet, benzer alanda üretimde bulunan firmalar arasında gerçekleşmektedir. Benzer firmalar arasındaki dikey yönlü rekabet, firmaların yatay yönlü işbirlikleri yapmalarını teşvik etmektedir. Zira yatay yönlü olarak, birbirinden farklı firmaların birlikte çalışmaları sonucunda, firmaların dikey yönlü (benzer firmalar karşısındaki) rekabet gücü artmış olacaktır (Brusco, 1992:15).

Parrilli, nc aşamadaki sosyal uyum açısından şu ifadeleri kullanmaktadır. Sosyal uyumun kaynağı, endüstriyel bölge içerisindeki birçok bireyin birbirlerini yıllardır tanıyor olmalarıdır. Yerel düzeydeki bu durum, güven atmosferini tesis etmektedir. Güven faktörü, sürekli olarak tekrarlanan üretime ve yerel aktörler arasındaki karşılıklı ticari ilişkilere dayalıdır. Karşılıklı ticari ilişkiler bireylerin birbirlerini daha iyi tanımalarını ve kendi aralarındaki

itibarları hakkında daha iyi bilgi edinmelerini sağlamaktadır. Ticari ilişkiler bireylerin, “birlikte hareket etmemenin yol açacağı maliyetleri” anlamalarına da yardımcı olmaktadır. Sosyal uyumun destekleyicilerinde biri de aile faktörüdür. Kobi’lerin başarılı olmasında girişimcilerin aile fertleri önemli rol oynamaktadırlar. Zira uzun çalışma saatleri, sorumluluğun paylaşılması, üretimin ve pazarın kontrol edilmesi gibi konularda aile fertlerinin desteği ön plana çıkmaktadır (Parrilli, 2004:1123).

Endüstriyel yoğunlaşmadan, endüstriyel bölgelere geçişin yaşandığı 3. Aşama’da, yereldeki üretim sistemi hükümet politikaları tarafından da desteklenmektedir. Bu dönemde Kobi’lerin gelişmesi için yasalar çıkarılmıştır. Örneğin “Sabatini Yasaları” olarak bilinen uygulamada, firmaların teknolojilerini yenilemeleri teşvik edilmektedir. 200.000’in üzerinde firma yeni makineler satın alarak teknolojilerini geliştirme imkânı bulmuştur. “Ossola Yasaları” olarak adlandırılan uygulamada ise firmaların ihracat kapasitelerinin artırılması üzerinde durulmaktadır. Bu yasayla ulusal ve/veya yereldeki kuruluşların Kobi’lere çeşitli konularda yardımcı olarak, Kobi’lerin uluslararası piyasalara daha rekabetçi bir şekilde girebilmeleri amaçlanmaktadır. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, kamu kuruluşlarının ortaya koymuş olduğu yasal düzenlemeler ve politika uygulamaları, endüstriyel bölge içerisinde organizasyonel bir çatı konumundadır (Parrilli, 2004:1123).

Bu dönemde gözlenen ve yukarıda açıklamaları yapılmış olan gelişmeler Tablo 4’de ekonomik, sosyal ve politik düzeylerde sınıflandırılmış şekilde görülebilmektedir.

Tablo 4: Aşama 3: 1960’lardan 1980’lere

Aşama 3’de Ana Trend	Ekonomik Faktörler	Sosyal Faktörler	Politik Faktörler
Üretim artışları	Fordist üretim sisteminin krize girmesi	Kendi işini kurma isteği	Sabatini ve Ossola kanunları
Kobi’lerin uluslararasılaşması	Kobi’ler arasında birliktelik sağlanması Avrupa’nın firmalar açısından ortak pazar olması	Üretimde ailenin desteğinin alınması Bireyler arasında güvenin sağlanması	Yerel yönetimlerin destekleri Ticari kuruluşların hizmetler sunması

Kaynak: PARRILLI, Mario D. (2004), s.1122.

4.4. Geleneksel Endüstriyel Bölgelerden Yeni Rekabetçi Endüstriyel Bölgelere Geçiş (1980'ler -2000'ler)

Dördüncü aşamaya gelindiğinde, yerel üretim sistemleri yeni bir dönüşüm sürecine girmektedirler. Zira yereldeki endüstriyel bölgeler küreselleşmiş bir pazarla karşı karşıyadırlar. Bu küresel pazarda yereldeki üretim sistemleri, dünyanın diğer bölgelerindeki (genellikle büyük firmaların şekillendirdiği) üretim sistemleriyle rekabet içine girmek durumundadırlar. Firmalar artık küresel pazarda kendilerini gösteren Çin, diğer Uzak Doğu Ülkeleri ve Doğu Avrupa ülkelerindeki firmalarla rekabet etmek durumundadırlar. Çünkü bu yeni rekabetçi girişimlerde, küresel pazarda aynı tüketicilere yönelik olarak üretimlerini gerçekleştirmektedirler (Parrilli, 2004:1124).

Söz konusu yeni rekabetçi çevre, oldukça kapsamlı ve sürekli değişken bir yapıya sahiptir. Zira tüketim kesiminde oluşan özel isteklere bağlı olarak, tüketici segmentleri giderek artmaktadır. Bu nedenle firmaların kendi aralarındaki rekabetleri fiyatlar düzleminden çıkarak, inovatif ve kişiselleştirilmiş ürünlerin üretilebilme yeteneklerine doğru kaymaktadır (Parrilli, 2004:1124).

Bunun yanı sıra İtalyan endüstriyel bölgeleri küreselleşen bir dünya ile karşı karşıyadırlar. Bir taraftan düşük emek maliyetlerine sahip ülkeler, diğer taraftan ise büyük sermayeye sahip güçlü rekabetçi firmalar karşısında baskıya maruz kalmaktadırlar. Böyle bir baskıcı yapı karşısında gerekli düzenlemelerin yapılması ve inovatif çerçevede hareket edilmesi gerekir. Söz konusu tedbirleri alabilen firmalar dünya ekonomisiyle bütünleşme sağlayıp ayakta kalabilirken, diğerleri ise kendi yerel koşulları çerçevesinde kısır bir döngü içerisinde kalacaklardır (Whitford, 2001:59-60).

Brusco'nun 1980'li yıllarda İtalya'daki endüstriyel bölgeler için ortaya koyduğu "Mark II Endüstriyel Bölge Modeli"ne göre bu dönemde İtalya'daki büyük ve küçük firmalar yeni bir problemle karşılaşmaktadırlar. Endüstriyel bölgelerdeki üretim, binlerce insanın dahil olduğu sosyal bir yapıyla ilişkili hale gelmeye başlamaktadır. Bu süreçte buluş ve inovasyon kapasitesinin geliştirilmesi bakımından, birçok çalışanın kendi branşındaki teknolojiyi anlaması gerektiği konusu üzerine yoğunlaşmaktadır. Böylesine bir ortamın sağlanması bakımından kafelerde, barlarda ve sokaklarda insanlar arasında bilgi etkileşiminin gerçekleşmesi önemli bir hâl almaktadır. Böylelikle yeni fikirler şekillenmekte ve yayılmaktadır (Brusco, 1992:16-17). Fikirlerin, tecrübelerin ve bilginin yoğun olarak paylaşıldığı bu sürece "bilginin sosyal alanda yayılımı"

adı verilebilir. Zira bilginin yayılımı, formal kurallar çerçevesinde herhangi bir eğitim kurumu tarafından gerçekleşmemekte veya bir hükümet politikası olarak ortaya çıkmamaktadır. Tamamıyla bireylerin bir araya geldikleri, buluştukları ortak paylaşımın söz konusu olduğu sosyal çerçevede bilginin yayılımı söz konusu olmaktadır.

Yeni rekabetçi çevrede, bilginin üretilmesi ve bilginin ekonomik aktörler arasında yayılması ön plana çıkmaktadır. Küreselleşen dünyada bilginin aktarılmasında mesafelerin bir önemi kalmamaktadır. Fakat yerel üretim sistemleri kendi nemliliklerini devam ettirmektedirler. Bunu sağlayan faktörlerden biri yerelde bulunan örtük bilginin varlığıdır; diğer faktör ise inovasyonun kendine has özellikleridir. Söz konusu özellikler; inovasyonun yerelde ortaya çıkmasına bağlı olarak oluşan fırsatlar, uygun kullanım alanları ve birikimliliktir (Parrilli, 2004:1125). Burada Porter'ın ortaya koymuş olduğu kümelenme kavramına da kısaca yer verilebilir. Kmelenme⁴⁶ ; belirli bir coğrafik bölgedeki firmaların ve kurumların ürün veya hizmet üretimi sürecinde karşılıklı olarak etkileşim halinde olmalarıdır (Porter, 1998). Kümeler; verimliliğin artırılarak, yereldeki refahın sürdürülebilir hale getirilmesi bakımından uzmanlaşmış bilgiyi, yetenekleri, altyapıyı ve destekleyici endüstrileri bir araya getirmektedir (Ketels ve Memedovic, 2008:378).

Bu nedenle (bilginin işlenebilmesi bakımından) fiziksel yakınlık yüksek teknoloji endüstrilerin gelişmesine etki etmektedir. Söz konusu etki firmaların Ar-Ge yatırımları yoluyla kendi inovasyonlarını gerçekleştirmeleri ve inovasyonu destekleyen “maddi olmayan sermaye birikimini⁴⁷” yerel içerisinden sağlamalarıyla oluşmaktadır (Parrilli, 2004:1124).

İşlenmiş bilginin iletişim teknolojileri aracılığıyla hızlı bir şekilde yayılabilme imkânı bulması, yerel üretim sistemleri üzerinde değişimlere yol açmaktadır. retimi kolaylaştırıcı etkenlerin endüstriyel bölge dışında bulunması (diğer lkelerin daha avantajlı olanaklar sunması), rneğin Doğu Avrupa'ya birçok yatırımın (mobilya ve deri işletmeleri gibi) yapılmasını sağlamıştır. Böyle bir yatırımın yapılmasındaki temel faktör ise ucuz emeğin

⁴⁶ Bu çalışmada endüstriyel bölge incelendiği için, kümelenme kavramına kısaca yer verilmiştir. Zira kümelenme, kendi başına ayrı bir inceleme konusudur.

⁴⁷ Maddi olmayan sermaye birikimi; yereldeki bilgi alışverişini, karşılıklı güven ve bütünleşme gibi unsurları içermektedir.

getirmiş olduğu maliyet avantajlarıdır. Büyük firmalar da benzer şekilde “çok uluslu ağlar” oluşturmuşlardır. Buradaki amaç ise inovatif üretkenliğe ve piyasa ağyapılarına yakın olunmaya çalışılmasıdır. Böylelikle firmalar ve endüstriyel bölgeler kendilerini geliştirebileceklerdir (Parrilli, 2004:1124).

Küresel ile yerel arasındaki ilişkilerde yaşanan bu dönüşümün sonucu olarak, endüstriyel bölgeler içerisindeki firmalar ve kurumlar arasında işbirlikleri yapılmaya başlanmıştır. Bu yeni tip ağ oluşumunda üniversiteler, ticaret ve sanayi odaları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, araştırma merkezleri ve firmalar gibi aktörler arasında ortak girişimler söz konusudur. Bunun yanı sıra bazı endüstriyel bölgelerde küçük firmalar aralarında büyük firmalarında bulunduğu gruplar oluşturarak, pazarlama, dağıtım, Ar-Ge gibi konularda deneyim kazanmaktadır (Parrilli, 2004:1125).

Whitford İtalyan endüstriyel bölgelerin devamlılığı açısından kurumsal bir yapının oluşturulmasına dikkat çekmektedir. Bu çerçevede şunları belirtmektedir. İtalyan endüstriyel bölgeleri kendilerine has özelliklerine (firmalar arası ilişkiler, yerel kurumlar ve yerel değerler) karşın bir adanın parçası olmaktan çok dünya ekonomisinde yer alabilen bir yapıya sahiptirler. İtalyan endüstriyel bölgelerindeki üretim modelinin ülke genelinde yayılmasında “kültürel” faktör etkili olmasına rağmen, üretim modelinin sürekliliği bakımından yeterli değildir. Söz konusu sürekliliğin sağlanması bakımından formal (resmî, kurallar çerçevesinde) yapıya sahip kurumsal yapıların tahsis edilmesi gereklidir. Ancak böylelikle firmalar arasındaki koordinasyon belirli bir sisteme oturtularak, endüstriyel bölge yapısı içerisindeki normların devamlılığı sağlanabilir (Whitford, 2001:59).

Rabelotti ve diğerlerinin bu döneme ilişkin gözlemleri şu şekildedir. İtalyan endüstriyel bölgelerinde birçok alanda değişimler gözlenmektedir. Bunlardan ilki; eski sektörler açısından kalitenin artırılması, yeni sektörlere girilmesi, hizmetler sektörünün önem kazanması gibi yeni uzmanlaşma alanlarının ortaya çıkmasıdır. İkincisi; outsourcing⁴⁸, doğrudan yabancı yatırımlar ve küresel değer zincirine katılmak gibi yeni uluslararası stratejilere yönelim olmasıdır. Üçüncüsü; bilgi ve iletişim teknolojilerine, ürün ve süreç inovasyonlarına önem verilerek inovatif stratejilere uyum sağlanmasıdır. Bu açılardan bakıldığında endüstriyel bölgeler dönüşüm süreci içerisinde olduklarıdır. Bazı

⁴⁸ Outsourcing: İş yönetiminde, belli iş alanlarında uzmanlaşmış firmalara iş aktarımı yapılarak, aktarımı yapan firmanın asıl işine odaklanmasını sağlayan bir yöntemdir.

endüstriyel bölgelere bu dönüşüme ayak uyduramayarak geri planda kalırken, diğerleri küreselleşme ve artan rekabet koşulları karşısında kendi endüstriyel yapılarında gerekli düzenlemeleri yaparak cevap vermektedirler (Rabellotti vd., 2009:20).

Dördüncü aşamada endüstriyel bölgenin karşılaştığı sorunlardan biri genç kuşakların, aile işletmelerinin sorumluluklarını almaktan uzak durmalarıdır. Genç bireyler daha büyük firmalarda veya devlet kademelerinde görev almak istemektedirler. Bunun yanı sıra ailelerinin mevcut işletmelerinde çalışacak olanlar ise, işletmelerini yeni sektörler (bilgi ve teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı) sokmak istemektedirler (Parrilli, 2004:1125).

Parrilli, rekabet koşullarının giderek ağırlaştığı dördüncü aşamada, endüstriyel bölgedeki sosyal ilişkilerde daha derinlemesine ve uzun vadeli (kurumsal bir yapıya dahil olunması) bağlantıların gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Endüstriyel bölgenin ancak bu yolla yeni rekabetçi süreçlere cevap verebileceğini ifade etmektedir (Parrilli, 2004:1124).

Bu dönemde gözlenen ve yukarıda açıklamaları yapılmış olan gelişmeler Tablo 5’de ekonomik, sosyal ve politik düzeylerde sınıflandırılmış şekilde görülebilmektedir.

Tablo 5: Aşama 4: 1980’lerden 2000’lere

Aşama 4’de Ana Trend	Ekonomik Faktörler	Sosyal Faktörler	Politik Faktörler
Yeni küresel rekabet	Bilgi ve inovasyon	Kariyer yapma	İnovasyona destek sağlanması
	Çok uluslu ağlar Firmaların gruplar oluşturması	Kurumlar ve firmalar arasında bağlantılar kurulması	Kurumsal ağ yapılarının oluşturulması

Kaynak: PARRILLI, Mario D. (2004), s.1124.

5.SONUÇ

Endüstriyel bölgenin farklı tanımlarından hareketle, endüstriyel bölge konusunda şunlar belirtilebilir. Firmaların coğrafik olarak birbirlerine yakın olmaları, endüstriyel bölgenin oluşumu açısından bir faktör olmasına karşın, tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Zira endüstriyel bölge içersinde yer alan firmalar mal ve hizmet üretim süreçlerinde karşılıklı ilişki halindedirler. Bu ilişkiler ağının temelinde ise yereldeki sosyal ilişkiler, değerler ve yazılı olmayan kurallar sistemi yer almaktadır. Yerel düzeyde şekillenen bu unsurlar ne derece kuvvetli olur ise endüstriyel bölgenin oluşumundaki zemin o derece güçlü olacaktır.

Teorik kısımda yer alan bulgulardan hareketle şu sonuçlara varılabilir. Endüstriyel bölgenin geniş bir açık piyasaya yönelik üretim yapması, ticaret hacminin genişlemesine neden olacaktır. Genişleyen pazarla birlikte üreticiler arasında iş bölümü ve uzmanlaşmaya gidilerek ölçek ekonomisinin avantajlarından yararlanılması mümkün olacaktır. Ölçek ekonomileri; üretim maliyetlerini azaltması ve üretimde verimlilik artışına imkân vermesi bakımından önemlidir. Ayrıca Marshall'ın endüstriyel bölge çerçevesinde belirtmiş olduğu dışsallıklar (işgücü havuzu, bilgi alışverişi ve altyapı) üzerine, kamu ve/veya özel sektör tarafından, gerekli araştırmaların yapılmasının endüstriyel bölgenin işleyişi açısından önemli olduğu sonucuna varılmaktadır.

Endüstriyel bölgenin farklı sanayileşme dönemlerine göre değişik yapılar arz ettiğini gösteren Tablo 1'e ve Parrilli (2004)'nin İtalyan endüstriyel bölgesini tarihsel süreçte tasvir ettiği Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5'e bakıldığında genel olarak şu sonuçlara varılabilir. Yereldeki sosyal ilişkiler (değerler), vasıflı işgücü ve bilgi alışverişi endüstriyel bölgenin kalkınmasına etki etmektedir. Söz konusu etkiler şu şekilde ifade edilebilir.

Yereldeki kuvvetli sosyal ilişkiler bireylerin birbirlerini tanımlarını ve karşılıklı güven duygularını artırıcı etki yapacaktır. Bu etki beraberinde bireylerin ortak girişimlerde bulunmalarını sağlayacaktır. Bu ortaklık sadece firmalar arasında değil, endüstriyel bölgeye katkısı olabilecek diğer kurumları (ticaret odası, yerel yönetimler, üniversiteler vb.) da kapsamaktadır.

Yereldeki vasıflı işgücü, endüstriyel bölge açısından önemli bir değerdir. Zira herhangi bir sektörde vasıflı işgücüne sahip olan endüstriyel bölge, bu işgücünden yararlanmak isteyecek olan diğer firmaları bölgeye çekerek yeni yatırımların yapılmasına zemin hazırlayacaktır. Böylelikle bölge ekonomisinin kalkınması olumlu yönde etkilenecektir.

Yereldeki bilgi birikimi ve bu bilginin bireyler arasındaki dolaşımı, endüstriyel bölgenin yenilikçilik kapasitesini etkilemektedir. Bilgi alışverişinin fazla olduğu, yeni bilgilerin üretilebildiği bir endüstriyel bölge, kendi içersinde yenilikçi (inovatif) ürün ve hizmetlerin üretilmesini sağlayarak, bölgeye rekabetçi avantaj sağlayabilir.

Endüstriyel bölgenin oluşumunda ve gelişiminde kurulmuş olduğu yerelin kendi içinde sunmuş olduğu avantajlarının yanı sıra hükümet politikalarının da bölge için büyük önemi vardır. Zira İtalya deneyimine bakıldığında firmaların teknolojilerini yenilemeleri ve ürünlerini ihraç etmeleri bakımında bölgelere Avrupa İyileştirme Programı, Sabatini ve Ossola Yasaları gibi çeşitli kredi imkânları ve yasal düzenlemeler sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

Atik, H. (2005), *Yenilik ve Ulusal Rekabet Gücü*, Detay Yayıncılık, Ankara,

Barker, T. H. (1994) First Movers and the Growth of Small Industry in Northeastern Italy, *Comparative Studies in Society and History*, Vol:36, No:4, 621-648.

Bellandi, M. (2002), “Italian Industrial Districts: An Industrial Economics Interpretation”, *European Planning Studies*, Vol:10, No:4, 425-437.

Brusco, S. (1992), The idea of the industrial districts: Its genesis, (Ed: F. Pyke, G. Becattini ve W. Sengenbergl), *Industrial Districts and Interfirm Cooperation in Italy*, International Institute for Labour Studies, Geneva, Second impression, s.10-20.

Çetin, M. (2006), Endüstriyel Bölgelerde Sosyal Sermaye ve Güven: Üçüncü İtalya Örneği, *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 6, Sayı: 1, 74-86.

Dinler, Z. (2008), *Bölgesel İktisat*, Ekin Yayıncılık, 8. Baskı.

Esposti, R. ve Franco S. (2002), Industrial Structure, Industrialization and Rural Development: An Evolutionary Interpretation of the Italian Experience, *Growth and Change*, Vol: 33, No: 1, 3-41.

Harrison, B. (1991), Industrial Districts: Old Wine in New Bottles?, *Regional Studies*, Vol:26, No: 5, 469-483.

Ketels H.M.C. ve O. Memedovic, (2008), From Clusters to Cluster Based Economic Development, *Int. J. Technological Learning, Innovation and Development*, Vol:1, No:3, 375-392.

Markusen, A. (1996), Sticky Places in Slippery Space: A Typology of Industrial Districts, *Economic Geography*, Vol:72, No:3, 293-313.

Mercan, B.; N. S. Halıcı ve N. Baltacı (2004), Küresel ve Bölgesel Rekabet Avantajı Sağlayıcı Olarak Sanayi Odakları (Clusters) Oluşumu ve Gelişimi, *3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı*, 167-176.

Parrilli, M. D. (2004), A Stage and Eclectic Approach to Industrial District Development: Two Policy Keys for ‘Survival’ Clusters in Developing Countries, *European Planning Studies*, Vol:12, No:8, 1115-1131.

Perry, M. (1999), *Small Firms and Network Economies*, Routledge Studies in Small Business, London.

Phelps, N. A. ve T. Ozawa (2003), Contrast in Agglomeration: Proto-Industrial, Industrial and Post- Industrial Forms Compared, *Progress in Human Geography*, Vol:27, No:5, 583-604.

Porter, M. (1998), *The Competitive Advantage of Nations*, New Edition, Palgrave.

Pyke, F.; G. Becattini ve W. Sengenber (1992), *Industrial Districts and Interfirm Cooperation in Italy*, International Institute for Labour Studies, Geneva, Second impression.

Rabellotti, R., A. Carabelli ve G. Hirsch (2009), Italian Industrial Districts on the Move: Where Are They Going?, *European Planning Studies*, Vol:17, No:1, 19-41.

Sforzi, F. (2002), The Industrial District and the New Italian Economic Geography, *European Planning Studies*, Vol:10, No:4, 439-447.

Sunley, P. (1992), Marshallian Industrial Districts: The Case of the Lancashire Cotton Industry in the Inter- War Years, *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, Vol:17, No:3, 306-320.

Triglia, C. (1986), Small Firm Development and Political Subcultures in Italy, *European Sociological Review*, Vol: 2, No: 3, 161-175.

Whitford, J. (2001), The Decline of a Model? Challenge and Response in the Italian Industrial Districts, *Economy and Society*, Vol: 30, No:1, 38-65.

**EKONOMİK GÖSTERGELERLE TÜRKİYE'DE BİLGİ
EKONOMİSİ (1998-2008 DÖNEMİ)**
**Knowledge Economy in Turkey with Economic Indicators (Period of
1998-2008)**

Yrd. Doç. Dr. Sumru BAKAN Yrd. Doç. Dr. Sadettin PAKSOY

Kilis 7 Aralık Üniversitesi İİBF Karataş Kampusu 79100 Kilis/TÜRKİYE

Tel.: 0348 813 93 34 Faks: 0348 813 93 36

sumrubakan@kilis.edu.tr, spaksoy@kilis.edu.tr,

ÖZET

Bilgi ekonomisi çeşitli şekillerde tanımlanmakla birlikte, bu tanımların ortak özelliği bilginin temel üretim faktörü olarak ele alınmasıdır. Bilgi ekonomisinin; birincisi bilgi, ikincisi bilgi ve iletişim teknolojileri ve üçüncüsü bilgi işçisi olmak üzere üç temel unsuru bulunmaktadır.

Bu makalede, bilgi ekonomisinin tanımı ve unsurları, ekonomideki yeri, bilginin ekonomik büyüme ile ilişkisi, bilgi ekonomisine geçiş süreci ile ekonomik göstergelerle Türkiye'nin bilgi ekonomisine geçiş süreci ele alınmıştır.

Sonuç olarak, 1998-2008 dönemi verileri değerlendirildiğinde, ülkemizin yavaş da olsa bilgi ekonomisine geçmekte olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Bilgi, bilgi toplumu, bilgi ekonomisi, GSYİH, Ar-Ge harcamaları, İnternet, Bilgisayar, teknoloji.*

ABSTRACT

Although knowledge economy is defined in various ways, the common characteristic of these definitions is that knowledge is the main production factor. According to this, there are three main elements knowledge economy, namely knowledge, information and communication technologies, and knowledge worker.

In this paper, the definition of information economy, its place in the economy, its relationship with growth, in relation to information economy have been mentioned.

As a result, when we have evaluated the data in period of 1998-2008, we can say that our country (Turkey) is slowly passing on the knowledge economy.

Keywords: *Knowledge, knowledge society, knowledge economy, GDP, expenditures of research and development, internet, computer, technology*

1. GİRİŐ

GeçmiŐten günümüze insanlık, tarım, sanayi ve bilgi toplumu Şeklinde gelişme göstermiŐtir. 18. yy. baŐlarına kadar tarım toplumu hüküm sürerken, bundan sonra İngiltere başta olmak üzere batı ülkelerinde sanayi toplumuna geçiş başlamıştır. Sanayi toplumuna geçiş süreci ile birlikte, insanoğlu hızlı bir deĐiŐim sürecine girmiŐ, teknolojik yeniliklerle birlikte bilgiye olan gereksinim de artmıştır. Son yüzyıl içinde ortaya çıkan yenilikler, sanayi toplumunun da ilerisine geçerek, bilgi toplumuna geçiş sürecini baŐlatmıŐtır. Artık 21. yy. da günümüz toplumuna bilgi toplumu adı verilmekte ve bilgi üretim faktörü olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, bilginin üretim faktörü olduğu toplumlarda “bilgi ekonomisi” söz konusu olmaktadır.

1950’li ve 1960’lı yıllarda Amerika BirleŐik Devletleri (ABD), Japonya ve Batı Avrupa lkeleri gibi gelişmiş lkelerde bilgi teknolojilerinin giderek artan ölçüde kullanımı ile ortaya çıkan Bilgi ekonomisi, “*ekonomik faaliyetlerin artan bir Şekilde bilgi ve entelektüel sermaye üzerine temellendiği bir ekonomik yapı*” olarak ifade edilebilir.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilime dayalı teknoloji üretimi ve bilime dayalı endüstriler yaygınlaşmaya başlamıştır.

Türkiye’nin, sanayileşme sürecine geç baŐladıĐından, tam olarak bilgi ekonomisine ulaŐabildiĐini söylemek gttr.

Bu çalışmada, bilgi ekonomisinin tanımı ve unsurları, ekonomideki yeri, bilginin ekonomik büyüme ile ilişkisi, bilgi ekonomisine geçiş süreci ile ekonomik göstergelerle Türkiye’nin bilgi ekonomisine geçiş süreci incelenmiştir.

2. BİLGİNİN TANIMI VE EKONOMİDEKİ YERİ

Bilgi, çok eski zamanlardan bu yana toplumsal refah düzeyini tedrici olarak artırmıŐ ve ekonomik büyümenin kalbi olmuştur. İcat etme ve yenilik yapma yeteneği, bir başka deyiŐle; ürünler, yöntemler ve organizasyonlar içinde ŐekillendirilmiŐ yeni bilgi ve fikirler yaratmak, daima kalkınmayı körüklemeye hizmet etmiştir. Ayrıca; bilgiyi yaratma ve dağıtma kapasitesine sahip organizasyonlar ve kurumlar, ortaçağ loncalarından, 20.yüzyıl başındaki büyük ticaret Őirketlerine, Cistercian manastırlarından 17. yüzyılda ortaya çıkan kraliyet ilim akademilerine kadar tarihte her zaman yer almıştır (David ve Foray, 2006).

Günümüzde bilgi ve enformasyon sözcükleri zaman zaman eş anlamlı olarak birbirinin yerine kullanılarak, yanlıŐlıklara ve anlam karıŐıklıklarına yol açılmaktadır. Enformasyon veya eski söyleyiŐiyle malumat, “*herhangi bir konu ile ilgili bir belirsizliği giderme konusunda yardımcı olan betimleyici ifadelerdir*”. Enformasyon sözcüğünün bilgi sözcüğü ile bağlantılı olarak kullanılması halinde “*açıklayıcı niteliği olmayan ve sadece anlamayı ve farkında*

olmayı sergileyen sıradan bilgi” şeklinde ifade edilebilir. Bilgi ise “*olgu ve olayları tanıma, anlama ve özellikle açıklamaya yönelik eğitim, gözlem, araştırma ve deneyim yoluyla elde edilen, bütün bunların insanın zihinsel değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkan olgu ve görüşlerdir*”. Bilgi, “*bir çeşit işlenmemiş enformasyon*” olarak da adlandırılabilir. Sözelimi, kredi kartlarının sağladığı veriler yardımıyla kredi kartı sahiplerinin cinsiyet, yaş ve gelir durumlarına göre harcama alışkanlıkları konusunda bilgi sahibi olunabilir. Buna göre, gazeteler, reklâmlar, bilgisayarlar, büro araç gereçleri bilgi sektörü değil, enformasyon sektörü ürünleridir (Gürak, 2006).

Bilgi konusu son yıllarda iktisat yazınında merkezi bir konuma yerleşmiş ve birçok modern iktisatçı bilgiye bir biçimde görüşlerinde yer vermiştir. Bu bağlamda, teorik bilgi ve pratik bilgi kavramları da tanımlanmıştır. Teorik bilgi, “*cümle ya da formel ifade kalıpları içerisinde aktarılabilen bilgi*” olarak ifade edilmektedir. Pratik bilgi ise “*tecrübe ve yeti edinme üzerine kurulu olarak herhangi bir şeyi yapabilmenin bilgisi*” anlamına gelir (Oğuz, 2006).

Öte yandan, Neoklasik iktisadi analiz pratik bilgiyi tamamen dışlayarak, formel ve matematiksel analiz yöntemleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Avusturyan ve evrimci iktisat kuramları ise pratik bilgi kavramı üzerinde durmuş ve bu kavramı inceleyerek yorumlamışlardır (Oğuz, 2006).

Avusturya iktisat teorisi ve Hayek’in bakış açısına göre, piyasa sürecinde pratik bilgi, bireylerin içinde buldukları duruma ilişkin bilgiyi kullanmalarına yardımcı olarak öğrenmeyi sağlar. Buna göre, girişimcinin bir kâr fırsatını görebilmesi onun diğer şeyler yanında bu fırsatı değerlendirebilmesine yönelik pratik bilgisi ve tecrübesine bağlıdır. Girişimcinin kâr elde edebilmesi başkalarının göremediğini görebilmesi ile olanaklıdır. Dolayısıyla, içinde bulunduğu durum hakkında en iyi bilgiye sahip olması gerekir (Oğuz, 2006).

Diğer yandan, Hayek’e göre bilgi; fiyatlar, beklentiler ve miktarların ötesinde iktisadi faaliyette bulunmanın pratik yetisini içermektedir. Hayek, pratik bilginin önemini ilk olarak 1930’lu yıllarda dile getirmeye başlamıştır. Söz konusu dönemde sosyalist iktisatçılarla iktisadi hesaplamanın doğası üzerine yaptığı tartışmalar sonucu sosyalistlerin savunduğu fiyatların merkezi bir otorite tarafından hesaplanabileceği savının aksine, Hayek, fiyatların iktisadi karar verme süreçlerinde tek belirleyici olmadığını, ekonomik durumlara ilişkin bütün bilgilerin merkezi otoriteye ulaştırılamayacağı görüşünü savunmuştur. Bunun yanı sıra, pratik bilginin varlığına ilişkin görüş bağlamında, kullanılan bilginin çoğunun kullanılmaya hazır biçimde olmadığını, bu bilginin bireyin yeni durumlarla karşılaşması ile birlikte yeni çözümler bulmasını sağlayacak düşünce tekniğinden ibaret olduğunu savunmuştur (Oğuz, 2006).

Evrimeci bakış açısına göre ise toplumların uygarlaşması ile birlikte bireylerin sistemin bütününe ilişkin bilgileri azalır, buna karşın, uzmanlaşma ve işbölümü ekonomik gelişmeye yön verir. Bireylerin sistemin geneline dönük bilgilerinin azalması ile birlikte sahip olunan bilginin göreceli önemi de artar.

Bilgi daha fazla dağılışmış hale geldikçe zımnî boyutun ekonomik faaliyetler içerisindeki önemi de artacaktır. Bu durum Hayek'in "kendiliğinden düzen" kavramı ile ilgilidir. Kendiliğinden düzen, insanların kişisel çıkarlarının bir yan ürünüdür. Bireyler evrimsel sürece bağlı olarak kendi yaşama alanlarını kuşatan kuralları çoğunlukla farkında olmadan değiştirirler. Pratik öğrenme iktisadi kurallar ve kurumlarda bilinçsiz ve istem dışı bir değişim yaratır (Oğuz, 2006).

Öte yandan, bilim ve teknoloji kavramları da bilgi ile yakından ilişkilidir. Bilim, insanların var olduğu sürece merak ettiği ve fiziksel, biyolojik, sosyal ve diğer alanlarda yaptığı araştırmaları içine alır. Bu bağlamda, bilim kavramı, "temel bilgi havuzu" olarak da tanımlanmıştır (Gürak, 2006).

Teknoloji ise genel anlamda "insanın içinde yaşadığı çevreyi değiştirmek ve denetlemek için ürettiği bilgi" olarak tanımlanabilir. Daha dar anlamda "üretim için gerekli bilgi" şeklinde ifade edilmekte ve bu anlamı ile ticari amaçlı üretimi içermektedir. Ticari amaçlı kullanıma dönük teknolojiler araştırma (research), icat (invention), geliştirme (innovation) aşamalarından geçerek, sonuçta yeni bir ürün ve/veya üretim yöntemi ortaya çıkarırlar (Gürak, 2006).

3. BİLGİNİN EKONOMİK BÜYÜME İLE İLİŞKİSİ

Bilim ve teknolojiadaki hızlı ilerlemeler ve bilginin oldukça önemli bir üretim faktörü haline gelmesiyle, özellikle Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ekonomilerinin artan ölçüde bilginin üretimi, kullanımı ve yayılması ile bilgiye dayalı hale gelmesi süreci yaşanmaktadır. Bilgi ağlarına dayalı böyle bir ekonomide, ekonomik büyüme ve kalkınmanın itici gücü, doğal kaynaklar veya fiziki mallar yerine "bilgi" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilginin stratejik bir kaynak konumuna gelmesi ile birlikte büyüme, rekabet gücü, yatırımların kompozisyonu, işgücü piyasası üzerinde ve bir bütün olarak ekonominin yapısında köklü değişimlere yol açmaktadır (Özsağır, 2007: 3-4).

Büyüme ve verimlilik kavramları ile bunlar arasındaki ilişkiler açısından da bilgi önemlidir. Üretici açısından verimlilik kâr getirici faaliyette bulunmak amacını taşımaktadır. Makro ekonomik açıdan verimlilik ise "üretim faaliyetleri sonucu katma değer (kâr + ücret) yaratabilme becerisi" olarak tanımlanabilir (Gürak, 2006).

Ülkeler, kısa dönemde, var olan üretim faktörlerini optimal ölçekte dağıtmak ve kullanmak suretiyle üretim, dolayısı ile verimlilik artışı sağlayabilir. Uzun dönemli ekonomik büyüme ise ancak kapasite artışı ve yeni teknolojilerin yaratılması ile olanaklıdır (Gürak, 2006). Bu bağlamda, üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve yenileme yatırımlarına gidilmesi kapasite artışı sağlayan başlıca öğeler olduğu gibi, teknoloji transferi ve özellikle de yeni teknolojilerin yaratılıp üretim sürecine aktarılması ülkelerin rekabet gücünü artırarak, ekonomik büyümeyi sağlayacaktır.

Bununla birlikte, “teknoloji, eğitilmiş işgücü, bilgi büyüme pozitif katkıda bulunurlar” savı deneyimsel açıdan doğrulanmış, ancak teorik alanda modelleştirilememiştir. Bu tecrübelerle doğrulanmış katkıları, teorik çerçevede analiz edebilmek, bilginin nicel hale getirilmesi ile mümkündür. Ancak, şu ana kadar bilgiyi nicelleştirmek mümkün olmamıştır. Bu da ekonomi teorisi açısından önemli bir engel anlamına gelmektedir (Özsağır, 2007: 53).

Verimlilik ve ekonomik büyüme artışının ölçümünde verimlilik çalışmaları kullanılır. Verimlilik ölçümü parasal ve mali politikalar için de önem taşımaktadır. Verimlilik trendleri geleceğe dönük ekonomik büyüme ve vergi gelirlerinin tahmininde de kullanılır. İşgücü gelirin işgücü verimliliğinden daha hızlı artması halinde enflasyon ortaya çıkacaktır. Bu doğrultuda verimlilik ölçümü işsizlik ve enflasyonun dengelenmesinde kullanılmaktadır. Uzun dönem verimlilik artışı sürdürülebilir ekonomik büyüme için hız limiti olarak görülmektedir (Tuomi, 2006).

Ekonomik verimliliğin ölçümünde çeşitli yöntemlere başvurulabilir. Fiziksel girdi çıktı ilişkileri ile bu orandaki değişiklikleri izlemek verimlilik ölçümünde kullanılan yöntemlerden birisidir. Ancak, çoğunlukla fiziksel çıktılar yerine, yaratılan katma değer verimlilik analizlerinde tercih edilir (Gürak, 2006).

İşgücü verimliliği, toplam çıktı ya da katma değerle ölçülebilen bir “tek faktör” verimlilik ölçümüdür. İşgücü verimliliği, çalışılan saat başına ya da işte çalışan kişi başına katma değer olarak ölçüldüğünde verimlilik, ortalama kişi başına gelire yakından ilgili hale gelir. İşgücü verimliliğini ölçmede kullanılan bir başka yöntem gayri safi üretdir. İşgücü verimliliğinin gayri safi üretim yoluyla ölçümü üretimin işgücü girdilerine olan oranını gösterir (Tuomi, 2006).

Öte yandan, işgücü ile diğer üretim faktörleri arasındaki ikame ilişkisi de işgücü verimliliğini etkiler. Sözelimi, üretim sürecinde daha fazla sermaye kullanıldığında toplam üretim girdileri içerisinde görel işgücü miktarı azalmasına karşın, ölçülen işgücü verimliliği artar. Bu tür sermaye derinleşmesine ek olarak mevcut üretim ekipmanı daha etkin kullanıldığında, örneğin ekonomik büyüme dönemlerinde üretim kapasitesinin kullanımı artırıldığında işgücü verimliliği yine artar (Tuomi, 2006).

Görüldüğü gibi, başta teknolojik yenilikler olmak üzere genel ve mesleki eğitim programlarının uygulanması, çalışma koşullarının iyileştirmesi gibi uygulanan yöntemler işgücü verimliliğinin yanı sıra uzun dönemli ekonomik büyümenin ve üretim verimliliğinin artması açısından da önem taşımaktadır. Bütün bunların temelinde ise bilginin etkin kullanımı yatmaktadır.

4. BİLGİ EKONOMİSİNİN TANIMI VE UNSURLARI

Ekonomik faaliyetlerin artan bir şekilde bilgi ve entelektüel sermaye üzerine temellendiği bir ekonomik yapı olarak ifade edilen bilgi ekonomisinde

rekabet, mamul mal üretimi yerine bilgi temelinde şekillenmektedir (Kurt, 2006a). Bazen bilgi ekonomisi yerine “*yeni ekonomi*” kavramı da kullanılmaktadır.

Geliştirilen bir başka tanıma göre bilgi ekonomisi veya yeni ekonomi, “*bilginin elde edilmesi, işlenmesi ve dönüştürülmesi ile dağıtım süreçlerini*” kapsamaktadır. Bu ekonomide bilginin temel üretim faktörü olarak ön plana çıkması mal ve hizmet üretiminin en önemli özelliğini oluşturmakta ve beşeri sermaye fiziksel ve entelektüel sermayeyi güçlü bir şekilde tanımlayan bir rol üstlenmektedir. Bu ekonomik yapıda bilgi ve iletişim teknolojilerinin üretimi ve kullanımı nitelikli işgücü talebini artırır. Böylece, beşeri sermaye yatırımları da yükselir (www.canaktan.org, 2006).

Bilgi ekonomisinin birincil unsuru bilgi, ikincil unsuru bilgi ve iletişim teknolojileri, üçüncül unsuru ise bilgi işçisidir (Kurt, 2006b).

Bilgi ve iletişim teknolojileri özellikle 1980’li yıllardan bu yana iş ve toplumsal yaşamın her alanında artarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu artış, bir yanda bilgi ve iletişim maliyetlerinde ortaya çıkan azalmadan, diğeryanda tüketicilerin gereksinimlerine cevap verme zorunluluğundan kaynaklanmıştır (www.canaktan.org, 2006).

Bilgi işçisi, diğerybir adıyla nitelikli insan sermayesi veya beşeri sermaye bilgi ekonomisinin oluşumu ile ön plana çıkmıştır. Beşeri sermaye bilgi ve teknolojiyi üretme, kullanma ve bunları ekonomik sisteme dahil etme işlevlerini yerine getirmesi anlamında önem taşımaktadır.

4. BİLGİ TOPLUMU VE BİLGİ EKONOMİSİNE GEÇİŞ SÜRECİ

Bilginin toplanması, işlenmesi, aktarımı, kullanımı ve üretilmesine yönelik olarak ortaya çıkan teknolojilerde son yıllarda büyük gelişmeler olmuştur. Bu teknolojiler bilgi veya bilişim-iletişim teknolojileri olarak isimlendirilmektedir. Bu yeni toplum düzenine de “bilgi toplumu” denilmektedir (Erkan, 1998:241).

Toplumların ekonomik anlamda gelişme süreci irdelendiğinde, insanlık tarihi açısından iki oluşum öncelikli dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi insanların avcılık ve toplayıcılık şeklindeki yaşam tarzından tarım toplumuna geçişidir. İkincisi ise sermaye birikimi ve buharlı makinelerin icadı ile ortaya çıkan sanayi toplumudur. Tarım toplumunda ekonomik güç kaynağı toprak olduğu halde, sanayi toplumunda sermaye ön plana çıkmış ve ekonomik gücü temsil etmiştir. Günümüzde ise yeni bir ekonomik gelişme süreci yaşanmakta olup, bu süreçte ekonomik güç kaynağı olarak bilgi ön plana çıkmıştır (Kurt, 2006a).

Günümüzde bilgi temel stratejik kaynak olarak benimsenmiş, geleneksel üretim faktörlerini oluşturan doğal kaynaklar, emek ve sermaye ikinci plana düşmüştür (www.canaktan.org, 2005). Bengt-Ake Lundvall’ın “modern

ekonomideki en temel faktör bilgidir” (Drucker, 2006) şeklindeki tanımlaması da bu durumu desteklemektedir.

Bilginin üretim faktörü haline dönüştürülmesi üç şekilde olabilir (Odyakmaz, 2000, Özsağır, 2007: 53);

- Sürecin, ürünün ya da hizmetin sürekli olarak iyileştirilmesi (kaizen yaklaşım),
- Var olan bilginin sürekli olarak işlenmesi yoluyla ondan yeni ve farklı süreçler, ürünler ve hizmetler elde edilmesi,
- Gerçek yeniliktir.

Öte yandan, çağdaş uygarlığın ulaştığı bilgi düzeyini tanımlamada tam bir görüş birliğine henüz varılmış değılse de, son 20 yıl içerisinde bilim ve teknolojiadaki baş döndürücü gelişmelerin meydana getirdiğı bilgi patlaması ve bilgi teknolojilerinin toplumsal ve ekonomik gelişmeye sundukları olanaklar dikkate alındığında, Toffler’in “üçüncü dalga” olarak betimlediğı aşamanın “bilgi çağı”, bu dönemin öngördüğü toplumun da “bilgi toplumu” olarak adlandırılması uygun görülmektedir (Özden, 2002: 15, Balay, 2004: 66).

Bilgi toplumu olarak nitelenen bugünkü toplum yapısında bilgi, dünyanın her tarafında kolaylıkla ulaşılabilir olma özelliğine sahiptir. Bu da bilgi toplumunu tarım ve sanayi toplumundan çok daha rekabetçi kılmaktadır (Drucker, 2006).

Sosyo-ekonomik gelişme sürecinin sonucusu olan bilgi toplumu aşaması, 1950’li ve 1960’lı yıllarda ABD, Japonya ve Batı Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde bilgi teknolojilerinin giderek artan ölçüde kullanımı ile ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde şekillenen bu aşamanın en büyük özelliğı, bilginin ve bilgi teknolojilerinin tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin yanı sıra eğitim, sağlık, iletişim gibi her alanda kullanılabilir olmasıdır. Bu nedenle, bilgi toplumundaki gelişmeler kısa sürede üretim ve verimliliğı artırarak, yeni teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeleri de teşvik etmektedir. Tüm bu gelişmeler diğere dünya ülkelerine de sıçrayarak, uluslar arası alanda sosyal, siyasal ve kültürel bütünleşme ortaya çıkarmıştır (www.canaktan.org, 2005).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilime dayalı teknoloji üretimi ve bilime dayalı endüstriler yaygınlaşmaya başlamıştır. Bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve bilişim teknolojileri kanalıyla sürekli üretilebilen, tekrarlanabilen ve paylaşılabilen bilgiye dayalı bilgi ekonomisine geçiş söz konusudur (Kurt, 2006a).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin dünya ekonomileri içindeki ağırlığı henüz çok yeterli olmasa da gittikçe artmakta olduğı söylenebilir. Avrupa Birliğı’nde (AB) bilgi ve iletişim teknolojisi üretim ve hizmetleri AB Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının(GSYİH) %6’sından daha azdır. Ayrıca, bilgi ve iletişim teknolojisi yatırımlarının rolü son on yıllık dönemde artmaktadır ve bunun

sonucunda bilgi ve iletişim teknolojilerinin ekonomik büyümede gözle görülür bir etkisi olmaya başlamıştır. OECD ülkelerinde bilgi ve iletişim teknolojisi sermayesinin GSYİH artışına katkısı 1990'ların ilk yarısında %16 iken, ikinci yarısında yaklaşık %20'ye ulaşmıştır. Öte yandan, birçok ülkede bilgi ve iletişim teknolojilerinin toplam ekonomi içindeki payı yetersiz olsa da, bu oranların gittikçe artış göstermesi bilgi ve iletişim teknolojilerini faktör verimlilik artışı için önemli kılmaktadır. ABD Ticaret Bakanlığı verilerine göre; bu ülkede bilgi ve iletişim teknolojisi üretim ve hizmetleri 1996-1999 döneminde yılda ortalama %22 oranında artış göstermiş ve ülkenin reel büyümesinin yaklaşık %29'u bilgi ve iletişim teknolojilerinden sağlanmıştır (Tuomi, 2006).

Özetle, bilgi toplumu ve bu toplum yapısının ekonomik yönünü oluşturan bilgi ekonomisinde bilgi üretimi ve kullanımı ile bilgi ve iletişim teknolojileri ön plana geçmiştir.

5. EKONOMİK GÖSTERGELERLE TÜRKİYE'DE BİLGİ EKONOMİSİ

Bir ülke için bilgi ekonomisi değerlendirilmesi yapılırken birçok değerlendirme kıstasları vardır. Bunlardan biri de, araştırma geliştirme (Ar-Ge) harcamalarının GSYİH içindeki payıdır. Eğer, Ar-Ge'ye ayrılan pay GSYİH içinde yüksek ise, o ülkede bilgi ekonomisinin varlığından söz etmek mümkün gözükmemektedir.

Tablo 1. *Türkiye'de GSYİH, Ar-Ge Harcamaları ve Ar-Ge Harcamalarını GSYİH İçindeki Payı (1998-2008 Dönemi)*

YILLAR	GSYİH(Milyon TL)	AR-GE HARCAMALARI (Milyon TL)	AR-GE/GSYİH(%)
1998	517.000	1.916	0,37
1999	516.000	2.411	0,47
2000	583.000	2.791	0,48
2001	436.000	2.345	0,57
2002	447.000	2.349	0,53
2003	558.000	2.695	0,48
2004	644.000	3.337	0,52
2005	802.000	4.738	0,59
2006	863.000	5.216	0,60
2007	886.000	6.399	0,72
2008	950.000	6.893	0,73

Kaynak: TÜBİTAK, 2010; TÜİK Ar-Ge İstatistikleri (2008 Sabit Fiyatlarıyla)

Tablo 1’de Türkiye’nin 1998-2008 dönemi için GSYİH, Ar-Ge harcamaları ve Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki oranı verilmiştir. Buna göre, 1998 yılında GSYİH 517.000 milyon TL, Ar-Ge harcamaları 1.916 milyon TL ve Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki oranı %0,37 iken, 2008 yılına gelindiğinde, GSYİH 950.000 milyon TL, Ar-Ge harcamaları 6.893 milyon TL ve Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki oranı %0,73’e yükselmiştir. Bu yükseliş, Türkiye’nin yavaş da olsa bilgi ekonomisine geçme sürecinde olduğunun bir göstergesi olarak görülebilir.

Correlations

	GSYIH	ARGE
GSYIH Pearson Correlation	1	,968**
Sig. (2-tailed)		,000
N	11	11
ARGE Pearson Correlation	,968**	1
Sig. (2-tailed)	,000	
N	11	11

** . Correlation is significant at the 0.01 level 2-tailed).

GSYİH ile Ar-Ge verileri arasında ilişki olup olmadığı, varsa ilişkinin yönü ve derecesi hakkında daha fazla bilgi almak için korelasyon analizi yapılmıştır. Pearson Korelasyon katsayısının 0,968 olması bu iki değişkenin aralarında güçlü pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Aynı dönemde sektörler bazında Ar-Ge harcamaları irdelendiğinde, 1998 yılında YK 1.171 milyon TL, zel sektör 605 milyon TL, kamu sektörü 140 milyon TL ve kişi başına Ar-Ge harcaması 32 \$ iken, 2008 yılına gelindiğinde, YK 3.049 milyon TL, zel sektör 3.021 milyon TL, kamu sektörü 824 milyon TL ve kişi başına Ar-Ge harcaması 98 \$’a yükselmiştir (Tablo 2). ABD doları bazında kişi başına Ar-Ge harcamalarını yükselmesi ülkemizin bilgi ekonomisine geçiş sürecinde olumlu bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Tablo 2’de önemli bir husus daha göze çarpmaktadır. Kuruluş amacı eğitim-ğretim ve bilgi üretmek olan YK’n 2008 yılında Ar-Ge harcamalarına ayırdığı pay yaklaşık özel sektörün ayırdığı pay düzeyindedir.

Türkiye’de kişi başına Ar-Ge harcamaları 1998 yılında 32 \$ iken, 2008 yılına gelindiğinde bu miktar 98 \$’a yükselmiştir (Tablo 2). Bu yükseliş olumlu görülmekle birlikte bilgi ekonomisine geçen ülkelere göre oldukça yetersizdir.

Tablo 2. Türkiye’de Sektörler Bazında ve Kişi Başına Ar-Ge Harcamaları (1998-2008 Dönemi)

YILLAR	YK (Milyon TL)	zel Sektör (Milyon TL)	Kamu Sektörü (Milyon TL)	Kişi Başına Ar-Ge Harcaması (\$)
1998	1.171	605	140	32
1999	1.333	917	161	39
2000	1.685	933	173	44
2001	1.381	791	173	46
2002	1.510	674	165	46
2003	1.788	626	281	43
2004	2.265	807	265	53
2005	2.587	1.603	547	67
2006	2.776	1.855	585	77
2007	3.083	2.640	675	97
2008	3.049	3.021	824	98

Kaynak: TÜBİTAK, 2010; TÜİK Ar-Ge İstatistikleri (2008 Sabit Fiyatlarıyla)

Correlations				
		YK	zel_Sektr	Kamu_Sektr
YK	Pearson Correlation	1	,888**	,951**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000
	N	11	11	11
zel_Sektr	Pearson Correlation	,888**	1	,957**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000
	N	11	11	11
Kamu_Sektr	Pearson Correlation	,951**	,957**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	
	N	11	11	11

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Ar-Ge harcamaları ile ilgili ilişkiyi ortaya çıkarmak için, YK, zel sektör ve kamu sektörlerinin harcama verileri kullanılarak korelasyon analizi yapılmıştır. Buna göre, YÜK ile kamu sektörü arasında Ar-Ge harcamaları açısından güçlü pozitif bir ilişkinin olduğu grlmektedir ($r=0,951$). YÜK ile özel sektörün Ar-Ge harcamaları arasında ise 0,888’lik bir korelasyon katsayısının varlığı dikkat çekmektedir. Bu katsayı, güçlü pozitif bir ilişkiyi

işaret etse de, bu ilişki YÖK ile kamu sektöru arasındaki ilişki kadar güçlü değildir. Öte yandan, kamu sektöru ile özel sektör arasındaki korelasyona bakıldığında daha yüksek bir (r) katsayısının olduğunu görölmektedir.

Bilgi toplumuna dönüşen ölkelerde, başta bilgisayar olmak üzere bilgi işleyen tüm araçlar günlük hayatın önemli bir parçası haline gelmekte, bu tür araçlar için yapılan harcamalar büyük bir artış göstermektedir (Dura ve Atik, 2002:205). Türkiye’de de hem kamu hem de özel sektör son yıllarda bilgisayar ve internet kullanımına önemli kaynaklar ayırmaktadır. Böylece ölkemizde bilgisayar ve internet kullanımı artmaktadır.

Tablo 3’de yıllar itibari ile Türkiye’de bilgisayar ve internet kullanımı verilmiştir. Buna göre, her geçen yıl Türkiye’de bilgisayar ve internet kullanımının önemli, ölçüde artmakta olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3. Türkiye’de Bilgisayar ve İnternet Kullanım (1998-2008 Dönemi)

YILLAR	Bilgisayar Kullanımı (Sayı)	İnternet Kullanım (Sayı)	Oran(%)
2004	-	506.010	-
2005	909.000.000	1.588.327	0,17
2006	1.023.000.000	2.862.646	0,28
2007	1.137.000.000	4.609.085	0,41
2008	1.279.000.000	5.986.101	0,47

Kaynak: www.invest.gov.tr, 16.06.2010; BTK Faaliyet Raporu, 2008

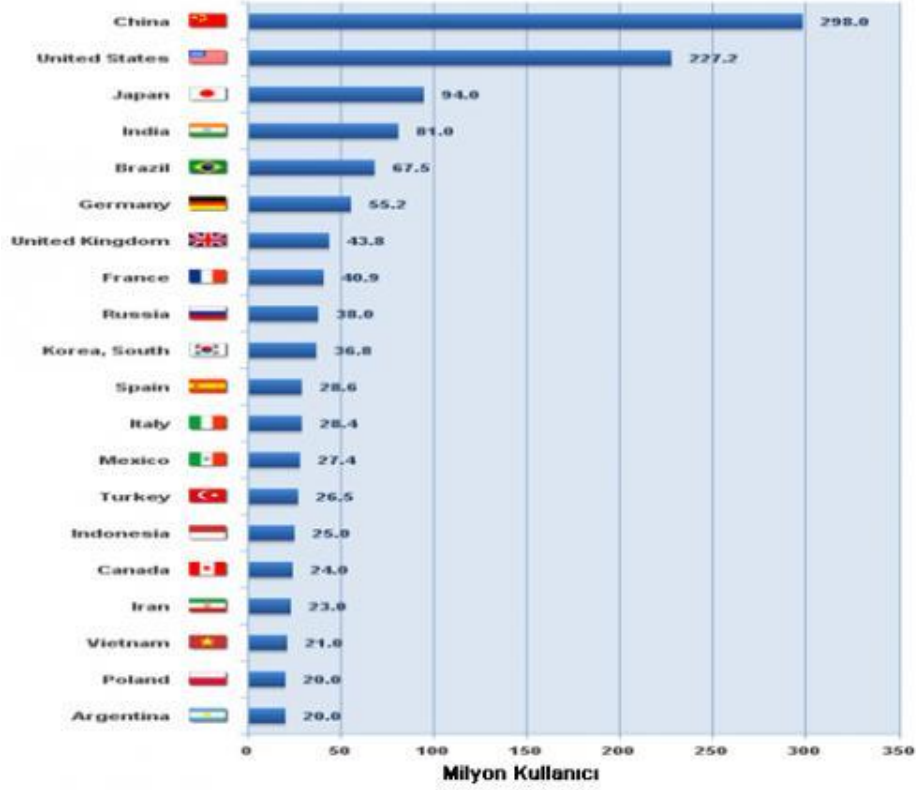
İnternet kullananların sayısı bakımından dünyada 298.000.000 kişiyle Çin birinci sırayı, 227.190.989 kişi ile ABD ikinci sırayı, 94.000.000 kişi ile Japonya üçüncü sırayı almaktadır. İnternet kullananların sayısı nüfusa oranlandığıında ise %76,1 ile Güney Kore birinci sırayı, %74,7 ile ABD ikinci sırayı, %73,8 ile Japonya üçüncü, %72,3 ile Kanada dördüncü, %71,8 ile İngiltere beşinci sırayı almaktadır. Türkiye’de ise bu oran beşinci sırada olan İngiltere’nin yaklaşık yarısı (%35) kadardır (Tablo4). Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, internet kullanımı ekonomik açıdan gelişmiş ölkelerde daha yüksek düzeydedir. Bu durum ise, gelişmiş ölkelerin bilgi ekonomisine geçtiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 4. *Türkiye'nin Dünya İnternet Kullanımındaki Durumu*

Ülke/Bölge	Nüfus 2008(Tahmini)	İnternet Kullanıcı Sayısı	İnternet Kullanıcı Sayısı/Nüfus (%)
Çin	1.330.044.605	298.000.000	22,4
ABD	304.778.257	227.190.989	74,7
Japonya	127.288.419	94.000.000	73,8
Hindistan	1.147.995.898	81.000.000	7,1
Brezilya	196.342.587	67.510.400	34,4
Almanya	82.369.548	55.221.183	67,0
İngiltere	60.943.912	43.753.600	71,8
Fransa	62.150.775	40.858.353	65,7
Rusya	140.782.094	38.000.000	27,0
Güney Kore	48.379.392	36.794.800	76,1
İspanya	40.491.051	28.552.604	70,5
İtalya	58.145.321	28.388.926	48,8
Meksika	109.955.400	27.400.000	24,9
Türkiye	75.793.836	26.500.000	35,0
Endonezya	237.572.355	25.000.000	10,5
Kanada	33.212.696	23.999.500	72,3
İran	65.875.223	23.000.000	34,9
Vietnam	86.116.559	20.993.374	24,4
Polonya	38.500.696	20.020.362	52,0
Arjantin	40.481.998	20.000.000	49,4
İlk 20 Ülke	4.286.530.622	1.226.184.091	28,6
Diğer Ülkeler	2.423.498.448	370.066.017	15,3
Topl.Kullanıcı Sayısı	6.710.829.070	1.596.270.108	23,8

Kaynak: Internet World Stats- www.internetworldstats.com/to20.htm, 31.03.2009.

En Fazla İnternet Kullanıcısına Sahip İlk 20 Ülkeler

Kaynak: Internet World Stats - www.internetworldstats.com/top20.htm
1,596,270,108 tahmini dünya İnternet kullanıcı sayısı, 31 Mart 2009

Bilgi ağında rekabetçi bir toplum yapısına ulaşmada önemi tartışmasız kabul edilen öğelerden biri insan kaynakları ve onun eğitimidir. Bu nedenle eğitim, bilgi çağına geçiş sürecinde ülkemiz açısından da yaşamsal önem taşımaktadır. OECD verilerine göre, Türkiye'nin GSMH içinde eğitime ayırdığı pay %1.9 iken, bu oran Japonya'da %3.8, ABD'de %5, Almanya'da %4.3 ve Yunanistan'da %2.6'dır (Tekin, 2006). Ülkemizin bilgi toplumuna ulaşma sürecindeki ciddi engellerden biri iyi yetişmiş insan gücüne duyduğu gereksinimdir. Ülkenin yeni teknolojileri üretecek ve kullanacak insan gücüne ulaşması oldukça önem taşımaktadır (Bozkurt, 2006).

Bilgi toplumu ve bunun ekonomik yönünü oluşturan bilgi ekonomisinde lkelerin bilgi üretme yetenekleri büyük önem taşımaktadır. Her lke kendi potansiyeline göre bilgi üretmek üzere Ar-Ge faaliyetinde bulunmaktadır (www.dpt.gov.tr,2006). lkemizde Ar-Ge altyapısı büyük lde niversiteler ve kamu araştırma kurumlarında bulunmakta ve araştırma faaliyetlerinin çoğunluğu buralarda gerçekleştirilmektedir. Ar-Ge faaliyetlerini gerçekleştiren, bu faaliyetlere destek sağlayan ve bu faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan bilgi ve teknolojiyi kullanan kurumlar arasında gcl bir bağ kurulamamış olması nedeniyle, Ar-Ge faaliyetlerinin sonuçları uygulamaya geirilememekte ya da yapılan araştırmalar genellikle sanayinin ihtiyaç ve talebinden uzak olmaktadır (DPT, 2006: 29).

Tablo 5: Seçilmiş OECD lkelerde Ar-Ge Harcamaları (Milyon Dolar)

ÜLKELER	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Türkiye (1)	2.345,0	2.349,0	2.695,0	3.337,0	4.738,0	5.216,0	6.399,0	6.893,0
ABD	277.820,2	276.260,2	292.437,4	300.136,0	322.914,0	347.692,0	373.093,0	398.086,0
Almanya	53.279,2	55.673,5	57.455,9	61.352,9	64.298,8	68.476,0	71.789,0	-
Avusturya	4.775,0 *	55.673,5	57.455,9	6.007,9	6.737,5	7.171,3	7.827,0	8.418,3
Fransa	36.542,2	38.360,0	38.238,5	38.000,0	39.235,7	41.156,4	42.487,0*	42.757,1*
İngiltere	29.274,9	31.430,9	31.619,2	32.036,0	34.080,7	36.304,5	39.341,8	41.447,6*
İspanya	8.301,6	9.684,4	10.966,6	11.791,8	13.330,8	15.647,2	18.000,3	19.547,4
İtalya	16.572,1	17.698,6	17.505,5	17.489,2	17.999,0	19.678,1	21.397,2	21.859,1*
Japonya	104.112,0	108.248,1	112.935,4	117.501,2	128.694,6	138.930,1	147.800,8	-
Hollanda	8.785,7	8.708,3	9.069,6	9.769,9*	10.236,0*	10.782,4*	11.017,8*	-
Kanada	19.014,6	19.154,1	19.562,9	21.780,9	23.174,8	23.732,9	24.116,2	23.962,1*
Norveç	2.680,6	2.782,7	2.943,4	3.091,6	3.330,3	3.684,7	4.133,0	4.497,2*

* Geçici rakamlar.

Kaynak: TÜİK, Türkiye İstatistik Yıllığı, 2006, s.437 ve Türkiye İstatistik Yıllığı 2009, s. 438

(1) TÜBİTAK, 2010; TÜİK Ar-Ge İstatistikleri (2008 Sabit Fiyatlarıyla)

Seçilmiş bazı lkelerin Ar-Ge harcamaları yıllar itibari ile Tablo 5'te verilmiştir. Söz konusu tablodan görüldüğü üzere, en fazla Ar-Ge harcaması ABD tarafından yapılmakta, bunu Japonya ve Almanya izlemektedir. Türkiye ise oldukça gerilerde yer almaktadır. Fransa, İngiltere, İtalya, Kanada ve Norveç'de Ar-Ge'ye yapılan harcama tutarlarının yıllar içerisinde göreceli olarak değişmediği, buna karşın diğerler lkelerde artış kaydedildiği gözlenmektedir. Tablo 5'e göre, Türkiye'de Ar-Ge harcamaları 2001 yılında 2.345 milyon dolar iken, 2008 yılına gelindiğinde bu rakam 6.893 milyon dolara yükselmiştir.

Ayrıca Türkiye, ileri teknoloji ihracatı açısından da gelişmiş lkelerin gerisinde yer almaktadır. Malezya, Filipinler, Kuzey Kore gibi gelişmekte olan lkelerde ileri teknoloji ihracatının toplam imalat sanayii ihracatına oranı % 35 ile %60 arasında değişmektedir. lkemizde ise bu oran %35 düzeyindedir (Aktan, 2006).

Buna göre, Ar-Ge harcamalarına ayırdığı kaynakların yetersizliği, bilgi ve teknoloji üretmek yerine bunları dışarıdan ithal etme yoluna gitmiş olması, bilgisayar ve internet kullanımının düşük düzeyde kalması, yetişmiş insan gücü sayısının yeterli seviyeye ulaşamamış olması nedeniyle Türkiye'nin henüz bilgi toplumuna ulaşamamış olduğunu ve fakat ulaşma süreci içerisinde olduğu söylenebilir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

8.1. Sonuç

Türkiye, sanayileşme sürecine geç başlamış ve yarı sanayileşmiş bir ülke özelliği göstermektedir. Sanayileşmede bugüne kadar daha çok ithal teknoloji kullanmıştır.

Bilgi toplumuna ulaşmış olmanın n koşulları, hizmet sektörünün GSMH içerisindeki payının tarım ve sanayiden yüksek olması, ülkede araştırma geliştirme ve eğitime GSMH içerisinden ayrılan pay, nitelikli insan gücü sayısı ile bilgisayar ve internet kullanım oranları şeklinde sıralanabilir.

lkemizde genel olarak bu oranların hiçbirinin gerçekleşen verilere göre yeterli seviyede olmadığı grlmektedir.

Diğer yandan, Türkiye'de yapılan Ar-Ge harcamaları da yeterli seviyede değildir. İstatistiksel verilere lkemizde Ar-Ge'ye yapılan harcamaların GSYİH içindeki payı yıllar içerisinde %0,37'den ancak %0,73'e kadar yükselebilmiştir. lkemizde kişi başına yapılan Ar-Ge Harcamaları, 2008 yılı itibari ile 98 \$ ile dünya ortalamasının oldukça gerisinde yer almaktadır. Bu oran gelişmiş birçok AB ülkesinin gerisinde kalmaktadır.

Bilgi ekonomisine ulaşma sürecinde bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşması da büyük önem taşımaktadır. Yayınlanan sayısal veriler

lkemizde bilgisayar ve internet kullanımının yeterli seviyede olmadığını göstermektedir.

İnternet kullananların sayısı bakımından dünyada Çin birinci sırayı, ABD ikinci sırayı, Japonya nc sırayı almaktadır. İnternet kullananların sayısı nüfusa oranlandığında ise %76,1 ile Güney Kore birinci sırayı, %74,7 ile ABD ikinci sırayı, %73,8 ile Japonya nc, %72,3 ile Kanada dördüncü, %71,8 ile İngiltere beşinci sırayı almaktadır. Türkiye de ise bu oran beşinci sırada olan İngiltere'nin yaklaşık yarısı (%35) kadardır.

Seçilmiş OECD lkelerinde en fazla Ar-Ge harcaması ABD tarafından yapılmakta, bunu Japonya ve Almanya izlemektedir. Türkiye ise oldukça gerilerde yer almaktadır. Fransa, İngiltere, İtalya, Kanada ve Norveç'de Ar-Ge'ye yapılan harcama tutarlarının yıllar içerisinde göreceli olarak değişmediği, buna karşın diğer lkelerde artış kaydedildiği gözlenmektedir.

8.2. neriler

Türkiye'nin bilgi ekonomisine geçişinin daha hızlı olabilmesi için aşağıdaki öneriler getirilmiştir;

- Ülkemizin bilgi toplumunu ve bilgi ekonomisini yakalanabilmesi için, öncelikle fiziksel ve entelektüel sermaye kadar beşeri sermayeye de gereken önem verilmelidir. Bunun için ise personel eğitimi ve GSMH içinde eğitime ayrılan pay arttırılmalıdır,

- lkemizde İnternet kullanımını arttırmak için internet kullanım ücretleri düşürülmelidir. Gerekirse internet kullanıcıları devlet tarafından desteklenmelidir,

- Eğitim kurumlarında bilgisayar ve internet kullanımı yaygınlaştırılmalıdır,

- Teknolojinin dışarıdan ihracı yerine AR-GE'ye gereken önem verilmeli, Ar-Ge'ye yapılan harcamaların GSMH içindeki payı arttırılmalıdır. Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki payı gelişmiş lkelerin (G-7) ortalamasına çıkarılmalıdır,

- Ülkemizden başka ülkelere, özellikle batı ülkelerine olan beyin g engellenmelidir. Bunun için de, hiç olmazsa beden gücüne verilen değer beyin gücüne de verilmelidir,

- Araştırma kuruluşlarında çalışanların fiziki ve ekonomik şartları iyileştirilmelidir,

- Buluş ve yenilikler desteklenmelidir,

- Bütün kurum ve kuruluşlarda bilgi ve teknoloji eğitimi desteklenerek sürdürülebilir hale getirilmelidir,

• Bilim insanı ve/veya bilgi işçisine toplumda hak ettiği değeri verilmelidir.

KAYNAKÇA

AKTAN, Coşkun Can (2006); “Türkiye Bilgi Toplumunun Neresinde”,
www.canaktan.org/egitim/universite-reform/bilgi-toplum.htm, 20.03.2006

BALAY, Refik, (2004); Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, Ankara
Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Dergisi, yıl: cilt: 37, sayı: 2, 61-82

BOZKURT, Veysel (2006) “Bilgi Toplumunun Getirdikleri ve Türkiye”,
(2006), www.isguc.org, 17.03.2006

BTK, (2008); Faaliyet Raporu

DAVİD, Paul A. ve Foray, Dominique (2006); “Economic Fundamentals
of the Knowledge Society”,
www.econ.stanford.edu/faculty/workp/swp02003.pdf, 30.03.2006

DPT, www.dpt.gov.tr, 13.08.2006

DRUCKER, Peter, F. (2006); “Knowledge Work and Knowledge Society
The Social Transformations of This Century”,
www.ksg.harvard.edu/ifactory/ksgpress/www/ksg_news/transcripts/drucklec.htm,
30.03.2006

DURA, Cihan ve ATİK, Hayriye (2002); Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi
ve Türkiye, Literatür Yayınları: 72, İstanbul

ERKAN, Hüsnü (1998); Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları Genel Yayın No: 326, Bilim Dizisi: 8, Ankara

GÜRAK, Hasan (2006); “Önce Bilgili İnsan-Ekonomik Büyüme ve
Refahın Gerçek Kaynakları Olan Üretken Bilgi (Teknoloji) ve Bilgili İnsan
Üzerine”, www.bilgiyonetimi.org/pages/mkl_gos.php?nt=280, 30.03.2006

Internet World Stats; www.intenetworkstats.com/to20.htm, 31.06.2009.

KURT, Mustafa (2006a); “Türkiye Ekonomisinin Kalkınma Sorunu İçin
Bir Model Önerisi: Bilgi Temelli Kalkınma”,
www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=551, 02.08.2006

KURT, Mustafa (2006b); “Bilgi Toplumuna Geçiş ve Bilgi Toplumunun Ekonomik Yn”, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=186, 02.08.2006

ODYAKMAZ, N. (2000); “Büyüme Modelleri erevesinde Yeni Ekonominin Makro Ekonomi zerindeki Etkileri”, Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) Yayınları, Ankara

OğUZ, Fuat (2006); “Hayek’in Pratik Bilgi Anlayışı zerine Kısa Bir Yorum”, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=219, 05.08.2006

ÖZDEN, Y. (2002); Eğitimde Dönüşüm: Eğitimde Yeni Değerler (4. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık

ZęULER, Canbey, Verda (2006); “AB lkelerinde Bilgi Toplumuna Olma Yolunda Ulusal E-Stratejiler”, : www.isguc.org/arc_vieiw.php?ex=183, 17.03.2006

ÖZSAğIR, Arif (2007); Bilgi Ekonomisi, Nobel Basımevi, Ankara

TEKİN, Mahmut (2006); “Bilgi ağında Bilgi Toplumuna ve Bilgi Ekonomisi”, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=149%23_ftn17, 30.03.2006

TUOMI, Ilkka (2006); “Economic Productivity in the Knowledge Society: A Critical Review of Productivity Theory and The Impacts of ICT”, www.firstmondey.org, 05.08.2006

TÜBİTAK (2010);
http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/istatistikler/BTY01.pdf, 28.06.2010

TÜBİTAK (2010);
http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/istatistikler/BTY10.pdf, 28.06.2010

TÜİK, Türkiye İstatistik Yıllığı, 2006

TÜİK, Türkiye İstatistik Yıllığı,2009

TÜİK; İstatistik Göstergeler,1923-2006

- www.canaktan.org/yeni-trendler/bilgi-toplumu/bilgi-toplum-dogusu.htm,
19.04.2005
- www.canaktan.org/yeni-trendler/bilgi-toplumu/bilgi_toplumu-ozellik.htm,
19.04.2005
- www.canaktan.org/yeni-trendler/yeni-ekonomi/kavram.htm, 02.08.2006
- www.canaktan.org/yeni-trendler/yeni-ekonomi/etkili-faktor.htm,
02.08.2006
- www.dpt.gov.tr, 30.03.2006
- [www.haberler.com/ankara-ato-dan-ar-ge-harcamalari-ve-patent-haberi/.](http://www.haberler.com/ankara-ato-dan-ar-ge-harcamalari-ve-patent-haberi/),
07.07.2008
- www.hazine.gov.tr, 13.08.2006
- www.invest.gov.tr, 16.06.2010

6111 SAYILI KANUN’UN ÇALIŞMA YAŐAMINA ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of the Effects of Law No.6111 to the Work Life

Öğr. Gör. Selahattin EROL
Kilis 7 Aralık Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü
selahattinerol@kilis.edu.tr

ÖZET

Toplumda “Torba Kanun” olarak bilinen ve 25 Şubat 2011 tarih ve 27857 (1. mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6111 sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” alışma yaşamında önemli değişiklikleri hüküm altına almaktadır.

Çalışmamızda özellikle, adı geçen kanun ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda yapılan değişikliklere ve bu bağlamda kamuda çalışan kişilerin çalışma yaşamına getirilen yenilikler ve bunların etkisi incelenecektir. Ayrıca, değişiklikler ile önceki uygulamaları arasında karşılaştırma yapılarak konu ile ilgili olarak değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: 6111 sayılı Kanun, Kamu Personeli, Haklar

ABSTRACT

Also known as “Bag Bill” in society, the law No. 6111 “Restructuring Certain Receivables with Social Security and General Health Insurance Law and Other Certain Law and Amending Statute for Decrees Law” that entered into force upon publication with date of 25.02.2011 in the Official Gazette no. 27857 (1. repeating), stipulates crucial changes in work life.

In our study, especially the law mentioned and changes in The Civil Servants Law No. 657 in the context of innovations brought to the work life of people working in public sector and the effects of these will be examined. In addition to this, the new changes and the previous applications will be compared, and some evaluations regarding the subject will be done.

Keywords: The Law no.6111, Civil Servant, Rights

1. GİRİŐ

25 Şubat 2011 tarih ve 27857 (1. mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6111 sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” (Torba Kanun) çok önemli yenilikleri beraberinde getirmiştir.

Özellikle; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 4857 sayılı İş Kanunu, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ve bu araştırma çalışmasının konusunu teşkil eden 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda (DMK) birçok değişikliğe olanak sağlamıştır.

Çok önemli değişiklikleri içeren ve kamuoyunda “Torba Kanun” olarak adlandırılan hukuki düzenleme tüm hükümleri itibarıyla altı ana başlık halinde incelenebilir (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu TİSK, 2011: 51).

1. Bazı kamu alacaklarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin hükümler,
 - a) Vergi alacaklarının yeniden yapılandırılması,
 - b) Prim alacaklarının yeniden yapılandırılması,
 - c) Diğer alacakların yeniden yapılandırılması,
2. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda ve diğer bazı sosyal güvenliğe ilişkin kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin hükümler,
3. Çalışma hayatına/istihdama ilişkin hükümler,
4. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin hükümler,
5. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin hükümler,
6. Diğer konulara ilişkin hükümler.

Bu çalışmada Torba Kanun ile Devlet Memurları Kanunu kapsamında yapılan değişiklikler incelenmektedir. Torba Kanun ile Devlet Memurları Kanunu’nda yapılan değişikliklerden bazıları;

- Doğum yapan memura verilen doğum sonrası analık izni süresinin bitiminden, eşi doğum yapan memura ise doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine 24 aya kadar aylıksız izin verilebilmesi,
- Kamu kurum ve kuruluşlarında sürekli işçi kadrosunda çalışan işçilere, bakmaya mecbur olduğu veya refakat etmedikleri takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya önemli bir hastalığa tutulması hallerinde istekleri üzerine 6 aya kadar ücretsiz izin verilebilmesi,
- Kademe ilerlemesinde memurun “olumlu sicil” alması şartı yerine “disiplin cezası almamak” koşulu getirilmesi,
- Bazı fiillerin disiplin suçu olmaktan çıkarılması,

- Kurumlarında atanma olanağı bulunmayan memurlara, Devlet Personel Başkanlığınca belirlenen başka bir kurumdaki boş kadroya atanabilme olanağının sunulması,
- Günlük alışma saatlerinin yeniden düzenlenebilmesi,
- Özürlü personel alımında merkezi sınava geçilmesi,
- Memurların, kurumlarınca tutulacak personel bilgi sistemine kaydedilmesi olarak sıralanabilir.

Çalışmanın, Temel Konu ve Kavramlar başlığı altında; Torba Kanun'un amacı ve kamu görevlisi kavramı incelenecektir. Torba Kanun ile Getirilen Yeniliklerin Değerlendirilmesi bölümünde 6111 sayılı Kanun ile Devlet Memurları Kanunu'nda yapılan değişiklikler sırasıyla ifade edilecek olup yeni düzenlemelerle ilgili eski hüküm ve yeni hükmün karşılaştırılması çerçevesinde değerlendirmede bulunulacaktır. Çalışma, sonuç bölümünde özetlenecek ve genel bir değerlendirme ile tamamlanacaktır.

2. TEMEL KONU VE KAVRAMLAR

2.1. Torba Kanunun Amacı

Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnelerde Değerlik Yapılmasına Dair Kanunla; Maliye Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, il özel idareleri ve belediyelere bağlı tahsil dairelerince takip edilen kamu alacakları ile belediyelerin ve büyükşehir belediyeleri su ve kanalizasyon idarelerinin bazı alacaklarının yeniden yapılandırılması, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun uygulamasında görülen eksikliklerin giderilmesi, Devlet Memurları Kanununun güncelliğini yitiren hükümlerinin yürürlükten kaldırılması, kadına ve anneye yönelik korucu düzenlemeler yapılması, memurların aylıklı ve aylıksız izin haklarında iyileştirmeler yapılması, memurların kurumlar arasında geçici görevlendirilebilmelerinin kolaylaştırılması, kamuda uzman ve uzman yardımcılara yönelik düzenlemeler, sicil sisteminin kaldırılarak yerine başarılı personelin ödüllendirilmesine yönelik düzenlemeler yapılması amaç edinilmektedir.⁴⁹

Torba Kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisi görüşmelerinden edinilen izlenimler; Avrupa Birliği uygulamalarına uyumun sağlanması ve uygulama olanağı zorlaşan ve değiştirilmesinde fayda bulunan konularda mevzuatın yenilenmesi ihtiyacının doğduğunu göstermektedir. Bu çerçevede Kanun'un genel amacının toplumun taleplerine cevap vermek olduğu ifade edilebilir.

⁴⁹ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=87370 (01.05.2011)

Özetle; 6111 sayılı Kanun değişikliği ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun güncelliğini yitiren bazı hükümleri güncelleştirilmiş, işlerliği kalmayan bazı maddeleri yürürlükten kaldırılmış ve günün değişen şartları nedeniyle uygulama imkânı kalmayan, yeniden düzenlenmesi veya değiştirilmesi gereken bazı hükümleri yeniden düzenlenmiştir.

2.2. Kamu Görevlisi Kavramı

Kamu görevlisi kavramının, mevzuatta açık bir tanımı yapılmamıştır (Bozkurt, Ergun, 2008: 128). Kamu görevlisi kavramı genel olarak geniş ve dar anlamda kullanılmaktadır. Ancak ister geniş anlamda ister dar anlamda kullanılsın kamu görevlileri mutlaka kamu kesimindeki bir kamu kurumu ya da kuruluşa bağlı olarak çalışırlar (Günday, 1999: 386). Doktrinde; kamu görevlisi kavramını kamu kesiminde çalışanların tümü olarak algılayanlar da vardır (Bozkurt, Ergun, 2008: 128).

Devlet Memurları Kanunu'ndan önce, kamu görevlileri “memur” ve “hizmetli” olmak üzere iki ana kümede değerlendirilmekteydi. Bunlardan başka, kamu kurumlarında işçiler, gündelikli teknik personel, sözleşmeli personel gibi çeşitli adlar altında kamu görevlileri de kullanılabiliyordu. DMK, bu karışık duruma son vererek kamu kesiminde çalışanları dört kümede toplamıştır Kahramanoğlu, 2002:3–13). Bunlar; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçilerdir. DMK' nın uygulandığı kurumlarda bu dört kamu görevlisinin dışında, kamu görevlileri çalıştırılmaz (Gözübüyük, 1995: 148–149).

Memur DMK' da yer alan kamu görevlilerinden sadece birisidir. Memur kavramının da standart bir tanımının bulunmadığı bilinmektedir. Devlet sistemine, anlayışına, geleneklere ve pratik gereksinimlere bağlı olarak çeşitlenen memur kavramı, zaman içinde değiştiği gibi, bazen aynı ülkede aynı zamanda geçerli birden çok memur tanımına rastlanmaktadır. Nitekim ülkemizde de çeşitli memur tanımlamaları vardır (Bozkurt, Ergun, 2008: 165).

Bunlardan bazılarını sıralayacak olursak; “Kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri yapmak üzere atanan kişilere memur denir” (Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları AÖF, 2000: 31). Memur sözcüğü Arapçada “emr” kökünden türetilmiştir. Emir almış, görevli, yükümlü anlamına gelir; çoğulu memurindir (Bozkurt, Ergun, 2008: 164). Memur, devletin hizmetini bir meslek olarak benimsemiş kişilerin ortak adıdır.

Memur, kamu kurum ve kuruluşlarında asli ve sürekli bir kamu hizmetini genel idare esaslarına göre yürütmek üzere atanmış, bu hizmeti karşılığı aylık, ücret veya ödenek alan, nitelikleri, hakları, yükümlölükleri, aylık ve ödevleri ve diğer özlük işleri yasalarla düzenlenmiş kişidir.

Başta Anayasa olmak üzere birçok kanunda memur kavramı üzerinde durulmaktadır. Hatta Anayasamızda özellikle kamu çalışanlarıyla ilgili olarak çok değişik terimler kullanıldığı görölmektedir. Örneğin; kamu görevlileri (md.53), devlet memurları (md.33), memur statüsündeki görevliler (md.68),

kamu görev ve hizmetinde bulunanlar (md.39), kamu hizmeti görevlileri (md.121), memurlar ve diğer kamu görevlileri (md.128) vb. terimleri sayabiliriz. En geniş kapsamlı memur tanımı Türk Ceza Kanununda yapılmıştır (nder, 1991: 69–70).

Anayasa, Devlet Memurları Kanunu ve Askeri Ceza Kanununda yapılan tanımlamalar daha dar kapsamlıdır. Anayasa 128. maddeye göre; “Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişililerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.”

DMK’ nın 4. maddesine göre; mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler, bu kanunun uygulanmasında memur sayılır.

Yukarıdaki tanımlananlar dışındaki kurumlarda genel politika tespiti, araştırma, planlama, programlama, yönetim ve denetim gibi işlerde görevli ve yetkili olanlar da memur sayılır.

Bu açıklamalar işığında, devlet memurlarının özellikleri şöyle sıralanabilir;

- Memurlar, devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerinde görev yaparlar.
- Memurlar, genel idare esaslarına göre, yürütülmesi gereken kamu hizmetlerini yürütürler.
- Memurların gördükleri görevler asli ve sürekli görevlerdir.

Bu çalışmada ifade edilecek haklardan bu şartları taşıyan tüm kamu görevlileri yararlanacaktır.

3. TORBA KANUN İLE GETİRİLEN YENİLİKLERİN DEğERLENDİRİLMESİ

Torba Kanun ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamında çalışan kamu görevlilerine ve diğer bazı kamu çalışanlarına yönelik önemli kanuni değişiklikler yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde yasadaki değişikliklere, yürürlükten kaldırılan metinleriyle karşılaştırma yapma suretiyle değinilecek ve yenilikler değerlendirilecektir.

3.1. zrl Personel alıştırma Ykmllğ

zrllerin Devlet Memurluğuna Alınma şartları ile Yapılacak Yarışma Sınavları Hakkında Ynetmelik⁵⁰ hükümleri çerçevesinde devlet memuru olarak çalışma olanağına sahip olan zrller bu yönetmelikte tarif edilmektedirler.

⁵⁰ Bakanlar Kurulu Karar Tarihi: 20.08.2004 – 2004/7754, Resmi Gazete Tarih: 16.09.2004, Sayı: 25585

Özörlü terimine ilişkin olarak doktrinde ve farklı kaynaklarda çeşitli tanımlar bulunmakla birlikte alıştırma esasları açısından adı geçen yönetmelikteki tanım önemlidir (Uşan, 1997: 5–7). Bu tanıma göre özörlü: “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yetenekleri bakımından özür durumuna göre tüm vücut fonksiyon kaybı oranının yüzde kırk ve üzerinde olduğunu sağlık kurulu raporu ile belgeleyenleri” kapsamaktadır. Tanımdaki şartlara haiz olan kişiler özörlü memur statüsünde çalışma olanağına kavuşabilmektedirler (ınarlı, 2010).

Özörlü memur alıştırma konusunda DMK’ nın 50. maddesinin 3 ve 4. fıkrasında yer alan hükümler 6111 sayılı Kanun değişikliği ile 53. maddede birleştirilmiştir. Bu çerçevede daha önceki hüküm gereği, her devlet kurumu, özörlü memur alımına ilişkin sınavı kendisi yapmakta olduğundan dolayı özörlü memur adayları sınav sınav dolaşmak mecburiyetinde kalmaktaydılar. Kanunun değişen hükmü gereği; bu sınav ve işe yerleştirme artık merkezi yapılacaktır. Bu şekilde, özörlülerin konu ile ilgili sıkıntıları çözölmüş olacaktır.

DMK 53. madde şu şekilde düzenlenmiştir.

Özörlü personel alıştırma yükümlölüğü:

Kurum ve kuruluşlar bu Kanuna göre çalıştırdıkları personele ait kadrolarda %3 oranında özörlü çalıştırmak zorundadır. %3’ün hesaplanmasında ilgili kurum veya kuruluşun (yurtdışı teşkilat hariç) toplam dolu kadro sayısı dikkate alınır.

Özörlüler için sınavlar, ilk defa Devlet memuru olarak atanacaklar için açılan sınavlardan ayrı zamanlı olarak, özörlü kontenjanı açığı bulunduğu sürece özür grupları ve eğitim durumları itibarıyla sınav sorusu hazırlanmak ve ulaşılabilirliklerini sağlamak suretiyle merkezi olarak yapılır veya yaptırılır.

Özörlü personel alıştırma yükümlölüğünün yerine getirilmesinin takip ve denetimi ile özörlülerin Devlet memurluğuna yerleştirilmesinden Devlet Personel Başkanlığı sorumludur. Özörlü açığı bulunan kamu kurum ve kuruluşları bir sonraki yıl için alım yapacakları özörlülere ilişkin taleplerini her yılın Ekim ayının sonuna kadar Devlet Personel Başkanlığına bildirmek zorundadır. Devlet Personel Başkanlığı kurum ve kuruluşların bildirimini üzerine, özörlü kontenjanlarına yerleştirme yapabilir veya yaptırabilir.

Özörlülerin memurluğa alınma şartlarına, merkezi sınav ve yerleştirmenin yapılmasına, eğitim durumu ve özür grupları dikkate alınarak kura usulü ile yapılacak yerleştirmelere, özörlülerin görevlerini yürötmelerinde hangi yardımcı araç ve gereçlerin kurumlarınca temin edileceğine, kamu kurum ve kuruluşlarınca özörlü personel istihdamı ile ilgili istatistiksel verilerin bildirilmesine ilişkin usul ve esaslar ile diğer hususlar Özörlüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak Devlet Personel Başkanlığınca hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.

3.2. Aday Memurlarla İlgili Hükümler

Aday Memurların Yetiştirilmelerine Dair Genel Yönetmelik'in⁵¹ 3. maddesinin a bendine göre; aday memur: İlk defa Devlet memurluğuna atanacaklar için uygulanacak merkezi sınavı kazanarak temel, hazırlayıcı eğitim ve staj'a tabi tutulmak üzere herhangi bir kurum veya kuruluşa atanmaları, ifade etmektedir.

6111 sayılı Kanun'dan önceki düzenlemeye göre, aday memur disiplin cezası almış olsa dahi eğer sicili olumlu ise, hizmetle ilişkisi kesilmemekteydi. Fakat yapılan değişiklikle, disiplin cezası alanların görevine son verilecektir. Bu konuda DMK' da yer alan (56 ve 57. madde) son düzenleme şu şekildedir:

Adaylık süresi içinde temel ve hazırlayıcı eğitim ve staj devrelerinin her birinde başarısız olanlarla adaylık süresi içinde hal ve hareketlerinde memuriyetle bağdaşmayacak durumları, göreve devamsızlıkları tespit edilenlerin disiplin amirlerinin teklifi ve atamaya yetkili amirin onayı ile ilişkileri kesilir.

Adaylık süresi içinde disiplin cezası almış olanların disiplin amirlerinin teklifi ve atamaya yetkili amirin onayı ile ilişikleri kesilir. İlişikleri kesilenler ilgili kurumlarca derhal Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

Buna göre, aday memur, aday memurluk eğitiminde başarılı olsa bile bu dönemde alacağı uyarı veya kınama cezası dahi aday memurun görevine son verme konusunda amire yetki vermektedir.

3.3. Sicil Uygulaması ve Kademe İlerlemesi

Torba Kanun ile 657 sayılı DMK 110–121. maddeler arasında yer alan sicile ilişkin tüm maddeler, Kanun'da sicile ilişkin ibareler ve kelimelerin tümü çıkarılmıştır. Bu çerçevede; 2 defa üst üste olumsuz sicil alarak bir başka sicil amirinin emrine atanan, bu sicil amirinden de olumsuz sicil alan ve bu nedenle memuriyetine son verilen memurlar bundan sonra olumsuz sicil nedeniyle görevlerinden alınamayacaklardır.

Ayrıca, mevcut düzenlemeye göre 6 yılı sicil notu ortalaması doksanın üzerinde olanlara ilave bir kademe verilmekteydi. Yeni düzenleme ile sicil notu uygulaması kaldırıldığı için bu kademenin verilmesi sekiz yıl disiplin cezası almama koşuluna bağlanmıştır. Bu maddenin yürürlük tarihinden önceki sekiz yıl için de uygulanabilmesi için geçici hüküm konulmuştur. Dolayısıyla son sekiz yıl disiplin cezası almayan memurlara bir kademe verilecektir. DMK 160. maddesinde yapılan değişiklikle memurlar yıl içinde birden fazla kademe ilerlemesi yapabilecektir.

6111 sayılı Kanunla 657 sayılı DMK' daki sicile ilişkin düzenlemeler yürürlükten kaldırıldığından dolayı 2011 yılından başlamak üzere Devlet memurları için sicil raporu doldurulmayacaktır. Geçmiş yıllara ait sicil

⁵¹ Bakanlar Kurulu Karar Tarihi: 21.02.1983 – 83/6061, Resmi Gazete Tarih:27.06.1983, Sayı: 18090

raporlarının, 1.1.2011 tarihinden başlamak üzere beşinci yılın sonuna kadar muhafaza edilmesi gerekmektedir. 657 sayılı Kanun dışındaki kanunlarda yer alan sicil ve değerlendirmeye ilişkin hükümlerde bir değişiklik yapılmadığından bu hükümlerin uygulanmasına devam edilecektir. Diğer kanunların sicil konusunda 657 sayılı Kanuna atıf yapan hükümlerinin uygulama olanağı kalmadığından bu hükümler uyarınca işlem yapılmaması gerekmektedir.

3.4. Kamu Dışından st Düzey Kadrolara Atama

Torba Kanun ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 68. maddesinin (A) bendinin (d) alt bendi yürürlükten kaldırılmış, (B) bendinin ikinci paragrafi aşağıdaki Şekilde değiştirilmiş, maddenin sonuna aşağıdaki bent eklenmiştir.

Ancak, bu Şekilde bir atamanın yapılabilmesi için ilgilinin;

a) 1. dereceli kadrolardan ek göstergesi 5300 ve daha yukarıda olanlar için en az 12 yıl,

b) 1. ve 2. dereceli kadrolardan ek göstergesi 5300'den az olanlar için en az 10 yıl,

c) 3. ve 4. dereceli kadrolar için en az 8 yıl hizmetinin bulunması ve yükseköğrenim görmüş olması Őarttır. Dört yıldan az süreli yükseköğrenim görenler için bu srelere iki yıl ilave edilir. Bu srelerin hesabında; 8.6.1984 tarihli ve 217 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. maddesi kapsamına dhil kurumlarda fiilen çalışılan sreler ile Yasama Organı üyeliğinde, belediye başkanlığında, belediye ve il genel meclisi üyeliğinde, kanunlarla kurulan fonlarda, muvazzaf askerlikte, okul devresi dhil yedek subaylıkta ve uluslararası kuruluşlarda geçen srelerin tamamı ile yükseköğrenim gördükten sonra özel kurumlarda veya serbest olarak çalıştıkları sürenin; Başbakanlık ve bakanlıkların bağlı ve ilgili kuruluşlarının müsteşar ve müsteşar yardımcıları ile en st yönetici konumundaki genel müdür ve başkan kadrolarına atanacaklar için tamamı, diğer kadrolara atanacaklar için altı yılı geçmemek üzere dörtte üçü dikkate alınır.

Yapılan değişiklikle, Başbakanlık ve bakanlıkların bağlı ve ilgili kuruluşlarının müsteşar ve müsteşar yardımcıları ile en st yönetici konumundaki genel müdür ve başkan kadrolarına yapılacak atamalarda, özel sektörde ve serbest olarak çalışılan sürelerinin tümünün hizmet sresinden sayılması ngrlmştir.

Bu düzenleme, özel sektördeki kişinin direkt olarak müsteşar veya genel müdür kadrosuna atanabileceği anlamına gelmemektedir. Göreve atanacak kişi önce, 59. maddede yer alan istisnai kadrolara atanmalı, burada memur statüsünü kazandıktan sonra, müsteşar, başkan veya genel müdür kadrolarına atanmalıdır.

Yapılan bu düzenleme ile özel sektörden kamuya yönetici atamayı kolaylaştırmakla birlikte Torba Kanun'un eleştirilen bir maddesi olarak grlmektedir.

3.5. İhtiyaç Fazlası alışanların Kamu Kurumlarına Nakli

Torba Kanun ile yapılan değişikliğe göre; İl zel idarelerinin sürekli işçi kadrolarında çalışan ihtiyaç fazlası işçiler, Karayolları Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatındaki sürekli işçi kadrolarına, belediyelerin (bağlı kuruluşları hariç) sürekli işçi kadrolarında çalışan ihtiyaç fazlası işçiler, Milli Eğitim Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatındaki sürekli işçi kadroları ile sürekli işçi norm kadro dhilinde olmak üzere ihtiyaı bulunan mahalli idarelere atanacaklardır.

İhtiyaç fazlası işçilerin tespitini yapmak üzere vali veya görevlendireceği vali yardımcısının başkanlığında, il emniyet müdürü, defterdar, il milli eğitim müdürü, Türkiye İş Kurumu il müdürü, Karayolları Genel Müdürlüğü bölge müdürü, il mahalli idareler müdürü ve işçi devreden işyerinde toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili işçi sendikası temsilcisinden oluşan bir komisyon kurulacak olup tespit yapılmasına esas işçilerin listesi; adı geçen mahalli idareler tarafından bu Kanunun yayımından itibaren kırk beş gün içinde gerekçesi ile birlikte komisyona sunulacaktır. İhtiyaç fazlası olarak bildirilen işçilerden norm kadro fazlası olanlar komisyon tarafından adı geçen kurumlara atanmak üzere tespit edilir. İldeki diğer kamu kurum ve kuruluşlarının talepte bulunması halinde, zelleştirme programında bulunan kuruluşlar hariç olmak üzere işçinin onayı alınmak kaydıyla bu idarelerde sürekli işçi statüsünde istihdam edilmek üzere atama işlemi yapılabilir. Atama işlemi yapılan personel ilgili valilikler tarafından en geç on gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

Devredilen işçilerin ücret ile diğer mal ve sosyal hakları; toplu iş sözleşmesi bulunan işçiler bakımından yenileri düzenleninceye kadar devir işleminde önce tabi oldukları toplu iş sözleşmesi hükümlerine göre, toplu iş sözleşmesi olmayan işçiler bakımından 2010 yılı Kasım ayında geçerli olan bireysel iş sözleşmesi hükümlerine göre belirlenir. Devre konu işçiler bakımından devir tarihinden önce doğmuş ve devir tarihinde ödenmesi gereken borçlardan devralan kurum sorumlu tutulamaz. Kıdem tazminatına ilişkin hükümler saklıdır.

Bu yeni hükme göre, işçi nakleden mahalli idarelerin nakil sonrasında oluşan işçi sayısında beş yıl süreyle artış yapılamaz.

3.6. Kadroları Kaldırılan Kamu Görevlilerinin Durum

657 sayılı Kanun'un 91. maddesi yeniden düzenlenmesiyle kadrolar açısından yapılandırmaya gidilmiştir. Bu yol ile kadrosu kaldırılan memurlar, en geç altı ay içinde kendi kurumlarında niteliklerine uygun bir kadroya atanırlar. Bu memurlar, kurumlarında atama imkni bulunmaması hâlinde aynı süre içinde başka bir kurumdaki kadrolara atanmak üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Bunlar, atama işlemi yapılıncaya kadar kurumlarında niteliklerine

uygun işlerde çalıştırılır ve yeni bir kadroya atanıncaya kadar eski kadrolarına ait malı haklardan ve sosyal yardımlardan yararlanmaya devam ederler.

Söz konusu memurların eski kadrolarına ait en son ayda aldığı malı haklar kapsamında fiilen yapılmakta olan her türlü ödemeler toplamının net tutarının, atandıkları yeni kadrolarına ait malı haklar kapsamında fiilen yapılmakta olan her türlü ödemeler toplamının net tutarından fazla olması hâlinde, aradaki fark, farklılık giderilinceye kadar, atandıkları kadrolarda veya bu kadrolardan istekleri dışında atandıkları başka kadrolarda kaldıkları sürece, herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaksızın tazminat olarak ödenir.

Diğer kamu kurum ve kuruluşlarına atanmak üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilen memurların 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının boş kadrolarından Devlet Personel Başkanlığınca tespit edilen kadroya, anılan Başkanlık tarafından kırk beş gün içinde ataması teklif edilir. Devlet Personel Başkanlığı tarafından gönderilen atama teklif yazısının atamayı yapacak kamu kurum ve kuruluşuna intikalinden itibaren otuz gün içinde bu kurum ve kuruluş tarafından atama işlemlerinin yapılması zorunludur. Bunlardan unvanları müdür ve daha üst olanlar ile danışma işlevlerine ilişkin kadrolarda çalışanlar Araştırmacı kadrolarına, diğerleri ise durumlarına uygun kadrolara atanırlar.

Yapılan kanun değişikliği ile yeniden yapılandırmaya gidilirken bazı kadro unvanlarına yer verilmemektedir. Yeniden yapılanma sırasında, kurum içinde atama olanağı bulunmayan personel, Devlet Personel Başkanlığı aracılığı ile diğer kurumlara memur olarak atanacaktır. Bunlardan, unvanları müdür ve daha üst olanlar ile danışma işlevlerine ilişkin kadrolarda çalışanlar Araştırmacı kadrolarına atanacaktır. Örneğin yeniden yapılandırma sırasında bazı kurumlarda şube müdürleri kaldırılmaktadır. Eğer şube müdürleri kurum içinde değerlendirilmez ise bu personel Devlet Personel Başkanlığı aracılığı ile diğer kurumlara Araştırmacı olarak atanacaktır. Ayrıca kadrosu kaldırılan memurun atanmasında öngörülen süre, memurların endişe ve tereddütte kalmalarını önlemeye yöneliktir (Din, 2011: 87).

3.7. Günlük alışma Saatlerinin Tespiti

6111 sayılı Kanun ile DMK 100. maddeye iki yeni fıkra eklenmiştir. Yeni düzenlemeye göre; özörlölerin mesai saatleri diğer çalışanların çalışma saatlerinden farklı olarak düzenlenebilir ve diğer değişiklikle de tüm memurlara mesai saatlerine bağlı kalınmadan farklı çalışma koşulları öngörölebilir ve görev yeri dışında bir yerde alıştırma konusunda esneklik getirilebilir. Bu yenilik aslında 4857 sayılı İş Kanunu'nda yer alan esnek çalışma konusunun kamuya aktarılmasına olanak sağlamaktan ibarettir. Aynı zamanda bu uygulamalar için getirilecek esasların objektif değerlere göre belirlenmesi gerekmektedir.

Yapılan değişiklikle, günlük çalışmanın başlama ve bitme saatleri ile öğle dinlenme süresi, bölgelerin ve hizmetin özelliklerine göre merkezde Başkanlık Devlet Personel Başkanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca, illerde valiler

tarafından tespit edilecektir. Ancak zrller için; özür durumu, hizmet gerekleri, iklim ve ulaşım Şartları göz önünde bulundurulmak suretiyle günlük çalışmanın başlama ve bitiş saatleri ile ögle dinlenme süreleri merkezde st yönetici, taşrada mülki amirlerce farklı belirlenebilecektir.

Memurların yürüttükleri hizmetin özelliklerine göre, bu madde uyarınca tespit edilen çalışma saat ve süreleri ile görev yerlerine bağlı olmaksızın çalışabilmeleri mümkündür.

Günün yirmi dört saatinde devamlılık gösteren hizmetlerde alışan Devlet memurlarının çalışma saat ve Şekilleri kurumlarınca düzenlenecek ancak, kadın memurlara; tabip raporunda belirtilmesi hâlinde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından önce ve her hlde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından itibaren ve doğumdan sonraki bir yıl süreyle gece nöbeti ve gece vardiyası görevi, zrl memurlara da isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemeyeceği hüküm altına alınmaktadır.

Burada yapılan değişiklikler aynı zamanda 12 Eylül 2010 tarihinde kabul edilen yeni Anayasa hükümlerine uygunluk amacı taşımaktadır. İlgili hüküm zrl ve kadın çalışanların lehine farklı uygulamalara olanak sağlamaktadır.

3.8. İzinler

6111 sayılı Kanun ile DMK 104–108. maddeler arasında yapılan değişiklikler ile izinler konusu yeniden düzenlenmiştir. Mazeret izinleri, hastalık ve refakat izinleri ile aylıksız izin uygulamasında önemli yenilikler yapılmıştır. Genel olarak grlen; izin sürelerinin arttırıldığı, toplumdaki ihtiyaçlara göre yeniden düzenlendiği ve izinlerin bazılarının amirin takdir yetkisiyle değil bağlı yetkisiyle verileceği Şeklinde dir.

3.8.1. Mazeret İzni

Değişiklikle yeniden düzenlenen ve mazeret izinlerini konu edinen maddeye göre; kadın memura; doğumdan önce sekiz, doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam on altı hafta süreyle analık izni verilir. oğul gebelik durumunda, doğum öncesi sekiz haftalık analık izni süresine iki hafta eklenir. Ancak beklenen doğum tarihinden sekiz hafta öncesine kadar sağlık durumunun çalışmaya uygun olduğunu tabip raporuyla belgeleyen kadın memur, isteği hâlinde doğumdan önceki üç haftaya kadar kurumunda çalışabilir. Bu durumda, doğum öncesinde bu rapora dayanarak fiilen çalıştığı sreler doğum sonrası analık izni süresine eklenir. Doğumun erken gerçekleşmesi sebebiyle, doğum öncesi analık izninin kullanılmayan bölümü de doğum sonrası analık izni süresine ilave edilir. Doğumda veya doğum sonrasında analık izni kullanılırken annenin ölümü hâlinde, isteği üzerine memur olan babaya anne için öngörülen süre kadar izin verilir.

Memura, eşinin doğum yapması hâlinde, isteği üzerine on gün babalık izni; kendisinin veya çocuğunun evlenmesi ya da eşinin, çocuğunun, kendisinin

veya eşinin ana, baba ve kardeşinin ölümü hâllerinde isteği üzerine yedi gün izin verilir. Burada belirtilen hller dışında, merkezde atamaya yetkili amir, ilde vali, ilçede kaymakam ve yurt dışında diplomatik misyon Őefi tarafından, birim amirinin muvafakati ile bir yıl içinde toptan veya bölümler hâlinde, mazeretleri sebebiyle memurlara on gün izin verilebilir. Zaruret hâlinde öğretmenler hariç olmak üzere, aynı usulle on gün daha mazeret izni verilebilir. Bu takdirde, ikinci kez verilen bu izin, yıllık izinden düşülür.

Kadın memura, çocuğunu emzirmesi için doğum sonrası analık izni süresinin bitim tarihinden itibaren ilk altı ayda günde üç saat, ikinci altı ayda günde bir buçuk saat süt izni verilir. Süt izninin hangi saatler arasında ve günde kaç kez kullanılacağı hususunda, kadın memurun tercihi esastır. Süt izninin, kadın memurun çocuğunu emzirmesi için günlük olarak kullandırılması gereken bir izin hakkı olması sebebiyle bu iznin birleştirilerek sonraki günlerde kullandırılmasına imkân bulunmamaktadır.⁵²

Yıllık izin ve mazeret izinleri sırasında mal haklar ile sosyal yardımlara dokunulamayacağı da Kanun ile güvence altına alınmıştır.

Tablo 1: Mazeret İzinleri

Analık İzni	Doğum ncesi: 8 (3) Hafta Doğum Sonrası: 8 (5) + (erken doğum) Hafta
Babalık İzni	Eşi Doğum Yapan Memura: 10 Gün Doğumda veya Sonradan Eşi len Memura: Anneye verilen süre kadar
Evlilik İzni	Kendisinin veya çocuğunun Evlenmesi Halinde: 7 Gün
Ölüm İzni	Eş, ocuk, Anne, Baba, Kardeş: 7 Gün Eşinin Annesi, Babası, Kardeşi: 7 Gün
Mazeret İzni (Taktiri)	10 Gün (+ 10 Gün)
Süt İzni	İlk 6 Ayda Günde 3 Saat, İkinci 6 Ayda Günde 1,5 Saat

3.8.2. Hastalık ve Refakat İzni

657 sayılı DMK' nın 105. maddesi yeniden düzenlenmiş ve ilk kez ikamet yerinde de memura refakat izni verilmesi uygun bulunmuş ayrıca hastalık hallerinde verilecek izinler, izin dönüşü işe başlatma konularında da yenilikler yapılmıştır.

Memura, aylık ve özlük hakları korunarak, verilecek raporda gösterilecek lüzum üzerine, kanser, verem ve akıl hastalığı gibi uzun süreli bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalığı hâlinde on sekiz aya kadar, diğer hastalık hâllerinde ise on iki aya kadar izin verilecektir. Burada yazılı azam sreler kadar izin verilen memurun, bu iznin sonunda işe başlayabilmesi için, iyileştiğine dair raporu ibraz etmesi zorunludur. İzin süresinin sonunda, hastalığının devam ettiği resmî sağlık kurulu raporu ile tespit edilen memurun izni, yukarıda belirtilen sreler kadar

⁵² Devlet Personel Başkanlığı, Kamu Personeli Genel Tebliği (Seri No: 2), Resmi Gazete Tarih: 15.04.2011, Sayı: 27906

uzatılır, bu sürenin sonunda da iyileşemeyen memur hakkında emeklilik hükümleri uygulanır.

Bunlardan gerekli sağlık şartlarını yeniden kazandıkları resmî sağlık kurullarınca tespit edilen ve emeklilik hakkını elde etmemiş olanlar, yeniden memuriyete dönmek istemeleri hâlinde, niteliklerine uygun kadrolara öncelikle atanırlar. Bu hükümlerle, ilgili memura öncelik hakkı tanınmaktadır.

Görevi sırasında veya görevinden dolayı bir kazaya veya saldırıya uğrayan veya bir meslek hastalığına tutulan memur, iyileşinceye kadar izinli sayılır.

Ayrıca, memurun bakmakla yükümlü olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren bir hastalığının bulunması hâllerinde, bu hâllerin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, aylık ve özlük hakları korunarak, üç aya kadar izin verilir. Gerektiğinde bu süre bir katına kadar uzatılır.

Tablo 2: Hastalık ve Refakat İzinleri

Hastalık İzni	Uzun Süreli Hastalık: 18 (+18) Ay Diğer Hastalık Hallerinde: 12 (+12) Ay
Refakat İzni	Sağlık Kurulu Raporuyla Belgelendirmek Kaydıyla: Anne, Baba, Eş, Çocuk ve Kardeş İçin: 3 (+3) Ay

3.8.3. Aylıksız İzinler

Aylıksız izinler DMK 108. maddede düzenlenmektedir. Yapılan değişiklikle aylıksız izinlerin süresi ve koşulları yeniden belirlenmiştir.

Tablo 3: Aylıksız İzinleri

Hayati Tehlike Halinde	Refakat İzin Sürelerinin (3+3 Ay) Bitiminden İtibaren En Fazla 18 Ay (İdarenin Takdiriyle)
Doğum Halinde	Eşi Doğum Yapan Memura Doğumdan İtibaren: 24 Ay Doğum Yapan Memura Doğumla İlgili Verilen Diğer İzinlerin Sonundan İtibaren: 24 Ay
Evlat Edinme Halinde	Evlat Edinenlerin Biri Memur İse: 24 Ay Evlat Edinen Eşlerin Her İkisi de Memur İse: Birine 24 Ay veya İkisi 24 Aylık Aylıksız İzni Yarı Yarıya Bölüştür.
Görev / Öğrenim Amacıyla	Görev / Öğrenim Süresi Kadar
Aylıksız	5 Hizmet Yılına Tamamlayan Memura (İdarenin Takdiriyle) 1 Yıl
Göreve Başlama / Müstafi Sayılma	Aylıksız İzin Süresinin Bitiminden Önce Mazereti Gerektiren Sebebin Ortadan Kalkması Hâlinde, On Gün İçinde Göreve Dönülmesi Zorunludur. Aylıksız İzin Süresinin Bitiminde veya Mazeret Sebebinin Kalkmasını İzleyen On Gün İçinde Görevine Dönmeyenler, Memuriyetten Çekilmiş Sayılır. Daha Önceki Uygulamada Göreve Dönme Süresi Mazeretin Ortadan Kalktığı Günü İzleyen Gün Olarak Kabul Edilmekteydi.
Askerlik Halinde	Muvazzaf Askerlik Hizmeti İçin Kurumlarından Ayrılan Memurlar Askerlik Süresince Aylıksız İzinli Sayılmaktadırlar.

3.9. Kamu Personeli Bilgi Sistemi

Kanun ile yapılan değişikliklerden bir diğeri de Kamu Personeli Bilgi Sistemi'nin kurulacak olmasıdır. Bu konuda yetkili kurum Devlet Personel Başkanlığı olacaktır. DPB, kuruluş kanunlarına ve bütçe türlerine bağlı kalınmaksızın, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat yapılarına ve personeline ilişkin konularda, gerekli gördüğü bilgi ve belgeleri kamu kurum ve kuruluşlarından talep edebilecek ve kamu kurum ve kuruluşları bu bilgi ve belgeleri vermekle yükümlü olacaklardır. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşları; atama, yer değiştirme, görevde yükselme, unvan değişikliği ve Devlet Personel Başkanlığınca belirlenecek diğer personel hareketlerini bildireceklerdir. Bu değişiklikle amaçlanan, kamu personel bilgilerinin tek bir merkezde toplanmasıdır.

Memurlar, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası esas alınarak kurumlarınca tutulacak personel bilgi sistemine kaydedilecek ve her memur için bir özlük dosyası tutulmak suretiyle özlük bilgileri de korunacaktır.

3.10. Disiplin Uygulaması

Torba Kanun ile yapılan önemli değişikliklerden bir kısmı da disiplin suçlarıyla ilgilidir. Günümüz şartları altında mevzuatta yer almasında fayda bulunmayan disiplin fiilleri yürürlükten kaldırılmıştır. Bu çerçevede; il dışına izinsiz çıkışa aylıktan kesme cezası verilmesi uygulaması, toplu müracaat ve şikâyete aylıktan kesme cezası verilmesi uygulaması kaldırılmış, yasaklanmış her türlü yayını görev mahallinde bulundurmamak fiili disiplin suçu olmaktan çıkarılmıştır.

Fakat ideolojik ve siyasi amaçlarla kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleyenler ile iş sahiplerine fiili şiddet uygulayanlar memuriyetten çıkarılacaktır.

Aylıktan kesme cezası ile tecziye edilenler 5 yıl, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile tecziye edilenler 10 yıl boyunca daire başkanı kadrolarına, daire başkanı kadrosunun dengi ve daha üstü kadrolara, bölge ve il teşkilatlarının en üst yönetici kadrolarına, düzenleyici ve denetleyici kurumların başkanlık ve üyeliklerine, vali ve büyükelçi kadrolarına atanamazlar.

Ayrıca, yapılan Anayasa değişikliğine uyum sağlamak amacıyla uyarma ve kınama cezalarına karşı yargı yoluna başvurma olanağı getirilmiştir.

Disiplin konusunda yapılan bu değişiklikler günümüz şartları, demokrasi ve hak arama yollarının genişletilmesi açısından yerinde değişiklikler olarak görülmektedir.

3.11. Aile Yardım Ödeneği

DMK 202. maddede yapılan değişiklikle aile yardım ödeneği almayı hak eden çocuk sayısı konusundaki sınırlama kaldırılmıştır. En fazla iki çocuğa

yapılabilen ödeme artık her ocuk için yapılacaktır. Bu bağlamda memurlara ödenen tüm sosyal yardımlar aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 4: Memurlara denen Sosyal Yardımlar, 1.1.2011–30.6.2011 Arası Dönemi

eşidi	Tutarı (TL)	Dayanağı
Aile (Eş) Yardımı	112,942	657 sayılı Kanun Madde 202, 372 sayılı KHK, 527 sayılı KHK
ocuk Yardımı (0–6 Yaş Gurubu Her Bir ocuk İçin)	30,977	6091 sayılı 2011 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Madde 21
ocuk Yardımı (7 ve zeri Yaş Gurubu Her Bir ocuk İçin)	15,488	2011/1241 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
Doğum Yardımı	154,885	657 sayılı Kanun Madde 207, 527 sayılı KHK Madde 28
Ölüm Yardımı (Eş ve ocuk İçin)	588,563	657 sayılı Kanun Madde 208, 6091 sayılı 2011 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Madde 21
Ölüm Yardımı (Memur İçin)	1177,126	2011/1241 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

Kaynak: Din, 2011:91

3.12. Geçici Süreli Görevlendirmeler

DMK' ya yeni eklenen Ek Madde 8 hükmü gereğince; memurların, geçici grevlendirilmeleriyle ilgili olarak iki farklı uygulama getirilmiştir. Bunlardan birincisinde memurun isteği dikkate alınırken, diğerinde kurumun ihtiyaçları dikkate alınmaktadır. Yapılacak geçici görevlendirmelerin mutlaka memurun işiyle ilgili olması gereklidir. Kanunun amir hükmü gereğince geçici süreli görevlendirme süresi bir yılda altı ayı geçemez.

Yukarıda ifade edilen haller dışında memurlar, kamu yararı ve hizmet gerekleri sebebiyle ihtiyaç duyulması hâlinde kurumlarınca, Devlet Personel Başkanlığının uygun görüşü alınarak diğer kamu kurum ve kuruluşlarında altı aya kadar geçici süreli olarak görevlendirilebilir. Ancak bu hüküm 1.1.2012 tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir.

Sözü edilen bu son uygulama özellikle memuru; sürgün veya cezalandırma amacıyla kullanılması halinde memurun görevini gereken güven duygusu içinde yapamamasına neden olabileceğinden madde metninin kanunlaşması aşamasında eleştirilmiştir. Bundan dolayı yapılacak olan geçici süreli görevlendirmelerde mutlaka objektif ölçütlere uyulmalı, kamu yararı ve hizmetin gereklerine dikkat edilmelidir.

3.13. Ödül ve Diğer Mali Haklar

Torba Kanun ile yapılan ve genel olarak ifade edilen değişiklikler dışında başarılı memurlara ödül verilmesi konusunda bazı önemli yeniliklere de yer verilmiştir.

Görevli oldukları kurumlarda olağanüstü gayret ve çalışmaları ile emsallerine göre başarılı görev yapmak suretiyle; kamu kaynağında önemli ölçüde tasarruf sağlanması, kamu zararının oluşmasının önlenmesinde ve önlenemez kamu zararlarının önemli ölçüde azaltılmasında, kamusal fayda ve gelirlerin beklenenin üzerinde artırılmasında veya sunulan hizmetlerin etkinlik ve kalitesinin yükseltilmesinde somut olaylara ve verilere dayalı olarak katkı sağladıkları tespit edilen memurlara, merkezde bağlı veya ilgili bakan, illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından başarı belgesi verilebilir. Üç defa başarı belgesi alanlara üstün başarı belgesi verilecektir.

Üstün başarı belgesi verilenlere, merkezde bağlı veya ilgili bakan ve illerde valiler tarafından uygun görülmesi hâlinde en yüksek Devlet memuru aylığının (ek gösterge dhil) % 200'ne kadar ödül verilebilir.

Kamu kurum ve kuruluşları yürütmekte oldukları hizmetlerin özelliklerini göz önünde bulundurarak memurlarının başarı, verimlilik ve gayretlerini ölçmek üzere, Devlet Personel Başkanlığının uygun görüşü alınmak kaydıyla, değerlendirme ltleri belirleyebilir

Mali haklar açısından da üç önemli yenilik getirilmiştir. Bunlardan ilkinde, emekli olan memura verilen 500 TL, 750 TL'ye çıkarılmaktadır. İkincisinde, sendikalı kamu personeline 3 ayda bir 45 TL verilecek. ncsnde ise sözleşmeli personele aile yardımı deneği verilecek.

4. SONUÇ

Anayasada 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan referandum sonucu kabul edilen yeni anayasa kuralları, gelişen toplumun ihtiyaçları, kamu personelinin talepleri doğrultusunda yeniden düzenlenen kamu personeli hakları ve ykmllkleri çerçevesinde birçok yenilik çalışma yaşamına kazandırılmıştır. Devlet Memurları Kanunu'nun işlerliğini kaybetmiş hükümleri yeniden düzenlenmiş ve bir kısmı da yasadın tamamen çıkarılmıştır. Bununla birlikte bazı yeni uygulamalara da olanak sağlanmıştır.

Her biri önemli olmakla birlikte özellikle disiplin amirlerinin yetkilerini daha dikkatli ve daha objektif kullanmalarını gerektirecek nitelikte bazı değişiklikler yapılmıştır. Uyarı ve kınama cezalarına karşı yargı yolunun açılmış olması, sicil uygulamalarının bütünüyle kaldırılmış olması ve güncelliğini kaybeden, gelişen ulaşım ve teknoloji karşısında önemini yitiren bazı eski disiplin sularının kanundan çıkarılmış olması bunlardan birkaçıdır.

Aday memurların disiplin cezası alması halinde asıl memurluğa atanmamasın ngren hükümde herhangi bir disiplin cezasının belirtilmemiş olması ve uyarı alması halinde de görevine son verilebilecek olması bazı açılardan sakıncalı sonuçlar doğurabilecek nitelikte grlmektedir. Özellikle,

memuriyet hayatına yeni başlamış genç çalışanların tecrube eksikliğini gidermeleri, kuruma adapte olmaları, devlet sistemini tanıma ve buna uyum sağlamaları bir sürece bağlıdır. Gerçek anlamda, memur olmaları amacıyla yetiştirildikleri bir dönemi içeren adaylık döneminde hata yapma ihtimalleri yüksek olan aday memurların alabilecekleri bir disiplin cezası ile çalışma yaşamlarına son verilmesi kanunun ruhuna aykırıdır. Ayrıca nesnel davranmama ihtimali olan amirlerin varlığı da aday memurun aleyhine olabileceğinden dolayı bu hukuki kuralın 6111 sayılı Kanunun genel amacına uygun olmadığı düşünülmektedir. Yapılacak bir yasa değişikliğiyle en azından disiplin cezasının türü olarak uyarı ve kınama cezaları için bu ağır sonuç ngrlmemelidir.

zrl memur alımının merkezi bir sınav ve merkezi atama usulüne tabi tutulmuş olması önemli ve zrllerin yararına olacağı düşünülen yeniliklerdendir. Aynı zamanda kadınlara yönelik olarak pozitif ayrımcılık ilkesi çerçevesinde yapılan çalışma saatleri ve izinlerle ilgili bazı düzenlemeler de yararlı olmuştur.

Memurun ihtiyaçları doğrultusunda ve toplumun gereklerine göre düzenlenen yeni izinler genel olarak olumlu olmakla birlikte 4857 sayılı İş Kanunu hükümleri ve tek çatıyı düzenleyen 5510 sayılı Kanun'un genel amacı karşısında eşişsizliğe ve adaletsizliğe neden olduğu konusundaki bazı eleştiriler için ayrı bir araştırma çalışması yapmakta fayda grlmektedir.

Memurların geçici süreli olarak, kendi istekleri dışında başka bir kamu kuruluşunda görevlendirmelerini ngren değişiklik amacına uygun kullanılması halinde kurumların yararına olumlu sonuçlar verecektir. Ancak memuru cezalandırma amacına dönüşebilecek bir görevlendirme yasanın amacını aşacağından dolayı nesnel ltlerin önceden belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Özetle, yapılan değişiklikler olumlu olmakla birlikte gerçek bir kamu personel reformuna ülkemizin ve kamu personelinin ihtiyaı bulunmaktadır. Anayasadan kaynaklanan değişimlere olanak tanınırken memur ve işçi ayrımı bunların sosyal, ekonomik ve özlük hakları arasında haksızlığa neden olabilecek uygulamalara sebep olunmamalıdır.

KAYNAKÇA

Anadolu Üniversitesi Açık ğretim Fakültesi Yayınları. (2000). *Temel Hukuk*. (3. Baskı), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açık ğretim Fakültesi Yayınları.

Bozkurt, ., Ergun T. (2008). *Kamu Yönetim Sözlüğü*. (2. Baskı), Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Yayın No: 342.

ınarlı, S. (2010). *Türkiye ile Bazı Avrupa Birliği lkelerinde Engellilik Kavramı ve Engelli İstihdamı ile ilgili Düzenlemelerin İncelenmesi*. Z-VERİ

Dergisi. Haziran Sayısı. Cilt: 7, Ankara.
<http://www.ozida.gov.tr/?menu=ozveri&sayfa=arsiv> (Erişim Tarihi: 04.05.2011)

Din, A. (2011). *6111 sayılı Kanun'la Devlet Memurları Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler*. Güncel Mevzuat Dergisi. şubat Sayısı. Ankara.

Gözübüyük, A. ř. (1995). *Yönetim Hukuku*, (8. Baskı), Ankara.

Günday, M. (1999). *İdare Hukuku*. (4. Baskı), Ankara, İmaj Yayıncılık.

Kahramanoğlu, S., Ünver, M., Kardoğan, N. (2002). *Açıklamalı Devlet Memurları Kanunu*. (1. Baskı).

Önder, A. (1991). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. (3. Baskı), İstanbul, Beta Yayınevi.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (2011). *Torba Yasa ile Getirilen Yeni Düzenlemeler Semineri*. (1. Baskı). İstanbul, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.

Uşan, M. F. (1997). *İş Hukukunda Sakat İstihdamı*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye Büyük Millet Meclisi,
http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=87370 (Erişim Tarihi: 01.05.2011)

6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Resmi Gazete Tarih: 25.02.2011, Sayı: 27857 (1. mükerrer)

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, Resmi Gazete Tarih: 23.07.1965, Sayı: 12056

Özürlülerin Devlet Memurluğuna Alınma şartları ile Yapılacak Yarışma Sınavları Hakkında Yönetmelik, Bakanlar Kurulu Karar Tarihi: 20.08.2004 – 2004/7754, Resmi Gazete Tarih: 16.09.2004, Sayı: 25585

Aday Memurların Yetiştirilmelerine Dair Genel Yönetmelik, Bakanlar Kurulu Karar Tarihi: 21.02.1983 – 83/6061, Resmi Gazete Tarih:27.06.1983, Sayı: 18090

Devlet Personel Başkanlığı, Kamu Personeli Genel Tebliği (Seri No: 2), Resmi Gazete Tarih:15.04.2011, Sayı: 27906

AVRUPA BİRLİĞİ İLE MÜZAKERE SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN KORUYUCU HEKİMLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

The Analysis of Livestock Sector in Terms of Biosecurity in Turkey in Negotiation with European Union

Yrd. Doç Dr. Durhasan MUNDAN
Harran Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
durhasanmundan@harran.edu.tr

Yrd. Doç Dr. Hasan MEMİŐ
Harran Üniversitesi, İİBF, hasmemis@hotmail.com

ÖZET

Türkiye'nin öncelikli hedeflerinden biri Avrupa Birliği'ne üye olmaktır. Şu anda Avrupa Birliği ile müzakere süreci devam etmektedir. "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı" başlığın görüşülmeye başlanması, uyum sürecinde tarım ve hayvancılık sektöründeki problemleri gündeme getirmiştir. Çalışmada Türkiye'de hayvancılık sektörü koruyucu hekimlik açısından ele alınmış ve Avrupa Birliği ile karşılaştırılmış, konu ile ilgili problemler ortaya konmuş ve bunların özümüne ilişkin önerilerde bulunulmuŐtur.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, Hayvancılık Sektörü, Koruyucu Hekimlik.*

ABSTRACT

One of the priority aims of Turkey is to take place in the countries which are the members of European Union. Today it is continuing accession negotiations between Turkey and European Union. It has started a debate in connection with thirteenth title. Thereby it has been come up the problems of agriculture and livestock sector in this process. The aim of this study is to analyse the effects of biosecurity on the livestock sector, to compare with Turkey and European Union about this subject, to display problems encountered biosecurity in Turkey and to make some suggestions about these problems.

Keywords: *European Union, Livestock Sector, Biosecurity.*

1. GİRİŐ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dış politikada Batı'ya yönelen ve Batıda kurulan hemen hemen tüm örgütler içinde yer alan Türkiye, dış ticaret hacminin büyük bir bölümünü gerçekleştirdiği Avrupa Birliği'ne (AB) de ye olmak istemiştir. AB ile Türkiye arasında 1964'te yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile başlayan ilişkiler, Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde "3 Ekim 2005 tarihinde AB ile müzakerelerin başlatılması" kararı ile günümüze kadar gelmiştir.

AB ile yürütülecek müzakereler 35 başlıktan oluşmaktadır. Tarım ve hayvancılık sektörü, Türkiye'nin uyum sürecinde en kapsamlı, en karmaşık ve en önemli alanlar olarak dikkati çekmekte, dolayısıyla Türkiye'yi en çok zorlayacak konuların başında gelmektedir. 30 Haziran 2010 tarihinde müzakereye açılan "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı" tarım ve hayvancılıkla ilgili başlıklardan biridir.

Tarımla ilgili başlıkların müzakeresinde, hayvancılık sektörü açısından koruyucu hekimlik (biyogüvenlik) konusu son derece önemlidir. Bu konuda AB standartlarında uygulamaların bulunması, tarımla ilgili başlıkların müzakeresinde AB ile uyumun daha kısa sürede ve daha kolay bir Şekilde gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, AB ile müzakere sürecinde, Türkiye'de hayvancılık sektörünü biyogüvenlik açısından ele alıp AB ile karşılaştırmak, varsa eksiklikleri belirlemek ve bu eksikliklerle ilgili bazı önerilerde bulunmaktır.

2. TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ

AB, Altılar olarak bilinen (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksenburg) lkeler tarafından 25 Mart 1957'de imzalanıp, 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olarak kurulmuştur.

Kurulduğundan günümüze kadar altı genişleme süreci geçiren AB, bugün 27 üyeli ve 457 milyondan fazla insanı barındıran büyük bir birlik haline gelmiştir. Tablo 1'de genişleme süreçleri, bu süreçlerde ye olan ülkeler ve bunların AB'ye katılım tarihleri verilmiştir (<http://www.mess.org.tr/ab/absol/ABadayuye.pdf>).

Tablo 1: AB'nin Genişleme Süreci

Genişleme	ye Olan lkeler	Tarih
1. Genişleme	İngiltere, İrlanda, Danimarka	1 Ocak 1973
2. Genişleme	Yunanistan	1 Ocak 1981
3. Genişleme	Portekiz, İspanya	1 Ocak 1986
4. Genişleme	İsveç, Finlandiya, Avusturya	1 Ocak 1995
5. Genişleme	ek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Litvanya, Malta, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya	1 Mayıs 2004
6. Genişleme	Bulgaristan, Romanya	1 Ocak 2007

Kaynak: <http://www.mess.org.tr/ab/absol/ABadayuye.pdf>, Erişim Tarihi: 11.04.2011.

AET'yi kuran altı lke, Türkiye'nin sıkı ekonomik ve siyasi ilişkiler içinde bulunduğu ülkelerdir. Roma anlaşmasının yürürlüğe girdiği 1958 yıllarında Türkiye, yaklaşık olarak ihracatının %40'ını ve ithalatının %30'unu bu altı ülke ile gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan dış politikada Batı'ya yönelen Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan hemen hemen tüm örgütler içinde yer almıştır. Bu bağlamda Temmuz 1959'da ortaklık anlaşması imzalamak amacıyla AET'ye başvurulmuş, dört yıl süren görüşmelerin ardından 12 Eylül 1963'te Ankara Anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir. Ankara Anlaşması, Türkiye ile AET arasında aşamalı olarak önce sanayi malları alanında gümrük birliğinin gerçekleştirilmesini, daha sonra da tam yeliği öngörmektedir. Bu aşamalar; hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönemdir. 1970'te Katma Protokol'n imzalanması ile hazırlık dönemi bitmiş geçiş dönemi başlamış, 1996'da gümrük birliğinin oluşturulması ile de son döneme girilmiştir (Seyidoğlu, 2009: 262-265).

AB ile Türkiye arasında 1964'te yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile başlayan ilişkiler, inişli çıkışlı bir grafik izleyerek günümüze kadar gelmiştir. Elli yıla yaklaşan bu uzun dönemde, Türkiye açısından önem arz eden Aralık 1999 Helsinki Zirvesi, Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi, Aralık 2004 Brüksel Zirvesi gibi zirveler gerçekleşmiş, Brüksel Zirvesi'nde varılan mutabakat ile de 3 Ekim 2005 tarihinde AB ile müzakerelerin başlatılması kararlaştırılmıştır.

Bilindiği gibi AB ile yürütülecek müzakereler 35 başlıktan oluşmaktadır. şu ana kadar 13 başlık müzakereye açılmış, bunlardan sadece biri (Bilim ve Araştırma) geçici olarak kapatılabilmemiştir. Bu müzakere başlıkları içerisinde "tarım ve kırsal kalkınma", "gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı" ile "balıkçılık" tarım sktrn doğrudan ilgilendiren konular olarak öne çıkmaktadır. 30 Haziran 2010 tarihinde "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı" müzakereye açılmıştır. Bu başlığın gereğinin yerine getirilmesi durumunda Türkiye'de başta insan sağlığı olmak üzere hayvan ve bitki sağlığı açısından AB standartlarında bir gelişme kaydedilebilecektir.

Hayvancılık sktrnde biyogüvenlik son derece önemlidir. Türkiye'de bu konu ile ilgili kuralların uygulanması, hayvancılık sktrnde AB ile uyumun daha kısa sürede ve daha kolay bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır.

3. HAYVANCILIK SEKTÖRÜNDE BİYOGÜVENLİK

Biyogüvenlik, hastalık etkenlerinin canlıların yaşam alanlarına girişini ve yayılmasını engellemeye yönelik önlemlerin tamamı olup, hayvan refahı ile ilgili bir konudur (Berg, 2006:2) ve "iftlikten sofraya" kadar hayvancılık sktrnn tüm aşamalarını kapsamaktadır.

Biyogüvenlik uygulamaları, sr sağlığı ve verimliliğinin sigortasıdır. Hayvancılık sktrnde verimli ve karlı bir üretimin sürdürülebilmesi ancak sağlıklı hayvanlar ile mümkündür. Bu nedenle hastalıkların çıkışını ve yayılışını minimize etmek için koruyucu önlemlerin alınması gerekmektedir. Hayvanın hastalanması durumunda hastalığın teşhisi ve tedavisi çok masraflı ve gıda güvenliği açısından sakıncalı bir yoldur. Bu amaçla modern yetiştiricilikte

biyogüvenlik kuralları geliştirilmiştir. Bu kuralların uygulanması ile üretimde, verimlilikte ve karlılıkta artış, hayvan refahında gelişme, kaynakların daha etkin kullanımı ve tüketiciye sağlıklı ürün arz edilmesi gibi faydalar sağlanacaktır (Erganiş, 2009; Sungur ve öven, 2009).

Biyogüvenlik, dünyada her geçen gün giderek önem kazanmaktadır. Bu konuya artan ilgi bir takım yasal düzenlemeleri de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda AB ülkelerinde kanatlı hayvanların, buzağı ve domuzların yetiştirilmesi, barındırılması, nakliyesi ve kesimi ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Bu yasal düzenlemeler, hayvanlarda refah düzeyinin ve hastalıklara karşı direncin artırılmasına katkı sağlayacaktır (Aslım ve Yaşar, 2010: 1).

Biyogüvenlikte HACCP Sistemi

HACCP (Hazard Analysis of Critical Control Points), tehlike analizi ve kritik kontrol noktaları demektir. Sağlıklı gıda üretimi için gerekli olan hijyen şartlarının belirlenmesi, güvenilir ürünlerin tüketiciye sunulması amacıyla, düzgün işleyen bir sistemin oluşturulması ve korunması temeline dayalı bir gıda güvenliği kavramıdır. HACCP'ye göre, hayvancılık sektöründe biyogüvenlik kurallarına uyulmak zorundadır. 14 Haziran 1993 tarihli 93/43/EEC gıda maddelerinin hijyeni direktifi ile bütün gıda üretimlerinde HACCP uygulamaları zorunlu hale getirilmiştir (<http://www.avrupapatent.com/marka.php?tescili=haccpgidaguenligikaliteyonetimsistemi>; Eseceli vd., 2004: 310).

HACCP, ilk olarak 1960'larda ABD'de Phillsbury firması tarafından ABD ordusu ve NASA için "sıfır hatalı" üretim amacı ile geliştirilmiştir. Daha sonra 1970'lerden itibaren FDA (Food and Drug Administration-ABD Gıda ve İlaç Dairesi) tarafından resmi denetimlerde referans olarak kullanılmaya başlanmıştır (Tolga, 2008: 26; <http://tr.wikipedia.org/wiki/HACCP>).

HACCP sistemi, 7 prensibe göre oluşturulmuştur (Topal, 2001: 172, <http://www.avrupapatent.com/marka.php?tescili=haccpgidaguenligikaliteyonetimsistemi>):

- Tehlike analizinin yapılması,
- Kritik kontrol noktalarının belirlenmesi,
- Kritik limitlerin oluşturulması,
- Kritik kontrol noktalarının izlenmesi için sistemin kurulması,
- Kontrol altında olmayan noktaların izlenmesi, varsa düzeltici faaliyetlerin oluşturulması,
- Sistemin etkili bir şekilde işleminin denetlenmesi için kontrol prosedürlerinin oluşturulması,
- Bu prensiplerin uygulanması için prosedür ve kayıtları kapsayan dökümantasyon sisteminin oluşturulması.

HACCP Sisteminin Faydaları (Topal, 2001: 172, http://www.kalite-ofisi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid=74):

- Klasik kontrol yerine “koruyucu yaklaşım” prensibinin uygulanmasını sağlar, klasik kontrol yöntemlerinden hem daha hızlı, hem daha güvenilirdir,
- İşletmeler kritik kontrol noktalarını ve kritik limitleri belirler ve bunları kaydeder,
- Tüketici sağlığını riske sokabilecek kritik noktaları kontrol altına alarak, ürün kalitesini yükseltir,
- Mevcut hayvanların kayıt altına alınmasını, sürekli kontrolünü ve iyileştirilmesini, personelin gıda güvenliği konusunda eğitilmesini ve bilinçlendirilmesini sağlar,
- Yeni pazar ve müşteri beklentilerini artırır,
- Etkin bir oto-kontrol sisteminin uygulanmasını sağlar, bu sayede işletme personeli ile ilgili bilgilere kolaylıkla ulaşılır,
- Ürünün standart kalitede üretilmesine bağlı olarak satışların ve dolayısıyla karlılığın artmasını sağlar. Ayrıca ürünlerin ihraç edilmesinde kolaylık sağlar,
- İşletme personelinde gıda güvenliği bilincinin oluşmasını sağlar.

Hayvancılık Sektöründe Biyogüvenlik Kuralları

Biyogüvenlik kuralları 5 madde halinde sıralanabilir (Aksoy,1991:121–136; Aksoy, 2011; Erganiş, 2009):

- Hayvanlar için sağlıklı yaşam koşullarının sağlanması,
- Hastalık etkenlerinin yok edilmesi ve uzak tutulması,
- Hijyen,
- Bağışıklık sisteminin güçlendirilmesi,
- Bilgili, tecrübeli, kaliteli ve güvenilir personelin sağlanmasıdır.

4. AB’DE BİYOGÜVENLİK UYGULAMALARI

Ekim 1997’de imzalanıp, Mayıs 1999’da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması, hayvanları ilk kez “duygulu varlıklar” olarak kabul eden ve hayvan refahına ilişkin yasal düzenlemelerin yer aldığı bir protokolü içermesi bakımından son derece önemlidir. AB, “gıda güvenliği, veterinerlik, hayvan sağlığı ile hayvan refahı” konularında oldukça geniş bir mevzuata sahiptir (http://www.ist-vho.org.tr/kurultay/ab_uyum.htm).

AB’de “iftlikten sofraya” yaklaşımı ile son tüketiciye ulaşana kadar ürünün tüm aşamaları yakından takip edilebilmektedir. Buna göre, işletmeden kesimhaneye kadar olan süreç üretim, taşıma, satış gibi aşamaları “takip sistemi” sayesinde gözetim altında tutulabilmektedir. Böylece AB’de “iftlikten sofraya” kadar gıda güvenliği sağlanmakta, halk sağlığı güvence altına alınmakta ve kontrollü ticaret yapılabilmektedir (http://plan9.dpt.gov.tr/oik23_gida_guvenligi/gidaguv.pdf).

AB’de son yıllarda biyogüvenliğin hayvancılık sektörü açısından önemi artmış, özellikle gıda güvenliği açısından da HACCP, öncelikli konular arasına girmiştir. Tüm işletmelerde HACCP uygulama yükümlülüğüne özel önem verilmektedir. Ayrıca denetim sisteminin geliştirilmesi ve özellikle denetçilerin

biyogüvenlik kuralları ile ilgili tam bilgi sahibi olmaları istenmektedir (OIE Report, 2002: 157).

Avrupa Parlamentosu 2007–2013 yılları için yeni bir “Hayvan Sağlığı Stratejisi” tebliği yayınlamış, bu stratejide “Tedbir Tedaviden Daha İyidir” prensibini dikkate almıştır. 2004’te Komisyon tarafından başlatılan değerlendirmeye dayanan bu strateji, AB’deki tüm hayvanların sağlığını kapsamaktadır (Tolga, 2008: 17).

AB’de tüm çiftlik hayvanları ve yumurtacı tavuklarla ilgili altışar, buzağırlarla ilgili dört, domuzlarla ilgili beş; nakille ilgili 14, kesim veya ölüm anı ile ilgili olarak da beş adet mevzuat düzenlemesi belirlenmiştir. AB’de 98/58/EC sayılı yasal düzenlemeyle çiftlik hayvanlarında refahın sağlanabilmesi için yapılması gerekenler aşağıdadır (Anonim, 1999; Aslım ve Yaşar, 2010):

- Çiftlik hayvanlarına yeterli bilgi ve beceriye sahip personelce bakılmalıdır.
- Hayvanlara uygun bir alan sağlanmalıdır.
- Barınaklarda hava sirkülasyonu, sıcaklık, nem, toz miktarı ve gaz konsantrasyonu hayvanlara zarar vermeyecek sınırlarda tutulabilmelidir.
- Hayvanlara barınaklarında fizyolojik ihtiyaçları doğrultusunda yeterli doğal ışık sağlanmalı, aksi halde yapay ışık temin edilmelidir.
- Barınaklarda, hayvanlara temas edecek olan yapı materyalinin onlara zarar vermeyecek özellikte, dezenfekte edilebilir ve temizlenebilir olması gerekir.
- Barınaklarda mekanik veya elektronik ekipman, günde en az bir kez kontrol edilmelidir.
- Hayvanları yaşlarına ve türlerine uygun rasyon ile beslemek zorunludur.

AB’de 98/58/EC sayılı bu yasal düzenleme, türe özel olmayan genel bir düzenlemedir. Tür bazında ise yumurtacı tavukların korunmasına yönelik 99/74/EEC sayılı direktif, domuzların korunmasına yönelik 91/630/EEC sayılı direktif, buzağırların korunmasına yönelik 91/629/EC sayılı direktif vb. düzenlemeler bulunmaktadır
(http://www.abgs.gov.tr/files/Tar%C4%B1m%20ve%20Bal%C4%B1k%C3%A7%C4%B1k%C4%B1k%20Ba%C5%9Fkanlı%C4%B1%C4%9F%C4%B1/hayvan_hakları_hayvanların_korunması_ve_refahi.pdf).

AB’de bahsedilen bu mevzuatlarla üye ülkelerin hayvansal üretimde, hayvan refahının dikkate alındığı yetiştirme sistemlerinin kurulması istenmiş ve minimum standartlar belirlenmiştir. AB ülkelerinden bazıları bu standartları içermekle beraber, iç hukuklarında hayvansal üretim standartlarını belirleyen özel yasal düzenlemelere de yer verilmiştir.

Hayvanların nakli ile ilgili uygulamalar:

AB’de hayvanların nakille ilgili işlemler sırasında korunması, 22 Aralık 2004 tarihli ve 2005/1/EC sayılı konsey kararı ile düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeyle 5 Ocak 2007’den itibaren 8 saat ve üzeri nakillerde kullanılacak araçların klimalı olması, suluk sisteminin bulunması gerekmektedir (Anonim,

1998). Beklenen gebelik süresinin %90'ını tamamlamış ya da 1 hafta öncesinde doğum yapmış hayvanların nakli yasaklanmıştır. 8 saat ve üzeri hayvan naklinde kullanılan araçlar uydu izleme sistemine sahip olacak, nakiller bir merkezden izlenecektir. Nakil vasıtalarının dizaynı ve hijyenine düzenleme getirilmiş, yükleme ve boşaltma sırasında hayvanların kesinlikle acı çekmemesi istenmiştir. Bir haftalık kuzular, 10 günden küçük buzağılar, 3 haftadan küçük domuz yavrularının 100 km'nin altındaki mesafelerde nakline izin verilmiştir (Anonim, 2004; Antalya, 2007: 80).

Hayvanların bayıltılması ve kesilmesi ile ilgili uygulamalar:

93/119/EC sayılı 22 Aralık 1993 tarihli konsey kararıyla; eti, derisi, kürkü vb. amaçlarla beslenen hayvan türlerinin naklieleri, barınmaları, hareketsiz kılınmaları, sersemletilmeleri, kesilmeleri ve öldürülmeleri hakkında düzenleme yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeyle, mezbahaya getirilen hayvanların araçlardan ürkütülmeden, heyecandırılmadan ve incitilmeden indirilmeleri istenmiştir. Hayvanların boşaltılacağı zeminlerin kaygan olmaması ve mümkünse yan korkulukların bulunması uygun bulunmuştur. Mezbahalarda hayvanlar hemen kesilmeyecekse su içmeleri sağlanmalı ve 12 saat içinde kesilmeyecek hayvanlar uygun aralıklarla beslenmelidir. Mezbahada 12 saat ve üzeri barındırılacak hayvanlar, bekleme odalarına alınmalı ve kolaylıkla yatıp kalkacakları şekilde bağlanmalıdır. Bayıltma ve kesim öncesinde hayvanlar herhangi bir ağrıya, heyecana, yaralanmaya ve çarpmaya maruz kalmadan uygun yöntemlerle zapt-ı rapta alınmalıdırlar. Bu amaçla elektrikli bayıltma aletleri kesinlikle kullanılmamalıdır. Hayvanlar (kümes hayvanları ve tavşanlar hariç) kesilmeden önce asılmamalıdır (Antalyalı, 2007: 100).

5. TÜRKİYE'DE BİYOGÜVENLİK UYGULAMALARI

Türkiye'de 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu, 18 Mart 2010 tarihinde kabul edilerek 26 Mart 2010 tarihli resmi gazetede yayımlanmıştır. Bu Kanunun amacı; bilimsel ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde, modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilen genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlerinden kaynaklanabilecek riskleri engellemek, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla biyogüvenlik sisteminin kurulması ve uygulanması, bu faaliyetlerin denetlenmesi, düzenlenmesi ve izlenmesi ile ilgili usul ve esasları belirlemektir (<http://www.resmi-gazete.org/tarih/20110126-9.htm>).

Türkiye'de hayvan refahı kavramı ilk kez 1 Temmuz 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğü giren 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ile ulusal mevzuata girmiştir. Ayrıca 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ve Yönetmeliği, Kanatlı Hayvan Eti ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin alışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik ile Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin alışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelikte hayvan refahına ilişkin bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Hayvanları Koruma Kanunu'nun 10. maddesinde; "Çiftlik hayvanlarının bakımı, beslenmesi, nakliyesi ve kesimi esnasında hayvanların refah ve güvenliğinin

sağlanması hususundaki dzenlemeler Tarım ve Kyışleri Bakanlığı'nca çıkartılacak yönetmelikle belirlenir" hükmü yer almaktadır. Tarım ve Kyışleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2010 yılında yürürlüğe giren 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'nun ikinci kısım üçüncü bölümü 9. maddede hayvan refahına atf yapılmıştır (Aslım ve Yaşar, 2010).

Türkiye'de hayvan refahı ile ilgili olarak hayvanların kimlik sisteminin oluşturulması, en iyi mesafe alınan konulardandır. Hayvanların kimliklendirilmesi (tanımlanması), tescili ve sığır türü hayvanların hareketlerinin kaydı konusunda bir yönetmelik mevcuttur (http://www.kkgm.gov.tr/yonetmelik/sigir_tanimlama.html). Bu sistemin, işletmelerin kaydı, hayvanların ve hareketlerinin kaydedilmesi konularında iyileştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması, diğer türleri de kapsayacak biçimde genişletilmesi gerekmektedir. Hayvan hastalıklarının kontrol altına alınması bakımından, Türkiye'nin hem sığır, hem de koyun ve keçi türü hayvanlar için tam anlamıyla işlevsel bir tanımlama ve kayıt sistemine sahip olmasının hayati önemi bulunmaktadır.

Türkiye'nin biyogüvenlik ile ilgili temel sorunları vardır (Başkaya, vd., 2009: 181). Büyükbaş hayvanlarda hala kpeleme ve kimliklendirme sistemi sağlıklı bir şekilde tamamlanmış değildir. Türkiye'de başlıca sığır kimliklendirilmesinde bilgisayarlı veritabanı oluşturulmasına rağmen, kayıtlar dzenli olarak yapılmamaktadır. Bu konuda özellikle hayvan sahiplerinin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan; kkbaş hayvanların kimliklendirilmesi ve tanımlanmasına ilişkin AB mevzuatına uyum çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca bu konuda entegre bir veritabanı oluşturulması hedeflenmektedir (http://diabk.tarim.gov.tr/tez_ozlem.pdf).

Hayvancılık işletmelerinde, kesimhane ve imalathanelerde, çiftlikten sofraya kadar bütün aşamalarda yeterli sayıda ve yetkili veteriner hekimlerin görev almaları AB'nin olmazsa olmaz şartlarındandır. Eti tavuk yetiştiriciliği ile ilgili en önemli yasal dzenleme birim alandaki hayvan yoğunluğu ile ilgilidir. AB kafeslerle ilgili olarak yeni dzenlemeler de getirmektedir. 1 Ocak 2003'e kadar hali hazırda kafeste barındırılan tavuklar için tavuk başına en az 450 cm zemin alanı sağlanması gerektiği belirtilmiştir. 1 Ocak 2012'ye kadar apartman veya kaliforniya gibi geleneksel tip kafesler yasaklanacaktır. Bu yeni dzenlemeler ile tavuklara doğal davranış özelliklerini mümkün olduğunca karşılayabilme imkanı tanıyan ve aynı zamanda verimliliklerini de koruyabilen, tavukların daha iyi şartlarda yetiştirildikleri, geleneksel tarzda, geniş alanlı, tnekli, folluklu ve eşinme alanlı sistemler geliştirilmiştir. Bu sistemlerden ilki tavukların daha rahat bir ortama sahip olmaları için bir takım zenginleştirilmiş kafeslerin geliştirilmesidir. AB uyum sürecinde yumurtacı tavuklarla ilgili dzenlemeyle, tavuk başına 550 cm²'nin ayrıldığı zenginleştirilmemiş kafeslerin 2003 yılından sonra yapılması yasaklanırken, 2012 yılından sonra ise tamamen kaldırılmaları hükme bağlanmıştır. Zenginleştirilmiş kafes sistemlerinde ise tavuk başına 750 cm² alan ve en az 15 cm tnek, folluk, suluk ve yemliklerin

bulunması istenmiştir. Dokuz tavuğa 1m² alanın ayrıldığı ve diğer teknik özellikleri kapsayan alternatif sistemler için belirlenen hükümler ise, 1 Ocak 2007 itibariyle geçerlidir (Antalyalı, 2007: 44).

AB müzakere süreciyle birlikte, biyogüvenlik çerçevesinde bazı yasal düzenlemeler yapılırken, bazıları ise takvime bağlanmıştır. 1. Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren Hayvanları Koruma Kanunuyla hayvanlara eziyet yasaklanırken, hayvanların türlerine özgü yaşam şartlarına sahip olmaları hükme bağlanmıştır. İlgili yasayla, kesim işleminin ise ehliyetli kişilerce, en az acı ile geerleşmesi istenmiştir (Anonim, 2005).

Türkiye’de hayvancılık sektöründe biyogüvenlik uygulamaları genelde gönüllülük esasına dayanmaktadır. AB yeliğinin geerleşmesi durumunda bu düzenlemeleri uygulamak zorunluluk haline gelecektir. Komisyon’un 6 Kasım 2007 tarihli ilerleme raporunda Türkiye’nin hayvan refahına ilişkin konularda bir ilerleme kaydedemediği vurgulanmıştır (Anonim, 2007).

Türkiye’de hayvan refahına yönelik, hayvan nakli konusunda AB standartlarını içeren bir yasal düzenleme yapılmamıştır. Ancak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğünün 2006/11 sayılı genelgesi hayvan nakil araçları, hayvanların yüklenmesi ve boşaltılmasıyla ilgili bir içerik taşımaktadır. Türkiye’de biyogvenlikle ilgili var olan bu yasal boşlukların, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “veteriner hizmetleri kanun tasarısı” ile önemli ölçüde aşılması hedeflenmektedir. (Aslım ve Yaşar, 2010). Bu yasal düzenlemelerin, AB’ye uyum sürecinde hayvancılık sektörünü, “iftlikten sofraya” yaklaşımını dikkate alarak, son tüketicie ulaşana kadar ürünün tüm aşamalarını yakından takip edilebilen uygulamaları içerecek şekilde yapılması, sürecin daha hızlı ve daha kolay geerleşmesine katkı sağlayacaktır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

AB ile müzakere sürecinde Türkiye’nin en çok zorlanacağı alanların başında tarım ve hayvancılıkla ilgili konular gelmektedir. Hayvancılık sektöründe biyogüvenlik ilgili AB standartlarında uygulamaların bulunması, tarım ve hayvancılık konusunda AB’ye uyumun daha kısa sürede ve daha kolay bir şekilde geerleşmesine katkıda bulunacaktır. Hayvancılık sektöründe Biyogüvenlik açısından AB ile Türkiye arasında mevzuat yapısı ve uygulama bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye’nin, hayvanların yetiştirilmesi, taşınması, kesilmesi gibi hayvan refahını ilgilendiren konularda AB standartlarının çok gerisinde olduğu, bu konuda bazı çalışmaların yapıldığı, fakat bu çalışmaların son derece yetersiz olduğu grlmektedir. Türkiye’de henüz bilimsel ve yasal anlamda yeni önemi anlaşılmaya başlanan çiftlik hayvanları refahı konusunda bazı kanun ve yönetmeliklerde konuya ilişkin çeşitli hükümler mevcut olsa da, AB tarafından hazırlanan “Türkiye İlerleme Raporlarında” herhangi bir ilerleme kaydedilmediği tespit edilmiştir. Tarım ve hayvancılık sektöründe AB’ye uyumun daha kolay bir şekilde geerleşebilmesi için bu çalışmalara hız verilmelidir. Bu bağlamda aşağıdaki öneriler getirilebilir.

- Müzakere sürecinde tarım ve hayvancılık sektöründe AB'ye uyumun önemi, bu dönemde yapılacak düzenlemeler, bu sürece uyum sağlayamayanların karşılaşacakları problemler hakkında çiftçiler bilgilendirilmelidir.
- Devletin hayvansal üretimle uğraşanları biyogüvenlik konusunda bilinçlendirmek amacıyla veteriner hekimler görevlendirmesi, bu hekimlerin (gerektiğinde) iftilerin ayağına kadar gidip konunun önemi ve biyogüvenlik programları hakkında onları bilgilendirmesi gerekmektedir.
- Biyogvenlikle ilgili mevzuatın uygulanması sağlanmalı, aykırı hareket edenlerle ilgili yaptırımlar tavizsiz bir Şekilde uygulanmalıdır.
- Hijyen, sağlık ve hayvan refahı gibi konularda AB standartlarında üretimi amaçlayan projeler teşvik edilmelidir.
- Her retim yapana değil, AB standartlarını yakalama amacına yönelik üretim yapanlar devlet tarafından öncelikli olarak desteklenmelidir.

5. KAYNAKÇA

Aksoy, F.T (1991). Tavuk Yetiştiriciliği, 1. Baskı, Őahin Matbaası, Ankara.

Aksoy, F.T. (2011). Sürü Sağlığı ve Biyogüvenlik, <http://www.ciftlikdergisi.com.tr/suru-sagligi-ve-biyoguvencilik.html>, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2011.

Anonim, (1998). Hayvanların Karayolu ile Sekiz Saatten Fazla Taşınmaları Durumunda ilave Hayvan Koruma Standartları ile İlgili 411/ 98/ EC Sayılı Konsey Tüzüğü.

Anonim, (1999). Yetiştirme Amacıyla Barındırılan Hayvanların Korunmasına İlişkin 98/58/EC Sayılı Konsey Direktifi.

Anonim, (2004). Hayvanların Nakil ve Nakil İle İlgili İşlem Sırasında Korunmasına İlişkin 2005/1/ EC Sayılı Konsey Direktifi.

Anonim. (2005). Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu, SEC (2005) 1426, (COM(2005) 561 nihai, Brüksel.

Anonim, (2007). Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu, SEC (2007) 1436, (COM(2007) 663 nihai, Brüksel.

Antalyalı, A. (2007). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Hayvan Refahı Uygulamaları, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon daire Başkanlığı, AB Uzmanlık tezi, Ankara. <http://diabk.tarim.gov.tr/AhmetAntalyal%C4%B1.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Mart 2011.

Aslım, G. ve Yaşar, A. (2010). Avrupa Birliği ve Türkiye'de iftlik Hayvanları Gnenci (Refahı) Yasal Durumunun Genel Değerlendirmesi, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi, cilt: 10, Sayı: 3-4.

http://www.turkvvet.biz/yazi/hr_AB_TR_ciftlik_hayvan_refah_yasal_durum.htm, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2011.

Başkaya, R. Keskin, Y. Karagöz, A. Koç, Hİ. (2009). Biyogüvenlik, TAF Preventive Medicine Bulletin, 8 (2): 177-186.

Berg, L. (2006). Biosecurity Benefits Animal Welfare, The Swedish Animal Welfare Agency, was the keynote speaker at the February 27, Alberta Chicken Producers Conference.

Erganiş, O. (2009). Sürü Sağlığında Biyogüvenlik Prensipleri ve Güvenli Et ve Süt Üretimi İçin Üretim Yönetimi, <http://atavet.com.tr/bilgibankasi.php?makale=17>, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2011.

Eseceli, H. Değirmencioğlu, N. enet, O. Elmaz, Ö. (2004). Haccp Prensiplerini Kanatlı Hayvan iftliklerine Taşımak. SDÜ Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü, 4. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi, Sözlü Bildiri Kitabı, Sayfa: 309-317, 1-4 Eylül 2004, Isparta. http://www.turkvvet.biz/yazi/hs_HACCP_prensiplerini-kanatli_cift_tasimak.pdf.

http://diabk.tarim.gov.tr/tez_ozlem.pdf, Erişim Tarihi: 7 şubat 2011.

http://plan9.dpt.gov.tr/oik23_gidaguvenciligi/gidaguv.pdf, Erişim Tarihi: 10 Mart 2011.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/HACCP>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2011.

http://www.abgs.gov.tr/files/Tar%C4%B1m%20ve%20Ba%C4%B1k%C3%A7%C4%B1l%C4%B1k%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/hayvan_haklari_hayvanlarin_korunmasi_ve_refahi.pdf, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2011.

<http://www.avrupapatent.com/marka.php?tescili=haccpgidaguvencilikaliteyonetimsistemi> Erişim Tarihi: 27 Nisan 2011.

http://www.ist-vho.org.tr/kurultay/ab_uyum.htm, Erişim Tarihi: 12 Haziran 2006.

http://www.kalite-ofisi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid=74, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2011.

http://www.kkgm.gov.tr/yonetmelik/sigir_tanimlama.html, Erişim Tarihi: 11 şubat 2011.

<http://www.mess.org.tr/ab/absol/ABadayuye.pdf>, Erişim Tarihi: 11 Nisan 2011.

<http://www.resmi-gazete.org/tarih/20110126-9.htm>, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2011.

OIE REPORT (2002). International Aquatic Animal Health Code, 5th Ed. OIE, Paris.

Seyidoğlu, H. (2009). Uluslararası İktisat, 17. Baskı, Güzem Can Yayınları, İstanbul.

Sungur, H. öven, F. (2009). Kanatlı İşletmelerinde Biyogüvenlik ve Hastalıklardan Korunma, Yumurta Üreticileri Merkez Birliği, http://www.yum-bir.org/templates/resimler/File/dokumanlar/Biyogüvenlik_Kıtap.pdf, Erişim Tarihi: 1 Mart 2011.

Tolga, B. (2008). Avrupa Birliği'nde Hayvan Hastalıkları Kontrolünde İzlenebilirliğin Veteriner Halk Sağlığı Açısından Önemi ve Türkiye'deki Durum, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB uzmanlık tezi, Ankara.

Topal, ř.R. (2001). Gıda Endüstrisinde Risk Yönetimi Sistemi, HACCP ve Uygulamaları, Ta Ofset Matbaacılık, İstanbul.